ANUL XXX
31
(1 316)
sîmbătă
1 august
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANGAJAREA CULTURII

Spațiul culturii este însuși spațiul condiției noastre istorice, de la conștiința de sine a luptei și muncii care tezaurizează valori inestimabile ale afirmării și împlinirii noastre ca țară și popor, și pînă la conștiința de sine a spiritului creator, pînă la conștiința de sine a manifestării, în toate planurile vieții materiale și spirituale, a geniului creator al poporului. Nu întîmplător, de aceea, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, așează într-o relație directă munca de educație, scopul și modalitățile acesteia, și cultura care definește un univers de conștiință morală, politică și socială capabil să edifice idei și convingeri noi, înaintate, în inseparabilă și statornică legătură cu trecutul glorios, cu prezentul activ și dinamic al emancipării socialiste multilaterale, cu viitorul pe ale cărui coordonate s-au înscris și se înscriu mari cîtitorii economice, științifice și tehnice, programe vaste și cutezătoare ale unei permanente înfloriri sociale.

Modalitatea culturii, în răsfrîngerea sa educativă de largă și necontenită sensibilizare a gîndirii și practicii umane, inclusiv a celei politice și sociale, este una dintre caracteristicile esențiale ale anilor care au urmat Congresului al IX-lea al partidului și ea explică, în multe privințe, însăși ridicarea de altitudine, noul nivel de cerințe și exigențe pe care actualul stadiu al dezvoltării noastre îl reclamă în toate domeniile de activitate. Modalitatea culturii și întemeierea pe cultură, pe știință și educație reprezintă cheia înțelegerii, a asumării active, conștiente a prezentului și viitorului, precum și a participării cu toate forțele la înfăptuirea înaltelor deziderate ale progresului și civilizației.

Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului sub titulatura celui care era investit în fruntea forței politice conducătoare din România și urmînd în amplitudine calea ideilor, a tezelor și concepțiilor formulate în temeiul unei vaste experiențe revoluționare, constituie și sub raportul culturii și artei, al spațiului pe care îl definesc acestea, o deschidere neîntreruptă spre om și realitate, ea activizează gînduri, sentimente și preocupări care fac din idealurile de libertate și propășire o cauză generală a întregii societăți ca și un suport de ordin moral și social al existenței creatoare, al responsabilității și angajării destinului creator. Prin aceasta cultura și arta se transformă în factori specifici de educație și primesc neîncetat semnele confirmării și consacrării lor ca virtuți într-un scop în permanență nou și revelator.

Democratismul culturii este, în esența sa, o cucerire a acestei epoci. El are în raza sa de susținere un cîmp vast al mostenirii de valori și primește energia unor exponențiale izvoare de spirit. Este consonanța aceleiași idei a manifestării geniului creator al poporului și în acest sens s-au realizat uriașe investiții materiale, în acest sens s-au asigurat condiții de amplă perspectivă învățămîntului, științei și educației, s-a creat acel cadru necesar și omniprezent al cunoașterii, al asimilării celor mai înaintate valori ale gîndirii și practicii umane, după cum s-a creat, a fost transformat în criteriu, în argument de prim ordin al politicii culturale, și un climat nou de efervescență și emulație spirituală. Un climat care înseamnă și o nouă geografie de conștiință morală, economică și socială precum și o semnificație, o cuprindere nouă pe care cultura și arta le dețin în raporturile dintre oameni ca și în raporturile lor cu societatea, cu viața, cu propriul destin. Este, poate fi aceasta imaginea însăși a conștiinței creatoare. Este traiectul a douăzeci și doi de ani care îngemănează realități, aspirații și împliniri cu adevărat epopeice și este mai ales traiectul unei puternice și laborioase profesiuni de credință.

În spațiul culturii și prin democratismul acesteia țara depune în permanență și cu prodigioasă vocație a creșterii zestrei sale materiale și spirituale o pasionantă și inconfundabilă mărturie despre sine, despre timpul și oamenii săi. Din inițiativa secretarului general al partidului s-au instituit, ca în atîtea alte și alte domenii ale existenței noastre, organisme și forumuri reprezentative ale democrației socialiste muncitorești-revoluționare. Un asemenea forum este și Congresul educației politice și culturii socialiste ; al treilea cel pentru care ne pregătim și din perspectiva căruia putem privi la tot ce am realizat pînă acum, într-o etapă care este definitorie pentru imaginea unei noi calități a muncii și vieții și deci și pentru creație, pentru cultură și educație.

Programele și obiectivele Congresului al XIII-lea al partidului au cu precădere acest scop esențial al calității și din acest punct de vedere literatura, cultura și arta sînt, în definirea lor ca factori de conștiință, argumente ale unei experiențe și răspunderi pe deplin asumate, deschise în continuare realității ca și aspirațiilor pe care le exprimă și în lumina cărora rămîn să-și exercite spiritul inriuritor. Formarea unei conștiințe noi, înaintate, deci manifestarea, implicarea prin mijloace specifice într-un front larg educativ, onorează, deschide spre izvoare noi cultura și arta, le insuflă acel aer mereu proaspăt și viu care e al dragostei, al respectului și grijei neîncetate față de popor și de țară.

Căile culturii și politica se îngemănează strîns, formează împreună linia de rezonanță a timpului, a epocii în care se manifestă, ele consolidează valori și experiențe în măsura în care acestea servesc, apără și exprimă aceleași deziderate, aceleași interese majore, aceleași idei-forță care fac matca de cuget și de voință a istoriei unei întregi țări, a unui întreg partid și popor. În emblema aceasta : **Poporul, Ceaușescu, România** se regăsesc datele istoriei noastre actuale și spiritul însuși al ideii de unitate și progres. În emblema aceasta se regăsesc fapte, idei și convingeri care privesc și cultura, așezarea culturii în dreptul și sub egida propriilor sale responsabilități, sprijinirea și dezvoltarea culturii ca modalitate a cunoașterii, a înțelegerii și cooperării între țări și popoare.

Cultura românească în lume a dobîndit în acești ani suportul politic și social care a făcut și face din România o țară a respectului, a păcii și colaborării, o țară din care grija față de viitorul umanității, față de libertatea și independența tuturor popoarelor, în condițiile atît de grave și mai mult decît primejdioase la adresa însăși a speciei umane și a condiției vieții pe pămînt, s-a făcut și se face auzită prin demersurile, inițiativele și pledoariile președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Un argument în acest sens este însăși agenda de contacte și întrevederi din această perioadă, agendă care, în plan cultural și nu numai politic, are o benefică și stăruitoare semnificație asupra lumii în care trăim. Sînt întîlniri, contacte și dialoguri la nivel înalt care privesc problemele păcii, ale înțelegerii și cooperării internaționale, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Cultura și arta întind punți vii de legătură între țări și popoare și participă la înfăptuirea nobilelor deziderate ale umanității.

Luceafărul

În paginile 5 — 6 — 7 — 8
„DUNĂREA"

DIALOGUL PERMANENT

Dialogul permanent cu oamenii muncii, cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale, vizitele de lucru efectuate în întreprinderi, unități economice și sociale, pe ogoare, pretutindeni acolo unde se hotărăște soarta înfăptuirii obiectivelor, a programelor care privesc mersul ascendent al societății, dezvoltarea pe noi trepte de progres și civilizație a patriei, au devenit, după cum bine se știe, una din modalitățile curente ale activității secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sarcinile și obiectivele celui de-al optulea cincinal, hotărîrile adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului situează România într-o nouă etapă a creșterii și consolidării sale economice, pe orbite ale dezvoltării care sînt în strînsă relație cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii științifice și tehnice, sub semnul unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. Într-o asemenea perspectivă munca și viața întregii țări cunosc o necontenită ridicare de altitudine și confirmă posibilități noi de realizare a scopurilor și obiectivelor prevăzute. Noua vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în unități economice din județul Constanța, dialogul secretarului general al partidului cu oamenii muncii, conferă, ca și în atîtea alte și alte prilejuri asemănătoare, dinamism și eficiență demersurilor creatoare, căi și soluții optime de angajare a tuturor capacităților materiale și spirituale pentru ca acest an care este al Conferinței Naționale a partidului și al celei de a 40-a aniversări a Republicii să se înscrie cu noi și valoroase rezultate în cronica înfăptuirilor epocii inaugurate de Congresul al IX-lea. Certifică aceasta însăși prezența conducătorului partidului și statului nostru în mijlocul celor ce muncesc, pe mari șantiere, în întreprinderi și unități economice, la obiective de larg interes și de largă semnificație pentru tot ceea ce înseamnă starea muncii și a creației, angajarea patriotică, revoluționară, spiritul de răspundere și dăruire, hotărîrea de a face totul pentru continua înflorire economico-socială a țării.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Lîngă umărul țării

de Ion Lăncrănjan

Nu știu dacă s-a formulat această observație, în ce mă privește însă am crezut și cred că antologica poezie „Mirabila sămînță" a avut și are o legătură de fond cu tot ceea ce a fost și este devenire în patrie. Aș spune chiar că această poezie nu putea fi scrisă decît într-o vreme cum e vremea aceasta a noastră — vreme a muncii și a speranței, vreme în care stropul de sudoare se preface în lacrimă de lumină, scînteind din ce în ce mai puternic. Mulți nu vor fi de acord cu aceste afirmații, unii vor protesta cu vehemență, reproșîndu-mi că îl implic pe Lucian Blaga într-o poveste cu care nu a avut nimic de-a face. Tocmai, că a avut de-a face, Lucian Blaga neputînd să nu vibreze față de vremea pe care o trăia, față de strădaniile întru frumos și bine ale unui întreg popor. Ultimii lui ani de viață au fost umbriți de nedreptăți, vinovat fiind el însuși pentru tot ce a pătimit atunci, după părerea unora, împingerea lui în penumbră făcînd parte, chipurile, dintr-o mare și inevitabilă „bătălie ideologică", de parcă această bătălie nu ar fi putut avea loc fără umbrirea valorilor naționale. Dar nu despre vinovății vroiam să vorbesc, ci despre felul cum a comunicat Lucian Blaga cu vremea aceasta a noastră, despre ecoul pe care l-a avut în conștiința lui efortul creator al poporului din care făcuse și făcea parte, nedreptățile pe care le-a îndurat nereușind să-l inrălască și să-l înstrăineze de ai săi. Nimeni nu și-l poate imagina pe Lucian Blaga denigrîndu-și Țara, de aici sau de cine știe de la ce microfoane ale discordiei și ale derutei, cum au făcut și fac nemulțumiții de duzină, toți cei ce sînt scoși în lumină de valurile vrăjmășiei, neobservînd, prăpădiții, că nu sînt ceea ce își închipuie că sînt.

Lăudînd semințele — „Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor !" —, Lucian Blaga a lăudat, cum nu putea să facă nimeni altcineva, rodnicia muncii, aderînd, tot așa, cum nu putea să o facă decît el, la prefacerile din Țara de care era legat trup și suflet, cum au fost legați de altfel, întotdeauna, toți creatorii de seamă de aicea, de la noi, unii dintre ei, cum s-a întîmplat cu Eminescu, cheltuindu-se fără nici o rațiune în această iubire de neocolit, realizarea lor de sine fiind condiționată direct de această dăruire, patriotismul lor intrinsec fiind o problemă de viață și de moarte — și nu un moft, o haină de ploaie.

Într-adevăr, gestul lui Lucian Blaga nu a fost singular în vremea la care mă refer, ale cărei năzuințe le-au îmbrățișat și alți oameni de cultură — Arghezi, Sadoveanu, Vianu, Călinescu —, firește, după ce au trecut de vămile pustiitoare ale opreliștilor anticulturale, antinațio-

Continuare în pag. a 11-a

Inedit

Tudor Arghezi

Horă de nuntă

În mijlocul tuturora-și
Întinsese zina hora
Și flăcău cîntînd pribeag
Mă uitam cam fără drag.
Hora-nțelesesem bine
Se-ntindea și pentru mine
Multă părere de rău
Eram vîrstnic dar flăcău.

Cuvînt de naștere

Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie, patria este începutul, ea este leagănul, izvorul tuturor făgăduințelor și desăvîrșirilor noastre. Cuvînt de naștere și cuvînt de creștere — cuvîntul patrie ne exprimă pe toți și ne numește sub steaua tuturor anotimpurilor, dar parcă mai ales în vară, în această lumină care e parcă a unei imense și multicolore ferestre, în acest văzduh care se aseamănă cu o necontenită și vastă respirație. E august, miroase a pîine caldă și proaspătă, miroase a lună înaltă, răscoaptă pe cîmp, și a struguri care se coc. Este o cumpănă aceasta : pîine și struguri. Mărturie a spicului întors, legănat spre pămînt, și urcarea sevei spre fruct. Priveam atunci de pe-un deal schimbarea din anotimp, rafale de gloanțe sfîșiau cerul, războiul trecea și prin satul meu. Privesc acum tot de pe-un deal, același : rafale de stele și șpaliere de viță de vie țintesc mersul norilor către cîmpii. Undeva a dispărut copilul care se miră ; într-o cumpănă, aceea a culesului, s-au petrecut multe vîrste și s-au alcătuit multe destine. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el ne conține în toate schimbările și devenirile noastre. Nu începe cu un loc anume, cu părinți, cu frați și surori, ne începe din viață dar și mai de departe, dinspre rude care-s poate niște arbori de-acum, niște pietre ; ne începe cu străbuni. Dar în vara tuturor rămîne această atît de înaltă și fecundă cumpănă : miros de pîine și miros de struguri care se coc. Emblema dacă vreți, sigiliul sau norma ce le putem deduce pe-o cale care este evident și morală dar mai înainte și mai înainte de toate este istorie a ideii de libertate : în 1848, vara a început și s-a petrecut revoluția. „Noi vrem să ne unim cu țara" striga Ardealul.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

REPERE LITERARE

Autoportretul artistului

Cavalcade de imagini insolite, salbe de metafore etalate în ritm debordant, o imaginație dezlănțuită în fața căreia realul își modifică dimensiunile, scapă din determinările legilor fizicii și devine geografie onirică supusă puterilor visului — iată cîteva dintre caracteristicile poeziei lui Virgil Teodorescu din prima sa etapă de creație, aceea a „Poemului în leopardă" și a volumelor „Blănurile oceanelor", „Butelia de Leyda", „Au Lobe du Sel", „La Provocation". Este etapa marcat surrealistă a poetului, cînd (alături de Gellu Naum) viitorul membru al Academiei era una dintre figurile distinse ale avangardei poetice românești postbelice, apreciate de către André Breton în termeni superlativi. Surrealismul românesc viza, împreună cu celelalte mișcări literare de avangardă, dinamitarea limbajului poetic tradițional și a clișeelor de gîndire, eliberarea, prin dicteu automat, a delirului interior care, substituit realului constrîngător, urma să anuleze opoziția individ-lume, de sorginte romantică. Această atitudine definitorie se regăsește exprimată programatic în poemul lui Virgil Teodorescu intitulat : „Munții din vise" : „urăsc tot ce amenință mersul amenințător al omului spre libertate / urăsc tot ce servește obstacolul acestei delirante eliberări / (...) urăsc limitarea dorințelor tumultuoase (...) / nu urăsc vulcanicele, neliniștitele pămînturi din Pacific (...) / iminentul pericol ascuns ca un vierme în lucrurile cele mai familiare". În faza sa declarat surrealistă, poezia lui Virgil Teodorescu urmează fidel aceste „precepte" constituindu-se într-o expresie originală a libertății interioare, spațiu în care succesiunea necontenită a formelor, cinetica universală sînt percepute convulsiv și transfigurate în cuprinzătoarea metaforă a oceanului.

Deși subordonată, teoretic, principiului dicteului automat, poezia lui Virgil Teodorescu nu exclude construcția, ordinea, chiar dacă disimulate în ierbe metaforice, menite să violenteze simțurile. Acest echilibru subteran, ce conferă stabilitate universului poetic și, deopotrivă, tensiune lirică, se relevă în opoziția fluiditate (mișcare) — îngheț (stagnare), recurentă în lirica lui Virgil Teodorescu. Acvaticul, expresie a mișcării continue și, prin conotațiile cuprinse,

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 9-a

MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI, OITUZ: PAGINI DE EPOPEE

Pe unde nu s-a trecut

de Ion Horea

Am trecut pe unde nu s-a trecut. Peste rîuri secate de secetă. Peste hotare care parcă nici n-au fost. Peste linii de luptă greu de imaginat sub zarea sprijinită în depărtări de munți, înclinată la nesfîrșire către o Dunăre fabuloasă ori către un tîmp nebănuit. Spre Nămoloasa. Unde și ce este acest nume în care te scufunzi, și care ține, totuși, peste toate nămolurile timpului, o linie de rezistență, cum numai marile cetăți ?... Dar, mai în sus, către Bucovina, încolo, spre dunga munților, cîte sînt cetățile de păduri, de vii, de grîne, de porumb, de sfeclă, de floarea-soarelui, în mijlocul acestei veri lungi de șaptezeci de ani, care sînt gropile din care au răsărit și sub care s-au stins, cazematele în care s-au zidit oamenii, deschizătorii acestor drumuri din șanțurile cărora se mai aude parcă șuieratul gloanțelor ? Încă din cîmpia Bărăganului, suim către Moldova, parcă împinși de puteri armate, într-un exod al neamului ajuns în ceasurile decisive ale existenței sale. A cîta oară ? Suim spre Moldova pe o scară de pămînt, pînă sub streașina cerului, unde ne oprim, și ni se spune că sîntem în triunghiul morții, și rămînem aici, să vedem ceea ce nu se mai poate vedea decît aici, la Draga, la Cota 100, la Panciu, Chicera, Prisaca, Muncelul, Răzoare, Mărășești, decît acolo la Mărești, și la Oituz, pe valea Siretului, pe valea Putnei, a Trotușului, a Șușiței...

Am trecut și prin Țara Nimănul. De o parte, colinele cu ai noștri. De alta, dunga rîului, malul Șușiței, cu ai lor. Sus, canicula vremii. În față, oprim, și intrăm în Țara Tuturor. Un uriaș patrulater cu ziduri de piatră, o poartă fără trufie, și o pădure de cruci. Un osuar încremenit peste tot ce poate fi numit ființă, mișcare, rost în lume. Împrejur, lanuri de grîu și de porumb, sub colbuirea zilei, în așteptarea coacerii și în implorarea ploii. Dar aici, între ziduri, cranii, oase, pămînt fără neam și fără nume, aici, în inima pămîntului nostru. Crucile, cu nume streine. Una-două, cu de-ai noștri. Sfîntă omenie a neamului românesc ! I-ai adunat la un loc pe toți, și pe cei veniți să te supuie, i-ai strîns la dreapta judecată. Aici, și mai sus, la Mărești, în Mausoleul de pe umărul dealului, în cripte, grămezi de cranii, de oase, despărțite de ziduri : ostași români, ostași ruși, ostași germani, ostași austro-maghiari. Nici o dobîndă în plus, afară de prețul ființei noastre, aici, pe unde nu s-a putut trece.

Spre Tecuci, am trecut podul de la Cosmești. De sus, de pe malul răsăritean al Siretului, schițăm o lecție de strategie. Malul înalt, fericita poziție, la tehnica războiului de atunci, și lunca Siretului, parcă altfel decît în **Pasteluri**, cu mișcări de trupe și explozii închipuite, în liniștea înțeleaptă a vișinilor încărcați de pe ulițele Cosmeștilor. Sentimentul panoramic ademenește și înșelă. Gîndul că la Doaga și la Strâjescu s-au stîrnit soldații (ai noștri, numai de ai noștri vorbim, ceilalți sînt ai pămîntului și ai osuarelor, într-o eternă pentru ei țară a nimănui, ai noștri sînt în spațiul acesta de sus, martori ai vieții noastre) din ceasul lor de răgaz, și au dat la cap, într-o strategie ad-hoc a celui în drept oricum, și în libertate, și în amenințare, și în disperare. Biruie totuși gîndul că s-au dus undeva, oamenii aceia, să mai spună că au lăsat locurile menirii lor, și satele la locurile lor, și din tot ce vedem, din cît adună ochii sub lacrima cerului, spunem că-i țara, încolo, și încolo, și încolo, peste tranșee și peste maluri înalte dinspre Apus ori dinspre Răsărit, și peste munții de sub linii, și dincolo peste alte linii, într-o geometrie învățată în zilele marilor bătălii.

De pe terasa Mausoleului de la Mărășești altfel se învață istoria. Sub tălpile noastre sînt

Continuare în pag. a 10-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Construcția demnă

București, ce mai e nou prin București, sînt întrebat, adesea . Zalău, ce se mai întîmplă pe-acolo, ehe, am făcut serviciul militar pe-acolo. Bistrița, ce oraș, prietene, tot copaci și flori, și straturi cu trandafiri. Craiova, am auzit multe, multe lucruri frumoase despre Craiova, dumneavoastră trebuie să știți mai bine, ați fost la fața locului. Cum, Măcin ?! Ce fel de oraș o mai fi și Măcinul ?! Dar Hușii ? Cică la Pașcani e o minunăție de oraș. Dar Dorohoii, prin cincizeci încă se mai aducea apă cu sacaua ?! Nădlac, Oradea ?! Satu Mare ?! Careii ? Dar să vedeți Tîrgu Neamț, așa cum e parcă s-ar afla pe planșetă, parcă ar fi doar o machetă și-atît. Nici nu crezi că e adevărat. Focșani ? Marmură, domnule, marmură și o platformă industrială de-ți vine să te descalți cînd pășești pe-acolo, așa ordine și curățenie, civilizație.

Da, acesta e termenul, unificator și sugestiv : civilizație. Orașe coborîte parcă pentru totdeauna pe-o rînă, tîrguri uitate de lume, sate mestecate de timpi goi s-au înălțat și-au tot mers în acești ani printr-un spațiu solar nesfîrșit, cîștigînd acea luminozitate intensă ce vine din interior. Au intrat într-o sărbătoare a firii care înseamnă asfalt, apă curentă, supermagazine, întreprinderi, școli, bună gospodărire, un alt ritm de viață. Modernizarea a pătruns în viața fiecăruia răsturnînd calendare întocmite pe o mie de ani și dînd timpului o cu totul altă turație. Un rotund de țară, chiar și-un schimb de opinii despre ceea ce înseamnă România azi îți dă sentimentul că trăiești într-o țară nouă. E ca și cum te-ai afla într-un apartament de bloc nou-nouț, al tău, în geamul căruia îți bat, sărbătorește, niște crengi de brad. În orice colț de țară te-ai afla dai de haina cea nouă a reali-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

CORNELIU LEU:

«Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale»

Cu „Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale sau ce înseamnă puterea". (ed. Albatros, 1987), întîiul volum al unui ciclu, proza lui Corneliu Leu păşeşte într-o etapă definitivă, aşezîndu-se într-un fel de frescă, unde romancierul a pus mult din substanţa creaţiei anterioare, făcînd alte legături şi subordonînd dezvoltările recente altor idei, durabile. Aceste recapitulări nu sînt de neimaginat şi se recomandă chiar, atunci cînd opera e desfăşurată pe intervale lungi şi în creaţii a căror unitate există însă nu e atît de evidentă : omogenitatea e, în aceste situaţii, cîştigul cel mai de preţ. „Faptele de arme"... topesc, aşadar, în cele şapte capitole (unele dintre ele avînd organizări de roman propriu-zis) producţiuni mai vechi, indicate şi în cite un titlu („Ochiu-dracului sau ce înseamnă puterea", „Viitorul al doilea", „Puterea", etc.). Însă modificările sînt esenţiale şi maturitatea unei viziuni creatoare se observă numaidecît. „Ochiu-dracului", un roman din 1936, s-a păstrat acum nu în latura satirică ci în stratul, ca să zicem aşa, istoric şi sociologic, căpătînd deopotrivă o înfăţişare dramatică dincolo de ceea ce ar putea să fie pitoresc cu semnificaţie limitată. „Viitorul al doilea" (1963) s-a adăugat în chip organic şi, dintr-o nuvelă, a devenit un capitol într-o construcţie cu structură foarte precisă. În fine, „Puterea" (un roman din 1964, revizuit în 1973) a contribuit aici cu materia fundamentală, aducînd toate componentele într-un regim de subordonare, asigurînd, adică, principiul logic. Aceste reformulări succesive căci în romanul „Puterea", din 1973, se absorbise mai înainte, o altă nuvelă („Singele şi apa", din 1959) arată năzuinţa către construcţii vaste şi persistenţă în cuprinsul unei teme, romancierul fiind interesat să exploreze un caz pînă la capăt şi să producă, în urma unui proces de creaţie laborios, concluziile cele mai potrivite. E o procedare pe care a exemplificat-o altădată, Cezar Petrescu şi care e reclamată de creaţie în cazul prozatorilor industrioşi, esenţial fiind, bineînţeles, dacă în acest fel rezultă creaţie de valori.

„Faptele de arme" e, din toate punctele de vedere, o alcătuire nouă, riguroasă şi, probabil, cel mai însemnat dintre romanele lui Corneliu Leu, alături de „Rănile soldaţilor învingători" pe care am impresia că îl precede într-o reconstituire a cronologiei romaneşti. Fundamentală e aci voinţa de a face sinteza unei opere şi de a cuprinde, ca într-o frescă, elementele estetice care s-au dovedit, la încercări noi, a fi durabile. Romanul e organizat pe cîteva planuri, care păstrează ceva din formula iniţială, arătînd de unde s-a pornit cu reformularea de acum, însă unificate cu inteligenţă pînă într-atît încît cine ignoră izvoarele utilizate nu are impresia unei rescrieri.

E, mai întîi de toate, un roman al Dobrogei, cu populaţie amestecată şi arătînd culori tari, orientale, prelungind într-o geografie fundamental românească straturi de balcanism. Prozatorul are îndemînări în direcţia acestui pitoresc policrom pe care îl cunoaşte mai bine decît alţii. Ceva din lentoarea Orientului, surprinsă de Em. Bucuţa şi, mai cu seamă, din etnografiul turcic, prezent în „Cara-Su", de I. Valerian, a trecut în felurile proporţii şi aci, adăugîndu-se la acestea o dimensiune sălbatică şi pestriţă, rămasă din proza lui Panait Istrati. E un spaţiu al vieţăţilor libere, ca într-o regiune necunoscută de exploratori : „Erau ultimii ani cînd, în jur, stepa se întindea în adevărata ei libertate, cu lanuri de pîr înalt cît omul, cu cîmpuri de ciulini, de maci şi de rapiţă, în care roiau dropiile mari, cenuşii, curioase-n privire, cu fineţe înguste şi umbrite, unde se retrăgeau în voie herghelîile de cai sălbatici, mici şi iuţi care şi acum cînd pe puţin de două sau trei generaţii se află-n ham, tot îşi mai păstrează jarul din vine şi se vînd pe preţ foarte bun la tîrguri". Omul are aci alte reprezentări ale timpului şi cînd un solicitant e respins, el aşteaptă evenimentele să înainteze şi să se consume : „tăcu răbdător, ca unul care are veacuri înainte". Imaginaţia e stimulată de climă şi de amestecurile de sînge, ajungînd la un fabulos de Halima. Un hangiu ar fi, de pildă, înfrăţit cu diavolul şi pe seama lui se pun întîmplări de tot felul : „Odată se auzi printre oamenii veniţi la moară, şi de aici în oraş, cum că în curtea hanului, căpetenia de bandiţi ar fi îngropat, cu cunoştinţa hangiului, doi saci de galbeni; altă dată că însuşi Sotir fusese recunoscut de nişte ciobani printre ghiraii banditului, iar a treia oară, că din pivniţa hanului porneşte un tunel adînc care iese tocmai în Deli-Orman — pădurea nebună — culcuşul hoţilor". Orientale sînt nu doar aceste predispoziţii pentru miraculos ci şi acele nimicuri cotidiene care dau farmec vieţii; proza e aci o revărsare de mărfuri asiate, sugerînd cunoscătorilor arome şi voluptăţi gustative. Iată cafeneaua veche „cu parfum fin în care se amesteca cel al tutunului de Macedonia, cu aromele orientale ale şerbeturilor şi ceaiului, dominate de cele atotumblătoare ale cafelei, îmbogăţite uneori cu iz de rom în marghilomane şi, alteori, cu răcoare de mentă şi lămîie". Astfel de mici gravuri, cu circulaţie nu doar în proza aceasta însă contribuind aici la aerul de Levant, nu sînt numeroase totuşi, deşi romancierul a pus voluptăţi la întocmire.

„Faptele unor civili..." e un roman cu precădere social şi acest plan e, mai cu seamă, desfăşurat nu însă în afara cadrului geografic, care determină şi explică totul. Dobrogea e văzută aci ca un fel de Africă invadată de antreprenori şi oraşele au, pe lîngă amestecurile portuare de populaţii, ceva de aşezare colonială, de la un capăt de lume, cu pămînt bogat : „Dobrogea trăia primii ani ai revenirii la Principate şi ultimii ai trecerii de la deplina sălbăticie la civilizaţie. Legătura cu ţara care se afla dincolo de Dunăre, era la fel de sentimentală ca şi înainte de «San Ştefano», obiceiurile rămăseseră tot turceşti iar adevărata valoare o aveau tot banii englezilor care acostau vapoarele-n Constanţa, luînd de mult locul genovezilor. De la aceştia mai rămăsese doar construcţia de piatră cenuşie a unui far cu săgeţile rozei vînturilor, învîrtindu-se deasupra, şi cîteva cîntece pe care le ţineau minte lăutarii din speluncile portului. Antreprenorii blonzi, pistruiaţi, aducînd în hainele lor strînse pe corp aerul nordului, răsăriseră angajînd oameni. Ingineri cu pipe scurte începură a da dispoziţii în englezeşte. Negustori demni, reci, lipsiţi de limbuţia orientalului, apărură". Lumea de mişcări încete a Orientului se văzu ameninţată de un năvălitor nou, aducînd cu el alte obiceiuri şi alte măsuri; această preschimbare de lumi e surprinsă bine de romancier, care a ştiut să înfăţişeze tot ceea ce presupune expansiune economică şi să ajungă la generalizări. În locul turcului tolerant şi al negustorului de mărunţişuri apar afaceriştii fără sentimente ; jaful e organizat. E, pînă la un punct, lumea din „Cartea Milionarului", de Ştefan Bănulescu, însă tratată realistic.

Romancierul a înregistrat foarte exact acest proces documentat istoric şi care este invenţia lui doar în aspectele mărunte. E o lume de autohtoni uzurpaţi şi săraci, a căror subzistenţă e condiţionată de puteri care acţionează de departe şi pe care ei nu le cunosc decît prin intermediul unor agenţi, alcătuitori ai unei „nături" procuriste, „creole", recrutată dintre localnici de conduită tranzacţională ori din alogeni naturalizaţi. Puterea procuriştilor (spre deosebire de „pasaportari", unde lipseşte dreptul de a deschide antrepriză) este colosală şi Sotir, care e un „procurist", ajunge să decidă pînă şi numirea primarilor. Acum divinităţile sînt altele, aparţinînd economiei de piaţă şi se numesc „acţiuni", „preţuri", „bursă", „revalorizări", „rentabilitate". Dobrogea e un teritoriu unde se desfăşoară războiul tăcut, economic, în stil de colonie, o europeană Indie de Est. Englezii vor să construiască o cale ferată în folosul „cerealiştilor" britanici din Constanţa, însă „firmele nemţeşti de cereale", cu agenţi în porturile dunărene, angajaseră nişte bandiţi spre a împiedica astfel de iniţiative primejdioase pentru afacerile lor. O umanitate tulbure, alcătuită, între alţii, din Sotir, un hangiu întreprinzător, Ibrahim, asociatul lui, trădat în cele din urmă, Saitan Ghioz, un bandit îndrăzneţ, trece prin aceste pagini unde analiza de sociologie istorică e făcută în termeni corecţi.

Romanul porneşte de aci şi evoluează către epoci recente, primind şi o componentă proletară care e şi cea mai organizată de romancier, semn că într-aceasta trebuie să stea o semnificaţie majoră. Acum nu mai e vorba de Sotir şi Saitan Ghioz, de procurişti şi negustori de cereale ci de „amiralul roşu" (cum este supranumit Drăgan, un conducător al docherilor din Constanţa, eliberat din închisoare în August '44), de profesorul Alexe (un emul al lui Iorga, a cărui asasinare este evocată într-un episod de tot dramatic), de Tanaşoca (un bogătaş constănţean, fost hoţ de cai), de căpitanul Vasiliu (a cărui clarificare în direcţie democrată e înfăţişată cu inteligenţă şi simţ al psihologiei) de Tebeică, Andronic şi Codruşan (acesta de pe urmă un prototip al aventurierului neo-mazzinian, ilustrînd revoluţia internaţională, personaj tenebros însă memorabil). Ca într-un roman de mişcări senzaţionale, „Faptele de arme..." se organizează lent şi minuţios pînă la momentul crucial, constînd în ocuparea primăriei din Constanţa (în octombrie '44) de către muncitori şi instalarea unui primar recrutat dintre ei (care e legendarul Drăgan). Jandarmii şi un număr de huligani, instigaţi de sumbrul Tanaşoca (lider al reacţiunii) înconjoară primăria şi ameninţă cu represaliile, ucigînd pe muncitorul Andronic şi punînd dinamită în zidul clădirii unde stau revoluţionarii împresuraţi. Codruşan, aflat la Bucureşti în conducerea Ministerului de Interne, îşi trădează camarazii, raportînd în fals şi trăgînd nădejde că totul se va încheia lamentabil. Însă epilogul nu e acesta căci ofiţerul Vasiliu intervine, ajutînd pe muncitori ; Drăgan rămîne primar şi asediaţii scapă de o moarte violentă, confirmîndu-se, încă o dată, puterea acţiunilor populare. Romanul se încheie cu acest episod, lăsînd în suspensie altele şi e probabil că viitoare dezvoltări vor adăuga dramatism, arătînd triumful revoluţiei în termen propriu (idee pe care prozatorul o simpatizează acum în chip evident).

Ca şi „Rănile soldaţilor învingători", acesta e un **roman cazuistic**, conţinînd nu puţine discursuri asupra metodei, prozatorul dedicînd numeroase pagini unor examinări colective ale politicii, într-un stil care documentează confruntări de principii, reductibile la poziţia lui Codruşan (acest neo-eterist) şi Alexe, clarificat ideologicesţe în direcţia revoluţiei naţionale. Sînt fragmente care au organicitate, alcătuind un roman memorabil.

Artur Silvestri

ADRIAN COSTACHE:

«Confesiunile unui bun visător şi alte povestiri»

Cel dintîi text al cărţii, **Confesiunile unui bun visător** ridică o problemă de clasificare : nuvelă dezvoltată, micro-roman eseistic, jurnal personal, sau jurnal de creaţie ? Fiecare din aceste specii şi-l poate revendica fără a fi totuşi nici una dintre ele. Textul lui Adrian Costache este o construcţie pluriformă, conţinînd şi amalgamînd modalităţi literare diverse. Nu este cazul totuşi să îl trecem pe Adrian Costache la textualişti, cu toate că nu este deloc străin de lecţia acestora : conştiinţa literalităţii, manipularea la vedere a unor procedee literare şi ironizarea lor, „la mise en abime" a textului etc. Prin existenţa unor personaje destul de conturate şi a unui rudiment de scenariu epic **Confesiunile...** pot fi considerate nuvelă, prin dimensiuni, alternarea planurilor temporale şi montajul narativ se apropie de noul roman, prin cîteva comentarii despre relaţiile dintre imaginar, real şi proză sau asupra proiectului unui viitor roman fantastic despre ţărani, ca şi despre scrierea actualului text ţin de jurnalul de creaţie, iar modul enunţării la persoana I ca şi o experienţă autobiografică abia deghizată trimit la formula jurnalului personal, altfel zis a „confesiunilor". Aş adăuga şi pagini de reverie poematică, de ieşiri în imaginar ca acea scrisoare a elevilor din clasa a XII-a, adresată la terminarea anului profesorului de literatură română, ce merită reţinută pentru virtuţile ei poetice şi, în ultimă instanţă, pentru disponibilitatea stilistică a autorului.

Dacă am rezuma „subiectul" cărţii, acesta ar fi notaţiile confesive ale unui profesor, devoalînd cîteva episoade din existenţa sa, punctate de reflecţii teoretice-eseistice şi de inserturi poetice. Consideraţiile de aspect critic şi de — să le spunem — meta-roman, mai ales cele din partea întîi a textului sînt destul de confuze şi de un nivel cam jurnalistic. În schimb, epica povestirii, cită există, interesează prin eşantioanele din viaţa de gazetar şi apoi profesor ale naratorului, la unul din marile licee ale Capitalei. Se reţin crochiurile unor personaje, colegi de redacţie ca Bazil, sau mai tîrziu ale celor de liceu, profesorii Anca P. şi Ion State. Cred că prozatorul ar fi putut insista mai mult asupra unor figuri de acest gen, în buna tradiţie a romanului clasic, şi, de asemenea, asupra unor secvenţe realiste din existenţa sa de profesor. Nu în maniera satirică a lui Holban din **Parada dascălilor**, ci aprofundînd mentalităţi, prospectînd psihologii şi înfăţişînd comportamente specifice ale acestui micro-univers uman care este şcoala. Mi-ar fi plăcut poate şi mai multă îndrăzneală în descifrarea unor fizionomii de elevi, fascinante personalităţi şi caractere în formare, ca acea enigmatică Irina. Dar şi cu aceste neajunsuri, în fond nu prea importante avînd în vedere structura de ansamblu, voit capricioasă a cărţii, **Confesiunile unui bun visător** dau prin reuşitele epice parţiale şi substanţa poetică a scrituri o idee elocventă asupra posibilităţilor de prozator ale lui Adrian Costache. Totuşi mai multă acuratete stilistică — pentru a evita formulări de tipul „în confesiuni autorul se confesează" — ar pune mai mult în valoare calităţile sale virtuale.

Celelalte texte ale volumului sînt într-adevăr scurte povestiri sau instantanee lirico imaginare, reclamînd un alt mod de tratare şi scenarizare a materiei. **Somnul** stenografiază cu exactitate gîndurile, senzaţiile, impresiile, imaginile obsedante sau fulgurante ale unui bolnav înainte de o operaţie grea, şi în starea post operatorie, cînd a fost foarte aproape de moarte. Procedeul folosit de autor, al consemnării fluxului psihic, este luat din arsenalul prozei anglo-saxone cultivînd aşa-zisul „stream of consciousness". **Examenul** este, ceea ce aş fi dorit şi în **Confesiuni** unde valenţele erau şi mai cuprinzătoare, fişa psihică şi comportamentistă, a unei eleve în ultimul an de liceu. Momentul nu este unul oarecare, ci — surprins cu subtilitate psihologică — al unei presimţite crize de căutare şi identificare a sinelui, a propriei personalităţi. Un instantaneu din viaţa unui cuplu, încă tînăr dar ameninţat de dezamăgiri şi rutină, este fixată cu pregnanţă şi impresionabilitatea unei fine pelicule fotografice în povestirea **Vară tîrzie**.

Un alt grup de texte se apropie în grade diferite de condiţia prozei de imaginar. O schiţă excepţională mi se pare a fi **Caravana de film** ca un fel de preludiu la ceea ce va urma. Este o proză despre nostalgia, aşteptarea şi în final atracţia irezistibilă a lumilor artificiale, dar posibil de atins la un moment dat. Naratorul rememorează starea de o intensitate emoţională unică, şi de o febrilitate sufletească greu imaginabile, pe care un copil dintr-un sat izolat, le trăieşte la sosirea caravanei cinematografice. Descrierea felului în care copiii priveau filmul, atît de aproape de ecranul improvizat dintr-o bucată mare de pînză albă, încît contururile se deformau dar iluzia că, făcînd încă un pas, pot intra în fabuloasa lume de celuloid, este memorabilă. **El Gaucho** este o mică farsă cu fantome în stilul prozei scurte satirice interbelice, iar **Doi călăreţi şi Curtea** sînt mult doritele incursiuni în imaginarul literar, teoretizat în **Confesiuni**. Prima dintre ele este chiar o reuşită a genului amintind de fantasticul sumbru al lui Julio Cortazar din povestirile cuprinse în **Sfîrşitul jocului**.

Paul Dugneanu

„Limbă şi literatură" vol. I/1987

Publicaţie de ţinută academică, valorificînd cercetări de istoriografie literară, lingvistică şi „analiză de text", „Limbă şi literatură" oferă şi în vol. I/1987 cîteva studii care pot să intereseze atît domeniul didactic cît şi pe cercetătorul specializat în discipline înrudite şi care pot extrage de aci ceea ce este necesar. Cea mai de seamă contribuţie este editarea, întreprinsă pentru întîia oară acum, a unui scurt tratat de Nicolae Milescu Spătarul, intitulat „Carte aleasă pe scurt despre cele nouă muze şi despre cele şapte arte liberale", alcătuită într-o epocă nesigură, cu probabilitate laolaltă cu „Ethica" şi „Aritmologia". Editoarea, Crina Bocşan, însoţeşte această deosebit de interesantă lucrare cu o notă care clarifică şi explică preocupările lui Nicolae Milescu Spătarul pentru astfel de „compilaţii", între care trebuie introduse şi „Cartea despre sibile" ca şi „Cartea ieroglifică" ; ele ar fi „lucrări cu caracter ştiinţifico-didactic moralizator, în spirit iluminist, legate probabil de activitatea sa de mentor şi de pedagog". Acest tratat arată erudiţia autorului şi preocupările pentru antichitate, constituind o dovadă că, la epoca lui, literatura română căpătase o conştiinţă a clasicismului confirmată, de altfel, şi de istoriografia lui Miron Costin ca şi de opera lui Dimitrie Cantemir. Nicolae Milescu Spătarul face interesante disociaţii între care o menţiune merită acelea privitoare la raportul ştiinţelor cu artele. Sînt scurte dizertaţii despre gramatică, dialectică, retorică şi muzică, remarcabile prin lapidaritatea definiţiilor şi prin puterea de a se exprima deopotrivă exact şi elocvent. Acesta este întîiul episod din ediţia pe care şi-o propune Crina Bocşan, rămînînd să adăugăm şi altele, care alăturate la restituirea, recentă, întreprinsă de Pandele Olteanu (a „Artimologiei" şi a „Eticii") configurează o imagine de cărturar european, a cărui contribuţie, în 1667, la polemicile doctrinare pariziene e confirmată de aceste „Tratate" tîrzii.

Alte cercetări de interes deosebit sînt, mai înainte de toate, aceea a Adrianei Ştefănescu Mitu, care studiază „Cugetările lui Oxenstiern şi ecourile lor în cultura românească" (a doua parte dintr-o exegeză, pe care am mai semnalat-o, de comparatism literar) ca şi un studiu privitor la „Unificarea limbii române literare în preocupările Gazetei Transilvaniei", semnat de Victor V. Grecu, arătînd, pe de o parte deschiderea unei culturi către fenomenul universal şi, pe de alta, interesul pentru păstrarea şi întărirea unităţii de limbă ca şi ideea de evoluţie a literaturii în termen propriu, inconfundabil.

Revista mai cuprinde „analize de text", de uz didactic însă concepute cu inteligenţă şi cu simţ al formulei pregnante, aparţinînd lui Ieronim Tătaru (despre poezia lui Ion Barbu) şi Victoriei Popovici (despre „Jocul ielelor", de Camil Petrescu). O contribuţie asupra studiilor de romanistică aduce Gheorghe Bulgăr, omagiind pe profesorul Alf Lombard, unul dintre cei mai proeminenţi propagatori ai limbii şi literaturii române în Europa. Recenzii, note, comentarii de „Limbă şi stil" (semnate de Ion Diaconescu, Dolores Plătăreanu şi Rodica Marian), o cercetare asupra „valorii textului poetic în folclor" de Paul Ruxăndoiu completează sumarul acestui număr, ca întotdeauna bogat şi util.

Catagraf

Scriitorii tineri şi cărţile lor

POEZIE

DINCOLO DE CONFESIUNE

Poet notabil încă din primul volum (**Poeme**, 1975) unde pletoricul imaginaţiei, virulent şi în exces pînă la manierism, se salva printr-o construcţie elaborată, de poem simfonic, ca în cele zece poezii din ciclul **Imnuri şi cîntece pentru mult mai tîrziu**, ce amintesc de Saint-John Perse, Anghel Mora îşi publică al doilea volum de poezii *) la o mare distanţă în timp. O disciplinare tematică se observă în acest nou volum, mai coerent, mai puţin dispersat ca ton, regim afectiv şi metaforic constructiv. Epurat de numeroasele aluviuni căzinde în avalanşă ale unei febricităţi expresive, evident trădînd pe mestesugarul sedus de vraja cuvintelor, prea-plinul fiinţei izbucneşte mai rar în rafale metaforice, şi doar în cîteva versuri ale poeziei, de regulă investite cu funcţie cathartică. Lirismul desubiectivizat, în care eul se desfiinţează senzorial, aparţine unui eu problematic, generic, disputat de esenţe, în descendenţa mallarmeană a derealizării liricului şi a aventurii limbajului, care taxează ca inoportun orice gest confesiv patetic. O asemenea concepţie se întrevede în **Geometria iluziei**, artă poetică sugestivă : evenimentele **stăruitoare** se organizează ficţional după o „geometrie a iluziei", a unui imbold nerealist („nu-s urmele diamantului tăleturile palmei, poate răni din spărturile beznei") şi ţintesc adîncimile fiinţei într-o pînză fragilă, colorată dureros, întrucît poezia nu e o petrecere ludică, ci trudnică meditaţie solitară („desigur nu se naşte-o avere adunînd coaja secundelor, / singurătatea-i o pantă cu cioburi, / iar la făclia degetului arătător nu străluceşte / decît geometria iluziei ca un curcubeu / pe vreme de secetă"). Această direcţie este ilustrată de puţine poezii (**Stare de veghe**, **De înălţare**, **Renegare**, remarcabilă metaforă a conflictului dintre generaţii, **Monolog**, **Alegerea locului**). Cele mai multe poezii aparţin însă unei alte direcţii : a confesivului, chiar dacă lasă loc fanteziei şi visului, a dezvăluirii etice. Imaginea este a unui om apăsat de tristeţe şi singurătate (**Tristeţe de toamnă**, unde viziunea dinamică, eliptic constituită prin alăturare de planuri diverse, are concizie şi rezonanţă estetică, **Existenţa pe de rost**, **30 septembrie 1982**, **pe ploaie**, **Rostire**, din care citez prima parte : „rugăciune virtejului / şi multelor lucruri ce se îmbulziră. / oraşul inundat de singurătate / revarsă prin ferestre. / chem un cuvînt şi îmi răspunde frigul."). Neîmpăcat, poetul indică un etos : necesitatea convingerilor („ar trebui să credem în ceva", aşa începe poezia **Cu tine**), a iubirii, ca antidot al fricii de imprevizibil (în concisa **Vocala uimirii**, în întregime citabilă), a cîntecului (în **Beatles**, unde se evocă, prin ricoşeu, gravitatea aspră a **întîmplărilor tîrzii**, contorsionate ca „serpii în flăcări"). Atitudinea se citeşte, chiar dacă mediat : provizoratul existenţei îl deprimă, ca şi inflaţia de „sentimente superlative" (**Oraş de cucuie**). Poetului îi repugnă imposibilitatea, înrudită cu cecitatea şi insensibilitatea faţă de idealuri : „nu-i prea greu să fii piatră oarbă // stană de piatră surdă şi oarbă, / nici o potcoavă să nu te clintească, / să nu ai nici o umbră pe cer / să nu te doară nici un meteor. / ah, pasăre vinată cu pietre !" (**Fără amintirea stelelor**).

Tensiunile confesiunii iau şi forma baladescului, de cele mai multe ori de extractie nichita-strănesciană „strig şi sparg clipa care cochetează / cu zîmbetul meu palid şi-nghetat, / tu mă privesti aşa cum se veghează / rănit de moarte, tînărul soldat" (**Ne atingem**).

Sînt şi cîteva poezii de compoziţie, unele slabe (**Cirtiţa**), altele memorabile, cum e **Clină strînsă între pleoape**, pe tema odiseii banale, insesizabile, a luptei inegale între individ şi timp : „trece ca o cavernă prelungă, / precum o umbră idolatră, / trece şi nu priveşte-napoi / la aura serii surpată // (...) // e ucigasă şi tandră, îşi poartă dinţii ca pe un fierăstrău / bate mătăniile zilei / lunecînd între bine şi rău // (...) clipă strînsă-ntre pleoape, / respirată întruna adînc, / călărind şira spinării / cu sufletul meu la oblinc". Încă inegal, Anghel Mora e un poet care promite.

Ion Dună

*) **Anghel Mora : „Geometria iluziei", Editura „Cartea Românească", 1986.**

PROZĂ

COMPLEXUL „GANIMEDIC"

După insolita „paradă a dascălilor" desfăşurată în „Aniversare" 1982), prin „Fotoliul vacant"*), interesant roman de analiză ce aparţine aceleiaşi literaturi a „mediilor specifice". Nicolae Pârvulescu urmăreşte avatarurile unei cariere universitare. Autorul trece cu uşurinţă evenimentele prin filtrul memoriei lui Tudor Trifănescu, personaj principal, şi reuşeşte fuzionarea planului observaţiei sociale cu cel autoscopic în cîmpul de energii al voinţei personajului principal. Acesta, în ipostaza mai puţin uzitată a criticului literar, este un cerebral orgolios, atins de frisonul singurătăţii. Izolat în aventura rememorărilor, cu sensibilitatea concentrată a unui avid receptacol de senzaţii, fără nici o reticenţă, voluntar şi speculativ totodată, Tudor Trifănescu îşi supraveghează stările pentru a le înregistra. Percepţia „întîmplărilor în irealitatea imediată" (autenticitatea agitaţiei sufleteşti şi frenezia introspecţiilor amintesc proza lui M. Blecher) se produce întotdeauna cu un ton mai sus. Din această cauză, reacţiile par, uneori, exagerate în raport cu miza pusă în joc.

Acutizarea trăirilor are drept cauză — ceea ce aş numi în termenii autorului — „complexul ganimedic", adică o constiinţă scindată între tentaţia pătrunderii în sfere superioare şi chinurile servituţilor curente. La aceasta, se adaugă o surprinzătoare lipsă a simţului umorului, patosul implicării în evenimente determinînd exacerbarea spiritului de frondă, care se dovedeşte în cele din urmă abilitate calculată.

Tudor Trifănescu se reţine ca o psihologie ciudată de arivist intelectual. Trăind profesor dintr-un tîrg provincial reuşeşte să se impună în critica literară, apoi urcă treptele consacrării universitare, uzînd de incontestabila sa înzestrare. Fiecare mişcare e apreciată lucid : „pentru a mă descurca în lumea pe care *îmi propusesem s-o cuceresc* (s.n.), trebuie să-mi controlez fiecare mişcare, gest sau vorbă rostită". Iată „programul" unui Rastignac autohton torturat de dialectica imperioasă a gîndurilor suspicios şi agitat, în luptă permanentă cu „halta de întrebări mai agresive decît fiarele înfometate". Avalanşa interogaţiilor, gesturile radicale (uneori se bate cu pumnul în masă) conturează un imens orgoliu egocentrist.

Un alt punct de interes al romanului îl reprezintă paginile eseistice dedicate condiţiei criticii şi a criticului literar. Parabola „ganimedică" (Ganimede = paharnicul zeilor) vorbeşte despre importanţa adecvării metodelor, despre asumarea unui destin de rangul doi, în termenii fabulei mitologice. În text, se manifestă o „funcţie critică" prin care eroul îşi exhibă în chip aproape didactic structurarea proprie. Din acest punct de vedere, el se apropie, în ciuda vîrstei diferite, de Daniel House, personajul lui Roy Fuller, din „Insula pasiunilor".

Discursul analitic, dialogul sec, tern, vindicativ, cazuistica uneori elementară, anumite obsesii pe care le omologhez unor figuri teratologice (mangusta, spre exemplu) definesc un roman unde analiza primează asupra construcţiei.

Constantin M. Popa

*) **Nicolae Pîrvulescu : Fotoliul vacant", Editura „Scrisul românesc", 1986.**

CRITICĂ

PĂMÎNT AL PERMANENŢEI ROMÂNEŞTI

Sub titlul **Contribuţii la istoria iluminismului românesc***), cercetătorul Nicolae Bocşan, de la Institutul de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca, a realizat o sinteză îndelung aşteptată „asupra culturii iluministe româneşti din spaţiul bănăţean". Demersul său ştiinţific „se revendică din această perspectivă globală, a întregului fenomen românesc, dar îndeosebi a raportului cultură-societate, ce invederează în Banat experienţe şi realizări care au marcat pregnant mentalul colectiv, dinamica ideilor şi militantismului naţional" (p. 5). Cuvintele autorului, abia citate, ni se par a avea darul revelării articulaţiilor de structură pe care se sprijină această anchetă istoriografică profundă şi modernă, totodată. Urmărind modul în care iluminismul bănăţean „se integrează organic în mişcarea culturală a luminilor româneşti" — ele însele parte din întregul ce s-a numit, în secolul al XVIII-lea, Europa Luminilor —, N. Bocşan ne înfăţişează, într-o primă „ridicare de cortină", societatea românească (caracterul etnic predominant românesc menţinîndu-se, după cum subliniază autorul, şi în toată această perioadă) din teritoriul cuprins între Dunăre, Tisa, Mureş şi Carpaţi. Asupra ei, „funcţionalitatea Luminilor operează la niveluri diferite, cu rezultate diverse, uneori contradictorii, alteori spectaculoase sau, dimpotrivă, chiar nule". Interferenţa acestor niveluri (de sus în jos, ele fiind următoarele : elita administrativă şi militară; elita bisericească; intelectualii, funcţionarii mijlocii ai administraţiei, negustorii, meseriaşii, proprietarii de pămînt, clerul mărunt şi ofiţerii inferiori; ţărănimea liberă, grănicerii şi administraţia comunităţilor rurale) „determină variaţiile mişcării Luminilor, alături de configuraţia inegală a societăţii sau a aparatului de stat" (p. 8).

A doua şi cea mai dezvoltată secţiune a lucrării trasează etapele parcurse de mişcarea culturală iluministă din Banat — „parte componentă a celei naţionale" —, oglindă fidelă a „integrării treptate a grupurilor sociale în comunitatea spirituală şi naţională" (p. 155). O primă etapă, a „absolutismului luminat şi a celor dintîi manifestări culturale luministe, a rămas preponderenţa iluminismului, marcînd doar cîteva personalităţi sau grupuri elitare din lumea şcolii şi bisericii" (p. 151). Cea de a doua (întinsă „pe durata a două decenii şi jumătate, aproximativ pînă la mijlocul celei de a treia decade a secolului al XIX-lea") are „meritul... de a fi adoptat specificului cultural românesc valorile şi tezele iluminismului european, de a fi iniţiat, sub influenţa Şcolii Ardelene, direcţiile pe care va evolua cultura românească modernă, într-un efort de sinteză remarcabil, chiar dacă realizările sînt mai puţin izbutite" (p. 152—153). În fine, în cea de a treia etapă (mijlocul deceniului trei — deceniul patru al sec. al XIX-lea), „iluminismul tîrziu cu accente preromantice... marchează triumful deplin al modelului cultural naţional" (p. 154).

Una dintre cele mai importante consecinţe ale impactului Luminilor asupra societăţii româneşti — „formarea solidarităţii naţionale, ca reflex al spiritului modern" — constituie obiectul de studiu al ultimului capitol al lucrării lui N. Bocşan. „Descoperirea" naţionalităţii şi funcţia sa de principal motor al mişcării naţionale sînt urmărite pînă către mijlocul sec. XIX, cînd Epoca Luminilor se încheie „o dată cu abandonarea manifestărilor locale în favoarea principiului naţional, care reuneşte ansamblul comunităţii naţionale româneşti în lupta comună pentru autodeterminare, pentru unitate şi independenţă, aşa cum o propune Revoluţia democratică de la 1848" (p. 361).

Mircea Suciu

*) **Nicolae Bocşan : „Contribuţii la istoria iluminismului românesc", Editura „Facla", 1986.**

MĂRĂȘTI — MĂRĂȘEȘTI — OITUZ

PAGINI DE EPOPEE

● De curînd, un grup de scriitori au participat la o vizită de documentare, organizată de Consiliul Politic Superior al Armatei și de Uniunea Scriitorilor, pe locurile eroicelor lupte din august 1917. La Mărășești, la Mărăști și la Oituz, a fost exprimată recunoștința generațiilor actuale față de cei care au făcut sacrificiul suprem în marele război de reîntregire, dîndu-și viața pentru ca faldurile tricolorului să continue a flutura deasupra pămîntului strămoșesc. Zecile de mii de ostași-țărani, muncitori și intelectuali au lăsat o pildă de măreție și eroism, făcînd un front dîrz în fața cotropitorului. Exemplul luminos al zilelor fierbinți din august 1917 a rezonat adînc în conștiința participanților la acest itinerar al eroismului românesc, animînd gîndurile și fapta slujitorilor cuvîntului. Publicînd o serie de impresii ale unor poeți și prozatori care au participat la retrăirea marilor evenimente de acum șaptezeci de ani, revista Luceafărul aduce omagiul său în fața jertfei ziditoare a înaintașilor care au pus patria mai presus de viața lor.

Patria de azi este mîndră de trecutul său ! Stau mărturie eforturile de a o face mai frumoasă, mai prosperă și mai încrezătoare în viitorul de aur pe care i l-a dorit Eminescu. Lacrima de emoție și recunoștință care se îngroașă pe geană, cum ar fi spus Blaga, hrănește steaua de mîine a României socialiste, belșugul holdei libere și tinerețea unei țări în plină dezvoltare. Apropiatul Congres al Culturii și Educației Socialiste va aduce mărturia comunistă a înțelegerii destinului nostru istoric, afirmînd idealurile dintotdeauna ale poporului nostru, convingerea că pacea și înțelegerea trebuie să domnească între oameni, că afirmarea nestînjenită a vocației naționale este singurul garant al unei lumi stabile, mai dreaptă și mai bună. Acesta este mesajul României de azi și dintotdeauna, chipul ei demn în fața vicisitudinilor istoriei și atitudinea plină de speranță și încredere în viitorul pe care și-l construiește sub conducerea Partidului Comunist !

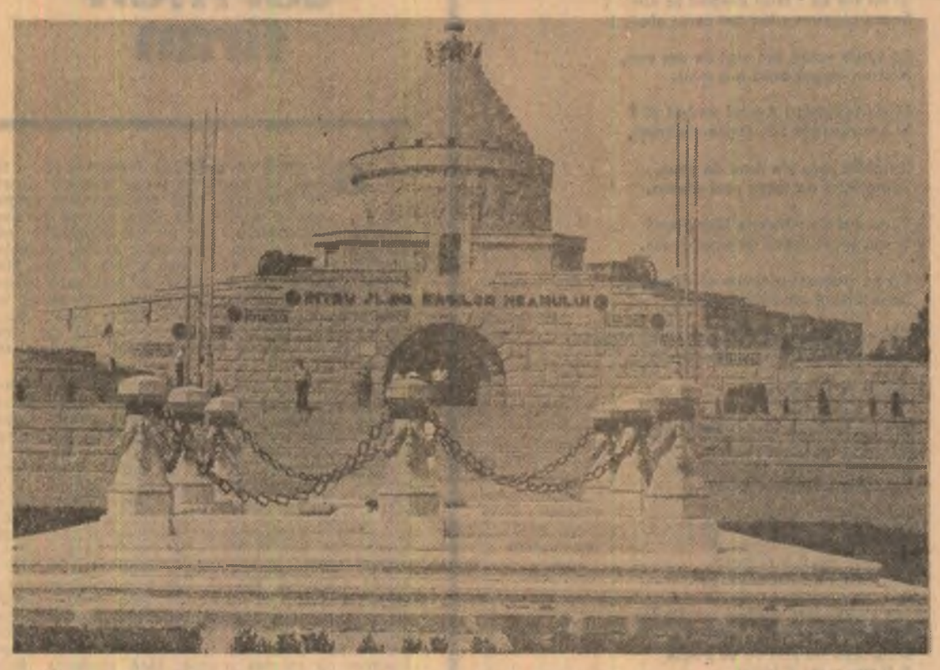

Mausoleul eroilor de la Mărășești

Triunghiul nemuritorilor

De curînd, din colaborarea Consiliului Politic Superior al Armatei și a Uniunii Scriitorilor, la inițiativa Editurii Militare, un frumos și important grup de poeți, prozatori, reporteri și critici literari, sufletește întorși spre gloria anului 1917, a întreprins o călătorie documentară pe teritoriul superb în care geografia patriei române a înscris cu litere de aur cuvintele Mărăști—Mărășești—Oituz.

Între ei mă aflam și eu în această superbă călătorie aniversară, după îndelungi și repetate documentări anterioare, făcute de unul singur, în vederea scrierii romanului **Muntele speranței**. Reveneam acum, aducînd tipărite primele două volume ale romanului, cu al treilea volum predat „Editurii Militare" și cu al 4-lea volum încărcat sufletește de un proiect purtat pe aceste meleaguri sfinte ca la un izvor de forțe vitale menit să rămînă în eternitate nesecat și neistovit.

Să nu-mi fie luat în nume de rău sentimentul orgolios că între noi, în autocar, coborînd împreună cu noi în punctele cele mai fierbinți ale bătăliilor de-acum șapte decenii, se aflau imaginile glorioase ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu, a sergentului Mușat, a căpitanului Ignat și nu în ultimul rînd ale comandanților de oști, generalii Averescu și Eremia Grigorescu. Racla de marmură a mareșalului Averescu aveam s-o vedem în împunătorul mausoleu de la Mărăști, iar aceea a generalului Eremia Grigorescu în mausoleul de la Mărășești. Marilor comandanți le-a fost dat să-și afle lăcașul de veci în mijlocul sfintelor oseminte ale miilor de ostași care și-au dat suprema jertfă pentru libertatea și gloria României Mari, reîntregită în hotarele ei firești, visată și apărată de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul.

Evocarea marilor bătălii de la porțile Moldovei ne-a făcut-o conferențiarul colonel dr. Nicolae Ciobanu, în stilul sobru și exact al celei mai superbe dintre universitățile noastre, care este Academia Militară.

Desigur, după trecerea a șaptezeci de ani, multe din amănuntele topografice și toponimice ale unei minuțioase hărți de Stat Major dispar.

Din Rateșul lui Haret n-a mai rămas decît amintirea unei denumiri iscată parcă din paginile sadoveniene. La „cota 100", plugurile celor 70 de primăveri și toamne care au trecut pe aici în neostoita lor muncă pașnică au făcut să dispară înălțimea, topind-o în cîmpul vast din jur. Din vila Negroponte, lovită de obuze și ciuruită de gloanțele mitralierelor n-a mai rămas nici urmă. Nici chiar din pădurea Răzoare n-au mai supraviețuit decît doi sau trei copaci, veritabili veterani. Valea Șușiței a rămas și ea fără susurul apei și poate că numai primăvara, la topirea zăpezilor, curgerea apei încearcă să reînvie imaginea unui riu pe care l-a făcut celebru primul război mondial.

Mărăști, sat ocupat vremelnic de germani, a fost cea mai puternic fortificată localitate rurală, iar eliberarea sa a pus cele mai dificile probleme de tactică trupelor române din sector. Evident, n-a mai rămas nimic din cazematele și cuiburile întărite pe care germanii le-au părăsit după ce s-au aruncat peste ei tone de obuze, legături de grenade și nesfîrșite rafale de mitraliere. Mausoleul de la Mărăști, construit în punctul cel mai înalt al satului și în care, dintr-un superb simț al onoarei ostășești, își dorm somnul veșnic, alături, învingători și învinși este pe pămîntul românesc unul din cele mai patetice și frumoase monumente menite să glorifice iubirea de patrie. Un mic și emoționant muzeu de arme, aranjat în incinta mausoleului, așează față în față casca de tip francez și coiful german, pușca română cu lunga ei baionetă și înfricoșătoarea mitralieră germană grea de cîteva sute de kilograme. E locul nimerit să amintim că un ordin special scris și semnat de Mackensen punea în vedere trupelor sale de asalt să evite în orice împrejurare lupta la baionetă cu oștenii români. Da, baioneta și mai ales patul armei erau folosite de strănepoții Vrînceoaiei cu o artă desăvîrșită și ale cărei tradiții urcau din șirul veacurilor, de pe cînd baltagul, ghioaga, paloșul și buzduganul închiseseră porțile Moldovei în fața multor oștiri vrăjmașe.

Plecînd în iulie 1917 să conducă personal luptele de pe malul Siretului, sigur pe sine, dar mai ales pline de trufie, Mackensen își luase rămas bun de la anturajul său, spunînd „ne vom revedea peste două săptămîni la Iași". Sperînd să strige „hoch" și „prosit" cu o cupă de Cotnari în mînă, pe malul Bahluiului, n-a ajuns nici măcar la podul de la Cosmești spre care a continuat să se uite mihnit doar cu ocheanul său de comandant al unor oști bătute.

La nord de Panciu, la răscrucea marilor drumuri pe care visaseră să mărșăluiască batalioanele de asalt ale trufașului spărgător de fronturi, se înalță o statuie în care Moldova eroică, ridicînd spada, i-a spus dușmanului „Pe aici nu se trece !".

În anii ce-au urmat primului război mondial, un veteran al războiului, sculptorul Oscar Han, a realizat această statuie cu banii buzunarului său de artist sărac. Guvernanții fostului regim burghezo-capitalist au privit cu o crasă indiferență la romantica „faptă de arme" a artistului. Au trecut și ei în neființă și oprobriu, ca și Mackensen, ci iată că statuia lui Han rămîne să elogieze și să evoce în perpetuitate luptele din vara fierbinte a anului 1917, cînd strigătul de luptă „pe aici nu se trece", lansat de generalul Eremia Grigorescu, a galvanizat armata română într-unul din cele mai înălțătoare momente ale războiului nostru de reîntregire a țării.

Sînt cetățenește mîndru că am scris romanul **Muntele speranței** ca un prinos de recunoștință pentru ostașii care au făurit România Mare, sînt omenește fericit că în bibliotecile satelor și orașelor din zonă această carte este citită de urmașii celor care, murind cu arma în mînă, au devenit nemuritori.

★

La întoarcerea spre București, cu prietenul Aurel-Dragoș Munteanu lîngă mine, ca într-un vis ușure, mi-am adus aminte să fi fost și eu poet, cîndva. Gîndurile mi se așezau în versuri. Într-un autocar plin-fagure de poeți tineri și entuziaști mi-am zis modest, ca bătrînul din Humulești, că pe lîngă întraripatele lor poezii se vor trece și școlărești le mele strofe. Le caligrafiez aici, nu ca pe un model de poezie, ci doar ca pe expresia unei stări de spirit omenești, patriotice, românești :

Plecînd spre front, bătrînul Mackensen
Și-a pus pe cap o chivără de-oțel.
Apoi podagra și-o urcă în tren
Cu aghiotanții trufași după el.

— Auf widersehen ! La Iași ne vom vedea
În cel mult două săptămîni.
Cotnar, învingători vom bea
Cum bine stă unor stăpîni.

Dar trenul fu oprit la Mărășești
O săptămînă, două, zece.
La Doaga, la Răzoare, la Cornești
I se spunea : pe-aicea nu se trece !

Ce semafor de foc în fiece obuz,
Ce barieră, fiece ostaș !
Nici prin Mărăști, nici prin Oituz
Feldmareșalul n-a ajuns la Iași.

În coiful lui de fier, țăranii
O mămăligă-au fiert pe Trotuș
Și uite-așa-au aflat dușmanii
Că nu pot trece, nu pot totuși...

Petru Vintilă

Neam de eroi

Cînd Kaiserii din Viena și Berlin,
Pe Mackensen trimisu-l-au la noi,
Ca să zdrobească-n cel mai groaznic chin,
Tot neamul românesc, neam de eroi...

Consiliul nostru de la Cotroceni,
Cînd s-a văzut cu dușmanul în casă,
Scotea din teacă săbii, prin oșteni,
Ca hoții să mi-i scoată morți, din casă...

La Mărășești, sta Grigorescu steag
Al sîngelui din coaste, văi și munți ;
Iar la Mărăști, chiar Averescu-n prag,
Le arătau la Kaiserii cărunți,

Că pe Carpați, pe-aici „nu se mai trece",
De-o fi să piară-ntregul nostru neam,
Siretul i-a-necat în apa-i rece,
Pe dușmani ce credeau că noi dormeam...

Iar Trotușul, Oituzul, spre Mărăști,
De vuiet, n-auzeau în bătălie !...
Să ne oprim pe loc ?... Cînd te gîndești,
De ce curaj românii au-dat în mare bătălie...

E bine cînd un comandat de seamă,
Ce-și doarme somnul încărcat de glorii
Luptă să-și apere străbuna-i Mare-Mamă,
Cu-ai lui soldați și sînge, în victorii...

Chiar corp la corp, cu baioneta lor,
Cu-acești români, vă spun să nu luptați !...
Zicea ei, Mackensen, soldaților,
Românii, în război, sînt prea turbați !...

Ei nu cunosc legea războaielor,
Feciori de daci, din Ștefan și Mihai,
Au pogorît în osuare milenare
Pe cei ce-au ocupat străbunul plai...

„Pădurea frunzei", Vrancea doar o știe,
În ceasul dezlegat de jurămînt,
Că-n opintiri de tanc, românul știe,
Să fie tot român pe-acest pămînt...

Că și-a-ngropat dușmanul cel mai greu
Și l-a depus cu grijă-n solul țării
E greu acum, acum ca să mai scriu, e greu,
Ce lacrimi grele curg din ochiul meu !...

Traian Iancu

Balada soldatului

Civilizația este informată în mod unic și irepetabil de către limba sa ; limba este matrice și purtător de civilizație. Deci, ce pot face doi oameni într-o celulă ? Unul poate mesteca gumă de mestecat, tolănit în patul de dedesubt, iar altul poate privi către niciunde, printre gratiile de la zăbrele.

Și unul și celălalt se gîndesc la ceva. La ce poate însemna această blestemată teorie a jocurilor, teorie bazată pe un atacant și pe un apărător. Fiecare dintre cei doi combatanți consideră măreția ca pe ceva la îndemîna lor. Atît cel care se apără cît și cel care atacă au la dispoziție același inventar de semne. La un moment dat unul dintre cei doi decodifică mai rapid sau cu mijloace mai rafinate. Sau cu utilaje mai rafinate. Atunci avem de-a face cu un cîștigător și cu un învins. Totul este în schimb cumplit de relativ întrucît la partida următoare rolurile se pot inversa.

În celula care dă spre un culoar interior care dă spre o curte interioară în mijlocul căreia se găsește o gheretă de paznic se află doi soldați. Unul este blond iar altul nu, adică brunet. Doi soldați inamici. Se înțeleg în aceeași limbă fiindcă trebuie foarte puține cuvinte ca oamenii să se înțeleagă : soare, casă, mînă, mîine.

Cel blond povestește :

— Plecasem de seara din tranșee și intrasem în liniile voastre. Acolo erau părinții, soția, copiii. Nu-mi iubeam soția mai mult decît pe copii. Știi, desigur, că sîntem rude de sînge doar cu fiii și fiicele noastre. Pe nevastă ți-o alegi. De altfel nici nu știam dacă nu cumva te găseam pe tine alături de ea. Am ajuns acasă. Am intrat. Tiptil m-am apropiat de băiat și de fetiță și i-am sărutat. Am vrut să plec imediat dar am fost împins de ceva mai presus de fire spre dormitorul nostru, al meu și al propriei mele soții. Am deschis încet ușa și m-am așezat pe pat. Am privit-o în tăcere și în întuneric. Era singură. M-am așezat lîngă ea schimbînd structura firească a arcurilor saltelei. S-a trezit întrebîndu-mă dacă atunci am venit. Am tresărit și am spus că în acel moment nu veneam, ci plecam. După care am și plecat. În stradă m-au prins ai voștri.

Cel brunet povestește :

— Era o noapte cleioasă, Patrulam împreună cu caporalul de schimb. Schimbam aritmetica pădurii de dincolo de fortificațiile noastre. În pădure există un izvor cu apă proaspătă. Îl știam de pe vremea copilăriei. Acum îl controlează ai voștri. I-am făcut semn caporalului să binevoiască să mă însoțească. Am ajuns la el și ne-am scufundat fața în recea lui curgere șugubeață. Am auzit zgomote. Ne-am ascuns imediat în tufiș. Din întuneric a apărut un soldat de-al vostru care a băut speriat din apa izvorului. M-am ridicat în picioare. A auzit că se mișcă ceva în tufișul cu pricina și a pus mîna pe pistolul-automat. M-am apropiat de el. Ne-am uitat unul la altul fără să ne distingem. Apoi a întors spatele și a plecat. Asta am făcut și eu. Asta am făcut și noi. Dar la cazarmă caporalul m-a raportat maiorului de la regiment. Astfel că ne-am întîlnit aici.

Această povestire aplică forme culturale perimate la aspecte ale limbajului natural, după cum vedeți.

Sigur, ce se întîmplă pînă la acest rînd nu are mai nimic din încrîncenarea vinovată a focului de mitralieră. De aceea, a scrie cuvinte despre război este echivalent cu a tăcea lîngă cazematele pline de oasele patriei. A scrie cuvintele înseamnă, dacă vreți, un jurămînt lîngă răcoarea lividă a Mărăștilor sau lîngă răcoarea cadențată a Mărășeștilor. A scrie în limbaj natural despre convenția războiului este ca și cum ai apuca timplele soldatului cel gata să moară. A scrie în limbaj natural despre eroismul celor gata muriți pentru liniștea salcîmilor patriei este o îndrăzneală de cuvinte. Hotărîtă, lacrima se așează pe mîna aspră a patriei dintotdeauna.

Nicolae Iliescu

Cîntec necunoscut pentru cei ce au fost

Cîte cineva mi-a povestit de-a lungul anilor faptele simple ale unor eroi. Simple în sensul de firesc, de pur omenesc.

Există în spatele gării din Mărășești bustul sublocotenentului Pruncu, căzut la datorie, chiar pe acele locuri, în august 1917. Îl priveam și mă gîndeam că, de fapt, era un copil ce și-a apărat țara. Trăsăturile sînt delicate, plăpînde, dar pline de prospețimea speranței.

Din spatele meu a apărut un țăran care, ca și cum m-ar fi cunoscut de totdeauna, mi-a spus că el este ordonanța domnului sublocotenent Pruncu.

„Eu toată viața am rămas, după aceea, ordonanța domnului Sublocotenent. Știți ce făcea între două atacuri ? Citea o carte frumoasă, în gura mare. Se chema „Romeo și Julieta"...

La împlinirea unei jumătăți de veac din acel sîngeros 1917 a venit un veteran la Mărășești, de undeva, din nordul Moldovei. A venit pe jos. Nu pentru că nu ar fi putut-o face cu trenul, sau cu o mașină, ci pentru că pur și simplu așa a simțit el atunci. A fost invitat de către oficialități să poftească la hotel, pentru a se odihni. Bătrînul luptător a refuzat, spunînd că el va sta toată noaptea acolo pe front, adică unde luptase cu 50 de ani în urmă, pentru a fi alături de camarazii jertfiți. O noapte la 50 de ani, merită și ei, săracii, să stea cu cei vii...

Se știe că poetul Al. Mateevici a cerut să vină pe frontul de la Mărășești, pentru a fi alături de frații săi. Acolo purta un caiet de poezii în care se afla și capodopera sa lirică, „Limba noastră". A murit de tifos exantematic. După 70 de ani, caietul cu poezii al lui Mateevici ar putea căpăta gradul de general în rezervă.

La Verdea, sat component al comunei vrincene Răcoasa, ca și Mărășești, se afla în 1917 Tudor Vianu pe front. Ochiul său estetic vedea lacrima enormă, ca un nor deasupra țării. Toate acestea se aud din scrisorile pe care le expedia de acolo prietenilor.

Jertfele intelectualilor au fost, ca și ale țăranilor, meseriașilor și tîrgoveților, supreme. Perpessicius și-a lăsat mîna dreaptă pe front, cea cu care ar fi trebuit să realizeze „Ediția Eminescu". Apoi, pe „frontul Eminescu" și-a lăsat vederea.

Camil Petrescu și-a îngropat, într-un mormînt simplu de front, auzul. La nici 20 de ani, Vladimir Streinu devine veteran de război, pentru că, alături de fratele său, se dăduseră cu cîte un an mai mare, cerînd să lupte ca voluntari.

Mihai Săulescu și Al. Mateevici sînt cei doi poeți morți în 1917.

Toate acestea îmi revin, nu știu cum, în memorie, mergînd alături de colegii mei poeți, critici și prozatori, pe urmele epopeii de acum 70 de ani.

Este iulie, un iulie de chihlimbar, intrăm prin mausoleu și prin cimitire ale eroilor. Stoluri de porumbei sălbatici cîntă ceva necunoscut, pentru cei ce au fost.

Florin Muscalu

Mireasma de pulbere și izbîndă

Ianuri întinse de grîu. Livezi cu cireși incendiați. Piraie cu prundișul alb. Colțuri de pădure înrădăcinînd picioare de plai. Așezări respirînd aerul fierbinte al verii. Privirea se adîncește, dincolo de cămașa ei de culoare, dincolo de liniștea ei de liniște ; trece spre acea undă ce nu se percepe decît cu simțirea, izvorîtă, orice s-ar spune, din bulbul purpuriu al inimii.

Și unda reface, într-o tresărire, într-un zvicnet, starea de-atîta emoție și încleștare, pe care am putea-o numi sacrificiu, sau, și mai dureros, sacrificiu suprem...

Retrăiesc această stare. Știu graba febrilă a celui ce-și strînge viața într-un sac de merinde. A celui ce renunță la gîndul despre sine, intrînd în copleșitoarea comuniune a unui singur țel : Patria mai presus de toate ! Știu melancolia care aburește sufletul, gata-gata să-l destrame în cerneri suave peste chipul celor dragi. Dar și ei sînt tot în tranșee. Și sub picioarele lor pămîntul zvicnește, trimițîndu-i la atac, la atac !

Da, știu și freamătul ce se pornește înainte de asalt, freamăt smălțuit cu mireasmă de pulbere, cu pămînt mușcat de lacome guri de joc, știu lucirea stranie a baionetei prelungind arma, dînd putere umărului și brațului, dînd speranță întîiului salt care te smulge din așteptare...

Știu și cum se văd atunci lanurile întinse de grîu, livezile cu cireși incendiați, piraiele cu prundișul alb, colțurile de pădure, așezările respirînd aerul fierbinte al verii. Toate se apropie, se suprapun, se adîncesc, explodînd pe retină, pînă la înțelesul că în față nu e un dușman, ci un fenomen accidental pe care pămîntul îl resimte ca pe un vulcan, ca pe un cutremur...

Uruitul straniu se preface în liniște crîncenă, pînă cînd unda aceea, starea de sacrificiu se instăpînește peste tot și peste toate.

În urmă nu rămîne decît ceea ce a fost întreg. Întreg și de neclintit. Apărat pînă la ultima picătură de sînge. Din care și-acum, și-oricînd, va irumpe bobul de sămînță al eternității. Răspîndind amețitoare mireasmă de pulbere și de izbîndă.

Nicolae Boghian

6 august 1917

„...Cînd se vor scrie paginile eroice ale acestui război al eliberării și muceniciei neamului nostru, generațiile viitoare se vor cutremura... Aici s-a dat o bătălie crîncenă, pas cu pas, ceas cu ceas, zi și noapte, fără oprire. A fost una din cele mai teribile bătălii ale războiului neamurilor."

Mihail Sadoveanu

Peregrinînd în primele zile ale lui iulie 1987 pe meleaguri mărășestene am încercat, fiind atît scriitor, cît și veteran din războiul antihitlerist, să mă transpun, pe cît posibil, în realitatea de foc și sînge, de viață și de moarte a înfiorătoarelor încrîncenări din iulie 1917, luna lui cuptor, în „cuptorul" bătăliei de la Mărășești cu 70 de ani în urmă.

Deoarece și tatăl meu, sublocotenentul Gheorghe Pană, a căzut vitejește în acea bătălie, am cercetat și documente, am legat și vorba cu veterani supraviețuitori ai luptelor din 1917, mai ales cu cei ai Diviziei 9 infanterie, denumită și Divizia „Mărășești", tocmai pentru că în 1917, marile unități române au luptat pînă la unul pe frontul din respectiva localitate.

Pe frontul antihitlerist am luptat și eu cu gradul de căpitan tot în Divizia „Mărășești". De aceea îmi permit a reda cîteva episoade, menționate și în unele lucrări din bibliografia războiului nostru din 1916—1918, din marea și istorica bătălie de la Mărășești din 6 august 1917.

Zorii lui 6 august 1917, „ziua cea mai lungă" a bătăliei Mărășeștilor, vestean o minunată zi de vară, cu cer înalt, senin, cu aer limpede cristalin, dar care păstra în tainele ei o gigantică forță de distrugere, gata, din clipă în clipă, să întrerupă liniștea, munca și viața multor oameni. Și de o parte și de alta ale celor două tabere arcurile forțelor luptătoare erau comprimate la maximum, așteptînd din moment în moment să se destindă în mod cutremurător.

„(. . .) La ceasurile șase și jumătate, un ordin scurt zboară de-a lungul firelor telefonice, ca filfîitul de aripă al unei păsări prevestitoare de moarte. De la un capăt la celălalt al uriașului front de luptă, de la Muncel pînă la Siret, o mie de guri de foc trosniră, aruncînd peste liniile românești o trombă de fier și flăcări (. . .)"

Violența bombardamentului întrecea pe toate celelalte de pînă acum și Mărășeștii, în care era adînc înfiptă Divizia 9 infanterie, începuse să ardă. Era zvîrcolită și prinsă în vălvătăile nemiloase ale focului Pădurea Răzoare, iar fumurile exploziilor acopereau dealurile de sub satul Mănăstioara. Se zguduia sub urgia de foc și bronz toț pămîntul, începînd de la Pădurea Călini și pînă la Cosmeștii de pe Siret.

Trăgeau fără să-și mai numere loviturile, pînă la înroșirea țevilor, și toate tunurile române și ruse. Și pe deasupra acelui dans nebun al traiectoriilor morții roiau avioanele românești, care păzeau cu strășnicie cerul pozițiilor noastre. Un vînt ușor legăna, în ritmuri lenevoase, șirurile de baloane de unde țîșneau privirile observatorilor români. Pînă la ora nouă și treizeci a durat prima parte a uraganului de foc. Atunci s-a năpustit la atac, în valuri după valuri, infanteria vrăjmașă, lovindu-se de poziția diviziei constănțene. Puhoiul se îndrepta atît spre satul Mărășești, cît și spre Fabrica de parchete. Divizia 9, cu efectivele ce-i mai rămăseseră după cele 11 zile de luptă, și-a încordat din nou inepuizabilele ei forțe.

Lupta a continuat și mai aprig. Dușmanul a pătruns în prima poziție ocupată de regimentele 9 vînători și 40 infanterie. S-a încins înfiorătoarea luptă corp la corp. Ai noștri, cu paturile armelor, cu lopețile portative, cu neiertătoarele baionete, au băgat groază în vrăjmaș.

„Nu-ți închipui cît sînt de oțeliți și de crînceni — declara după luptă un ofițer unui reporter de război. Nici cei răniți nu se astîmpără. Se luptă pînă ce-i părăsesc puterile cu totul. Și cînd vin la doctori, toți au mai multe răni, foarte rar una singură. Ca unul să fi plecat din luptă, trebuie să-i fie rana prea adîncă sau mortală. Am văzut un ostaș adus la ambulanță care avea șase răni și părea tot nepotolit. Și cîți alții la fel și cîte alte minuni de vitejie".

Către ora 11,30 situația devenise critică pentru dobrogenii Diviziei 9 infanterie. Inamicul încerca necontenit să pună mîna pe gară și pe orașul Mărășești. El își dădea seama că tocmai această așezare, situată pe cea mai importantă cale de comunicație atît de cale ferată, cît și rutieră, îi zăgăzuia pătrunderea către miazănoapte, paralel cu Siretul.

Cu toate pierderile suferite în oameni și materiale, unitățile diviziei, cu focul bine țintit al mitralierelor și al artileriei, au zdrobit toate încercările desperate ale dușmanului, care, pînă la urmă, a fost nevoit să pună definitiv punct marii sale ofensive și să se îngroape la teren, fără a pune stăpînire pe gara și pe localitatea Mărășești.

Între timp, însă, mari unități germane au atacat, cu o extremă violență, de la vest spre est, Pădurea Răzoare, îndreptîndu-și efortul principal asupra Diviziei 13 infanterie, comandată de generalul Ion Popescu, vecina din dreapta a diviziei constănțene, reușind să spargă frontul la aripa dreaptă și, prin spărtura făcută, să se rostogolească puhoi, amenințînd satul Mărășești cu învăluirea pe la nord, tîrînd apoi să cadă în spatele diviziilor 9, 13 și 14 infanterie române și, în felul acesta, să încheie bătălia pentru Mărășești.

Se părea că de acum totu-i pierdut și nemții începuseră deja să guste din cupa victoriei. Nu bănuiau ce le vor aduce, nu peste mult timp, viitoarele minute.

Un contraatac fulgerător al românilor a generat o mare panică și dezorganizare în mijlocul dușmanului, creînd timpul necesar pentru ca trei batalioane române proaspete, sprijinite de artileria a trei divizii, să treacă la contraatac decisiv. Nemții au intrat într-o spaimă de moarte. O parte au căzut prizonieri, iar restul au luat-o la fugă.

Deruta generală cuprinsese toate forțele inamicului și în timp ce în după-amiaza zilei de 6 august trupele germane fugeau, urmărite de trupelor diviziilor române 13 și 10, Divizia 9 a executat cîteva viețioase contraatacuri, definitivînd succesul asupra contropitorilor. Mărășeștii au rămas în mîinile românilor.

Cînd noaptea s-a lăsat tot mai adîncă, un reporter de război, martor ocular la luptele din sectorul Regimentului 9 vînători, nota : „(. . .) Noaptea tîrziu, după ce s-a sfîrșit iadul luptei, trupurile fără viață ale ofițerilor defilează solemn, în literele lor de glorie, prin fața comandantului. În urma lor, pășește încet convoiul lung al răniților. Abia se tîrăsc, dar nici unul nu geme. Cînd ajung în fața comandantului, murmură încet, mișcîndu-și buzele arse de friguri : Să trăiți domnule colonel !"

Adresîndu-se trupelor după luptă, comandantul Armatei 1 română, generalul Eremia Grigorescu, spunea : „(. . .) Ziua de 6 august a fost scrisă de voi cu litere de aur în cartea vitejiei neamului nostru, afirmînd în întreaga lume drepturile lui... De la general la soldat strîngeți rîndurile pline de mîndria eroilor admirați de lumea întreagă și fiți gata ca atunci cînd ceasul deplinei răzbunări va suna să goniți dincolo de hotare pe vrăjmașul cotropitor".

Ion Gh. Pană

Poeme de

doina sălăjan

Aş dori să te las

Te-am iubit ca pe sufletul meu
Şi am pricini să sufăr :
Purtindu-te-n el eşti mai greu
Ca mortul ascuns într-un cufăr.

Aş dori să te las pe-un peron
Undeva, în vreo gară
Sărind într-un ultim vagon
De tren fantomatic ce zboară ;

Un tren care trebuie prins
Din mers, nebunește,
Căci fulgeră în drumu-i intins
Şi nicăieri nu oprește,

Ducînd doar pe cei care-ajung
Îndirjiți, a fi-n stare
Să lase ce-au iubit îndelung
Cu nădejdi şi plînsoare.

Aş dori să te las dar nu pot –
Şi trenul se duce...
Cînd mă voi frînge de tot,
Cărîndu-te, cruce ?

Mă povestesc

Mă povestesc şi eu precum copacul,
Cumva între trezie şi-ntre vis
Şi niciodată după cum mi-e placul
Ci-ntotdeauna după cum mi-e zis.

Exuberante înfrunziri, florale
Euforii, revolte purpurii,
Pălire aurită cînd rafale
De vînt se-abat să sufle ca-n făclii ;

Scrumită lepădare de podoabe,
Obolul penitenței sub ninsori
Ce fac să ardă-n ramurile slabe
Lumina unor reci şi stranii flori ;

Şuvoi de seve-n freamnăt, mulcomire,
Muguri pleznind, frunze căzînd; cum vreți
Citiți aceste rînduri ca pe-o ştire
Sumară despre mii şi mii de vieți.

Va trebui

Va trebui să mor, deci, fără tine –
Nu tu-mi vei ține mîna-ntr-acel frig
Ce fără stavili vine, vine, vine
Cu vîlvorate crivățuri ce frig !

Va trebui să mor, deci, fără tine
Fără să ştiu în viață de-i mai fi
Căci rupți unul de altul, mari ruine
De amintiri vor sta-ntre noi pustii.

Va trebui să mor, deci, fără tine
Cum trebuie, absurd şi nebunesc
Cu dorul morții adîncit în sine
Pînă atunci în lipsă-ți să trăiesc !

Va trebui să mor, deci, fără tine –
Puțin noroc aş vrea să am să trec
În neființa fără de lumine
Cît aş clipi, cum ars se stinge-un bec.

Natalia Tofan : „Hunedoara"

Solară ora

Solară încă ora, clipa, viața –
Căci vara vine, iarna fuge încă.
Mai poți să vezi cum flutură dorința
Străpunsă de lumină sus pe stîncă.
Mai poți să vezi cum arde-n pisc speranța,
Mai poți să urci spre ea de orişiunde.
Un vînt prielnic zdrențuieşte ceața
Şi nici o noapte n-o poate ascunde.

Solară încă ora, clipa, viața
Căci vara vine, iarna fuge încă.

Comori

Şi mi s-a zis : N-ai dreptul la nimic !
Şi am răspuns : Nu am cerut nimic !

Cu toate astea am vrut ce-am vrut,
Nici un bogat atîta n-a avut.

M-au întrebat : Avutul unde-l ții ?
Şi am răspuns : În şapte-mpărății,

Iar căile spre ele nu-s de spus,
Taine fiind de toate mai presus.

Şi mi s-a zis : Nebun lăudăros !
Şi am tăcut lăsînd privirea-n jos,

Că nu puteam nicicum să dovedesc
Pe înțelesul gîndului lumesc

Din ce comori am dreptul să mă-nfrupt.
În fața lumii stam cu straiul rupt.

Mă vindec

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Azi mi-e mai bine ca ieri.
Deseară vedea-voi cum luna
Se-nalță-ntre stele pe cer.

Mîine... Dar ce zi e mîine ?
Sîmbătă, miercuri sau joi ?
Totuna ! Va fi o zi fastă
Din care nu-i drum înapoi.

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Ori poate m-am şi vindecat,
De aceea nu ştiu ce se poate
A fi sau a nu fi iertat.

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Da, oare ce boală avui ?!
Un icter de suflet, un groaznic
Amoc ce te face tehui ?

Mă vindec şi răul ce fuse
În urmă-i a şters orice semn.
Mi-e bine, mi-e bine, mi-e bine
De parc-aş fi piatră sau lemn.

Atîta de fierbinți

Încet pierind şi-această zi se duse –
Reci stele-n cerul verii scînteiază
Cu luciul bisturielor din truse
Chirurgicale ce inspiră groază.

La fel scînteie lacrimile noastre
Cînd plîngem ce demult nu are viață
Ca flăcările, arderii, albastre
Atîta de fierbinți că ne îngheață.

Dar e tîrziu

Mă paşte urîțirea ca o vită
Verdeața ierbii crude fără păs.
Zadarnic palma peste ochi mi-apăs –
Imaginea-nlăuntru-mi e-oglindită.

Acolo, ca din zidul unei carceri
Igrasioase tencuieli cad jos
Cum carnea se topeşte-ncet pe os
Dovadă-a imposibilei întoarceri.

Cu cîtă frenezie aş iubi-o
Secunda cea mai tristă ce avui
În vremea-n care nu ştiam că-i pui
De lebădă în cîrdul raței Clio !

Ce-ndepărtată e ! Şi ce frumoasă !
Un înger cu o sabie de foc
Păzeşte poarta miticului loc
Unde acum de mine nici nu-i pasă.

Să mori de tînăr ! Ceruri, nălucire
Mai împlinită nici că s-ar putea !
De parcă o mireasă ar pleca
C-un vechi iubit din silnica nuntire.

Dar e tîrziu. Ospățul nunții, iată,
S-a terminat demult cu mii de nunți.
Miresele şi mirii sunt cărunți
Şi nu se mai sărută niciodată.

Ring

Căzut, sunt numărat, jos la podea.
Ascult numărătoarea : şase... şapte...
Ar trebui să mă ridic din noapte
Dar mai amîn puțin. E bine-n ea.

Acum e opt. Pe un abac enorm
Opt bile roşii ard alături
Şi-n mii de omice tot opt se bate.
Sunt numărat în ring şi încă dorm.

Opt bubuie şi-apoi se stinge lin.
În liniştea ce-n urma lui se lasă
Ca dintr-o depărtare aburească
Aud cum mă trezesc cu un suspin.

Încet mă-nalț. De fapt, fulgerător,
Cum brațul greu de o putere nouă
Se-avîntă... Şi abia atuncea, nouă
E-n tunetul unui gigantic cor.

Rădăcinile

carmen firan

Se gîndi să deschidă fereastra. Ar fi vrut să tragă în piept mirosul uscat de grîu prea copt sau dulceața aceea aparte a zilei de iulie ajunsă la saturație prin soarele care nu se hotărăşte să apună. Nu-i mai era chiar deloc somn, transpirase însă puțin şi vru să-şi scoată batista din valiza mică, de vinilin maro, cu buzunare practice în care îți poți pune tot ce vrei să ai la îndemînă. Renunță, îşi trecu mîna prin păr, apoi pe gît, scoțînd o grimasă uşoară, de om obosit şi îşi încordă pieptul în intenția de a se ridica.

Femeia din stînga tot mai dormea, cu picioarele groase puțin depărtate, ținînd în poală un coş cu caise acoperite cu o basma subțire prin care le puteai ghici uşor contururile. Murmură ceva, o scuză, nu ştia nici el pentru cine, îşi fixă palmele pe suportul de metal şi trase cu putere în jos, aşa cum văzuse că fac mai toți bărbații. Îl izbi un miros de smoală topită, de fier încins, dar îşi trecu din nou mîna prin păr savurînd curentul care-i răcorea fața, gîtul bronzat, şi aplecă mai mult capul pe fereastră. Afară, tăcere şi un galben monoton. Nu mai auzea zgomotul roților. Parcă s-ar fi aflat în mijlocul lanurilor aspre de grîu greu aplecat şi imaginea cîmpului se reduse la o păpădie sufocată, pe care ai vrea să o cuprinzi toată în palmă. Rămase mult timp aşa, privind drept înainte, cu mintea aiurea, fără gînduri. Sub ochi i se suprapuneau parcă clişeele aceleiaşi fotografii, iar şi iar. Avu o clipă de amețeală, se-ntoarse cu fața spre cei din compartiment dar nu reuşi să-i individualizeze. I se părură o masă amorfă de carne uitată acolo, pe banchete. Oameni care călătoreau de cînd lumea, fără destinație, fără plecări sau opriri. Singur el realiza drumul. Pentru el a ajunge reprezenta cu adevărat ceva. Călătoria lui era un eveniment ce se impunea trăit, disecat, al cărei sens trebuia pe deplin pătruns.

Bătrînul făcu o mişcare iute, îndepărtînd o muscă şi îşi schimbă cu greu poziția, adunîndu-şi mîinile pe genunchi. Ridat, cu fața uscată şi osoasă, cu degete noduroase, îmbrăcat cam gros, avea ochi goliți, inexpresivi, care îl făcură să se întrebe dacă bătrînul avea copii, cînd îi văzuse ultima oară... Îi fugi însă repede din minte, se aşeză între femeia grasă şi țăranul tînar care zîmbea mereu cu un aer timp, dar nu se relaxă. „Să fiu atent, se gîndi, la tot şi la toate".

Acasă îi plăcea să stea cu cei în vîrstă, să asculte ce vorbeau, să-i privească în tăcere, ținîndu-şi respirația sau rămînînd cu buzele întredeschise şi ochii ficşi de parcă ar fi vrut să imortalizeze tablouri de viață derulată firesc între oameni ce nu se ştiau observați. Îi plăceau discuțiile lor despre nimic din care nu afla niciodată mare lucru, doar obişnuitele păreri despre vreme, pîine, nunțile şi morții din sat „Nene, nu vrei o bomboană ?", se trezi trăs de cămasă de fetița doamnei din față, o femeie cam la treizecişicinci de ani cu o alună mare pe obrazul sting şi părul strîns într-o coadă de cal care îi dădea un aer sportiv şi tineresc. Nu vroia bomboane şi apoi nici fetițele nu-i plăceau, deşi i se păru cuminte, uite că nu îşi dăduse seama că în compartiment e un copil. Aştia mici fac gălăgie. Dormise sau colorase cărți cu poze, în sfîrşit, nu-şi mai făcu probleme. Ar fi vrut să iasă puțin pe culoar. Înăuntru aerul căpătase un miros acru. Femeia cu coşul de caise pe genunchi se trezise şi îşi făcea vînt cu o bucată de ziar împăturit de mai multe ori, scuturîndu-şi din cînd în cînd marginile fustei largi şi mirîndu-se de „căldura mare ce-ți taie răsuflarea". Nu mai privi în jur, se prefăcu c-ar vrea să doarmă pentru a se putea gîndi liniştit cum o să-l primească unchiul la gară. Era sigur că va veni personal, cu maşina, doar îi scrisese clar în telegramă. Taică-său îi spusese abia reținîndu-şi bucuria : „E un domn. Ți-a pus dumnezeu mîna în cap, ai noroc nu glumă, el e mindria satului, în primul rînd a noastră şi e frate-meu, mă, bagă bine de seamă, frate-meu, ştab mare, ce ştii tu, mă şi mir cum de-a acceptat să stai la ei, poate acum, la început, pînă te obişnuieşti şi tu cu Capitala, dar să înveți, să pui mîna să-nveți, nu cumva să mă faci de rîs sau să aud că te-ai luat cu altele, că sînt multe de făcut într-un oraş mare. Tu să înveți, că o să stai chiar la unchi-tău şi e mai mare ruşinea şi pentru el, că nu e oricine, auzi ?" Îi mai spusese taică-său şi alte lucruri, dar nu mai fusese atent. Pe unchiul nu-l mai văzuse de mult. Venea vara pe la bunica. Cînd oprea maşina la poartă, ei nu mai puteau de drag, iar vecinii apăreau unul cîte unul în fața porților vorbind şi arătînd cu capul spre casa lor. Doamne, nici nu reuşea să-şi imagineze cum o să locuiască el în aceeaşi casă cu unchiul, la oraş. Avea dreptate taică-său, noroc, nu glumă. Zîmbi uşor, se pare, pentru că fetița izbucni în rîs şi începu să bată din palme : „Nenea rîde-n somn" ! Tuşi, se foi puțin afectat şi strînse mai tare din ochi cu o figură serioasă. Pe măsură ce trenul se apropia devenea tot mai nervos. Soarele apunea roşu ca un ochi de iepure. Şi-l imagină pe unchi-său în gară : „Bine ai venit, te aşteptam. Să mergem acasă, ne aşteaptă soția cu masa". Pe soție, mătuşa, o văzuse de cîteva ori. Era distinsă şi indiferentă. Văzu automobilul elegant aşteptîndu-i. Se relaxă pe bancheta din spate, lîngă unchiul care-şi aprinsese o țigară fină. Străbătu cartiere cu blocuri, cinematografe, cu lume preocupată şi îmbrăcată bine ce aleargă în toate direcțiile şi care se grăbi să-l accepte ca pe unul de-al lor. Se opri în fața unei case cu doi brazi pitici în față : „Am ajuns". Refuză să deruleze mai departe. Întredeschise un ochi. În compartiment plana aceeaşi monotonie. Sufocare exasperantă. Şi oamenii aceia care păreau că se simt bine înăuntru, de parcă n-ar fi dorit să ajungă, să se oprească odată trenul ăsta cu mers greoi, constant, care îți aduce o tristețe inexplicabilă, un regret al cărui sens îți scapă. Femeia grasă de lîngă el vorbea ceva cu bătrînul ridat, dar cuvintele nu le distinse, auzi însă rîsul strident al țăranului tînar şi deschise ochii. Toți îşi îndreptară, în acelaşi timp, privirile spre el. Scoase o strîmbătură plictisită şi pentru prima oară regretă că nu fuma. Femeia cu coadă de cal îşi coborî bagajele. „Ar trebui să-i ajut", se gîndi, dar rămase mai departe țintuit pe banchetă cu brațele atîrnîndu-i obosite. Îi reveni imaginea mamei mereu aplecată de treabă, cu fața prelungă şi ochi trişti. Se înduioşă şi mai mult la gîndul că n-o s-o mai vadă mult timp prins cu facultatea şi cu problemele marelui oraş. Nu mai plecase de-acasă pentru o perioadă atît de lungă pînă acum. Citise despre înstrăinare, despre dor şi singurătate, dar nu trăise nimic din ceea ce deja începea să-l înțepe, să i se cuibărească dureros sub piele. Trenul avea cîteva minute întîrziere şi începu să se frămînte nervos la gîndul că unchiul va trebui să-l aştepte. „Era doar cineva, ce naiba", şi încă o dată îi dădu dreptate tatălui, ăsta-noroc, „să stai chiar la el, să se ocupe de tine". Nimeni din familia lor nu visase măcar la aşa ceva, deşi unchiul, recunoştea, era un om cumsecade şi sociabil. Uite, de anul nou îi trimisese bunicii ciocolată şi lor un brăduț artificial gata împodobit, lui cărți şi bomboane, iar fratelui mai mic un urs galben necrezut de mare şi un miniteren de fotbal cu tot echipamentul necesar. Doamne, ce mult le plăcuseră darurile ! Mama se lăudase în tot satul. Şi totuşi ai lui ziceau că unchiul se ține cam mare, dar aveau pentru el un profund respect amestecat cu admirație şi puțină teamă nejustificată, aşa cum ai pentru lucrurile pe care nu le prea înțelegi.

În sfîrşit, marele oraş ! Se uită în oglindă trecîndu-şi mîna prin păr. Îmbrăcă haina de la unicul său costum, luă valiza maro în mîna dreaptă, plasa cu găina tăiată, „ia, mamă, ăştia de la oraş trebuie să cumpere de toate, se bucură cînd le aducem ceva de la țară, oricîne ar fi". Ieşi primul din compartiment şi se simți eliberat. Pentru moment, ce-i drept, şi eliberat doar de atmosfera dinăuntru. Inima îi bătea mai tare, transpira şi îşi umezea întruna buzele. Unchiul îl va aştepta, va înțelege că a fost o întîrziere nepreveăzută, stupidă, independentă de el. Trenul intră în gară şi culoarele se umplură de oameni cu valize şi geamantane aşezate unele peste altele, agitîndu-se fără rost : „Îmi dați voie", „Mă scuzați", „Aşteptați, coborîm şi noi". Peronul era plin. Sări cu repeziciune şi se opri năucit de forfota din jur. Îşi căuta din ochi unchiul. „Poate are vreo şedință şiîntîrzie puțin, oricum va veni, doar mi-a scris clar, la trenul de şapte treizeci". Auzise el că la oraş se țin şedințe lungi şi întîrzierea nu-l speria. În curînd lumea se mai rări, fiecare alergînd în direcții anume, doar el rămăsese țintuit, privind în toate părțile cu aerul dezorientat al oricărui provincial care intră pentru prima oară într-o mare gară.

„Unchiul dumneavoastră regretă că n-a putut să vină să vă întîmpine, dar a trebuit să părăsească țara pentru un timp. Un congres la care a plecat pe neaşteptate. Vă conduc la căminul studențesc. Totul e aranjat". Bărbatul îi luă din mînă aproape înțepenită valiza maro cu buzunare practice. Îi ţiuiau urechile. Cei din jur căpătaseră forme ciudate. Feţele îi se schimonosiseră. Îi privea cum îşi mişcau buzele dar nu auzea nimic, doar un conglomerat de oameni, voci, maşini care îl stringeau la mijloc strivindu-l cu indiferentă într-un cerc imaginar. Respirația îi devenise greoaie, abia îşi mai putea mişca picioarele, picioarele de plumb îl apăsau dureros şi revăzu ochii mamei trişti, puțin umezi, cum îl căutau pe al lui.

Se aşeză pe bancheta din spate ținînd strîns la piept găina tăiată.

Natalia Tofan : „Terasa"

radu cange

Poem neterminat

Măriucăi

Iubita mea,
pling umezindu-ți
faldurile umbrei...

Poem

În singurătate-mi,
pe frunzele toamnei
calc
de parcă plînsu-ți
s-ar afla sub ele...

Anotimpurile

Pe trupul meu
trăiau toate anotimpurile.
Vara mă năclăia
cu vorbe potopitoare ;
Toamna mă biciuia cu uraganele ei,
îmi smulgea părul şi mîinile,
uneori visurile făcîndu-mă să
singerez. Iarna crăpa florile
din fereastra de la care priveam.
Doar primăvara făcea să
înmugurească pomul cerului
de unde, într-un tîrziu,
cădea cîte-o floare, iubito,
închipuindu-mi că am să
ți-o prind în păr.

Doina în Bărăgan

Curge doina-ntre maluri pe-o apă ştiută,
Clipa desprinsă-i din suflet – stea mohorîtă.

Zorii dispar, chiar au fost pe aici, pe aproape
Luna eternă scaldă negreleape.

E linişte-n lanuri, focul e stins în cîmpie,
Cerul cuprins e de flăcări în grea silnicie.

Pe-un pod de visuri monoton, pustiu de alean
Trec ielele slute acum dinspre Bărăgan.

Zorii dispar, chiar au fost pe aici, pe aproape
Luna imensă sfîdează negreleape.

O piatră

...Sînt raze
false de aură ;
În timp ce sicofanții
şlefuiesc de zor
o piatră pentru
strălucirea lor.

Aer tulbure

Mai apar cîteodată pe străzi, străveziu
Aerul e tulbure, ca patima beată.
Scriu pe ziduri cu privirile, scriu
Acum, neştiut, pentru ultima dată.

Scriu zănatic cu umbra pe lumină,
Încrîncenat ca un taur scriu pe os,
Scriu cu sînge, în noapte, pe retină
Scriu pînă cînd simt că sînt de prisos.

Scriu prăpăstii, scriu o nebunie,
Scriu o floare cu miros pătimaş,
Scriu o culoare liliachie
Cînd apar cîteodată pe străzi, în oraş.

Ca valul pe mal cu apă scriu,
Cu gîndul să las o cută, un semn.
Scriu lama cuțitului pe lemn ;
Scriu, scriu, scriu, scriu !

teatru

«Amadeus»

TEATRUL DE STAT – ORADEA

1. Avînd în memorie versiunea londoneză (pe care declară că a văzut-o în 1982), participînd, ca student, la repetițiile cu *Amadeus*, pus în scenă de Dinu Cernescu la Teatrul Giuleşti, Alexandru Darie, ca discipol, vrea să-şi întreacă maestrul (chiar dacă în caietul program susține că numai dragostea de personaj, similitudinea propriilor raporturi cu lumea, l-au determinat în această montare, nicidecum spiritul polemic).

Conținutul piesei, structura ei, îl conduc pe Alexandru Darie la viziunea lucidității, a teatralizării declarate, accentele fiind puse pe prăpastia dramatică dintre aparență şi esență. Extinderea spațiului de joc al actorilor, situarea lor de aceeaşi parte a scenei, cu spectatorii, modifică înțelegerea semnificațiilor şi produce mutații fundamentale ale sensului intoleranței prin raportarea la contemporaneitate a condiției artistului.

Pentru a reda fundalul rigid al epocii, încărcătura exterioară a detaliilor riguros-convenționale (chipul vopsit al lumii), Maria Miu gindeşte decorurile în *trompe l'oeil*, schimbînd multiplele paravane, pictate minuțios, după cum se schimbă cadrul acțiunii. Preocuparea pentru acest decorativism înghețat este puțin cam excesivă, dacă ne gîndim că, pentru a face vizibil teatralismul formulei scenice, forța sugestiei nu trebuia evaluată cantitativ. Prin culoarea sumbră (portrete ciudate stau, parcă, la pîndă, gata să lasă din rame) sau țipătoare a interioarelor, a costumelor, sau perucilor lui Mozart (roşie, albastră, sfidînd buna cuviință a mediocrității ordonate), prin măştile groteşti (zoomorfe) ale pretenţiosului Carnaval, se urmăreşte acomodarea cameleonică la starea şi poziția personajelor. Toate aceste accesorii, ostentativ-artificioase, au menirea de a atrage publicului atenția că nu trebuie să se creadă invitat în saloanele vieneze ale epocii mozartiene, ci că trebuie să fie conştient că se află la teatru.

Relatările haotice, deformate, ale faptelor şi întîmplărilor trecutului, din unghiul lui Salieri — el însuşi victimă a epocii şi spirit malefic — fac din el regizorul şi interpretul propriilor inscenări : conduce cu detaşare intrarea şi ieşirea în şi din scenă a personajelor, dispune de starea lor de spirit, ca şi de schimbarea decorurilor, după sinusoida gîndurilor lui meschine sau obiective. Dificila partitură actoricească a triplei ipostaze în care se expune intrigantul Salieri (povestitor, martor pasiv sau activ, implicat în viața flash-back-ului) este susținută cu întreaga putere de dăruire a unui actor care a slujit scena orădeană timp de peste două decenii. Deplierile actorului Ion Mălinea sînt jucate, cel mai adesea, în registrul lucidității (cu cîteva mici ieşiri patetice, cînd tensiunea personajului creşte, furîndu-l pe interpret). Din girbovirea fizică şi morală a bătrînului aşezat într-un cărucior, actorul se destinde, devine curtezanul galant (față de femei) şi preaplecatul „servitor cu carte" al curții. Otrava invidiei lui față de geniul creator al lui Mozart i se strecoară lent în suflet, schimonosindu-l, înveninîndu-l, făcîndu-l să nu se mai recunoască pe sine în tot ceea ce face împotriva celuilalt. Stă la pîndă leşios, alunecos, să-i surprindă defectele lumeşti ale celui mai talentat decît el, mimează cu candoare generozitatea, în timp ce pune la cale cele mai odioase detronări din drepturi ale celui mai înzestrat dintre muzicieni. Este laş, şantajînd-o pe Constanze (Cristina Şchiopu) pentru soarta mai bună a lui Amadeus (Cristian Şofron), dar se şi dezgustă de slăbiciunea acceptării şantajului (respingînd-o cu brutalitate). Cînd Salieri începe să ia parte la „marele ritual al reuşitei", propunîndu-şi să preia înfățişarea frivolității mondene, actorul marchează cu forță, pentru început, vorbirea şi gesturile prețioase, pierzînd, apoi, ritmul schimbărilor favorabile, din cauza deselor treceri din prezent în trecut. Lovit în amorul propriu de două ori (ca muzician şi ca bărbat), răzbunarea maliţiosului Salieri nu este cu nimic mai prejos decît aceea a lui Iago față de Othello. Salieri este un Iago modern. Şi Ion Mălinea a reuşit să insufle personajului său acest sarcasm al inteligenței şi bărbăției îngenuncheate, răscumpărate de satisfacția malefică a distrugerii adversarului.

Nicoleta Gherghel

film

Costineşti, ediția a X-a

Gala filmului cu tematică pentru tineret a ajuns la cea de-a X-a ediție, un mic jubileu pentru o realitate cultural-educativă cu multiple valențe referitoare atît la beneficiar — publicul tînăr, competent receptor al creației de valoare, dar şi pe autorii-cineaşti solicitați să ofere prin operele lor acele repere marcante pentru şcoala națională de film. Aflată în aceste zile în plină desfăşurare manifestarea organizată exemplar de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist în colaborare cu Consiliul Culturii şi Educației Socialiste, Asociația cineaştilor şi Centrala „Româniafilm" a polarizat în ultimul deceniu atenția tuturor iubitorilor filmului românesc constituind totodată un necesar prilej de reflecție asupra angajării cineaştilor în zonele fierbinți ale actualității, în spațiul ideatic generat de realitățile contemporane cu multiple rezonanțe în formarea tinerei generații.

Dacă la primele două ediții publicul a decis palmaresul fără a greşi aproape deloc, la următoartle ediții un juriu competent şi-a preluat atribuțiile, recompensele acordate dobîndind valoarea unei autentice recunoaşteri naționale. Printre filmele laureate de-a lungul celor nouă ediții s-au numărat opere marcante aparținînd unor diferite generații de cineaşti : **Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, Dan Piţa, Lucian Bratu, Virgil Ciotescu, Sergiu Nicolaescu, Nicolae Mărgineanu, Malvina Urşianu, Cristiana Nicolae, Elisabeta Bostan, Şerban Marinescu.** Aici, la Costineşti premiile de interpretare au subliniat valoarea unor tineri actori care au confirmat cu prisosință în filmografia lor ulterioară : **Mircea Diaconu şi Tora Vasilescu, Anda Onesa şi Claudiu Bleontz, Rodica Negrea şi Dinu Manolache, Petre Nicolae şi Maria Ploaie.**

Ca şi la precedentele ediții, Gala va oferi în acest an spectatorilor atît filme recente, valoroase (**Pădureanca**, regia : **N. Mărgineanu, Cîntec în zori**, r : **Dinu Tănase, Un oaspete la cină**, r : **M. Constantinescu**, cît şi o serie de premiere absolute, printre care **Cale liberă**, r : **Nicu Stan, Figuranții**, r : **Malvina Urşianu**, precum şi două filme artistice semnate de debutanți : **A doua variantă**, r : **Ovidiu Ionescu** şi **Pădurea de fagi**, r : **Cristina Nichituş-Mihăilescu.**

Nicolae Cabel, J. Petrovici, Sabina Pop, Adrian Sîrbu, O. Daicoviciu, Paula şi Doru Segal se află printre apreciați autori de filme documentare care vor prezenta cele mai recente creații, tot aşa cum **Ion Popescu-Gopo, Adrian Petringenaru, Nel Cobar, O. Vărăşteanu** se vor afla aliniați la startul pentru obținerea unor distincții în domeniul animației. (E ciudat însă că la această secțiune lipsesc autorii tineri). Programul amplu şi divers al ediției jubiliare a Galei de la Costineşti este completat de filmele realizate de studenții sau absolvenții I.A.T.C.-ului, tot aşa cum o prezență binevenită pe ecranul Galei este aceea a cineaştilor de la studiourile Ministerului Apărării Naționale şi Ministerului de Interne.

Palmaresul ediției jubiliare va decide fără îndoială asupra valorilor prezente în confruntarea cu un public generos, dar şi aspru în judecățile sale față de producțiile celei mai populare dintre arte.

Important rămîne însă faptul că larga audiență de care se bucură Gala filmului cu tematică pentru tineret constituie încă o dovadă a democratismului culturii socialiste, aflată în preajma unui eveniment de referință, şi anume Congresul al III-lea al educației politice şi culturii socialiste. În aceste zile, adevărată capitală a filmului românesc, stațiunea Costineşti rămîne simbolul celei mai importante confruntări artistice în domeniul cinematografiei prin generozitatea tematicii sale, prin ampla trecere în revistă a celor mai diverse genuri de filme, care pot asimila şi restitui contemporaneității şi implicit viitorului, adevăratul chip al tineretului de astăzi.

Călin Stănculescu

Dunărea

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

BRĂILA CULTURALĂ

Pe coordonatele noii spiritualități românești — căreia „Epoca Nicolae Ceaușescu" i-a dat strălucirea demnității — Brăila se înscrie cu aura tradiției sale culturale amplificată la dimensiunile prezentului socialist.

Mîndră de a fi urcat, odată cu țara, pe culmile progresului, ale civilizației noi, își etalează spiritul nou, creator, în uzine, pe șantiere de construcții, în laboratoare, pe scene sau, de ce nu, în starea nouă de a fi a oricărui brăilean.

Argumente : baza materială destinată activității politico-ideologice și cultural-educative a crescut într-un ritm impetuos. Numai în anii care au trecut de la Congresul al II-lea al Educației Politice și Culturii Socialiste au apărut în municipiul Brăila noi edificii culturale moderne avînd ca efect crearea climatului necesar de manifestare plenară a capacităților creatoare și interpretative ale unui număr sporit de oameni ai muncii. Teatrul dramatic „Maria Filotti" armonios încadrat într-un ansamblu de restaurare a zonei centrale realizată la indicația tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul unei vizite de lucru în județul nostru ; Muzeul Brăilei cu secțiile de istorie, etnografie, artă, științele naturii, expoziția memorială permanentă „Panait Istrati", și punctul muzeistic „Baldovineștii lui Panait Istrati", expoziția permanentă „Perpessicius". Toate în numai patru ani au fost reorganizate în spații diferite, pe criterii noi muzeotehnice ; sala modernă a cinematografului „Central" cu ecran panoramic, noile Galerii de artă ale municipiului și nu peste mult timp, sediul nou al Bibliotecii județene „Panait Istrati" și al Casei de cultură a științei și tehnicii pentru tineret. La acestea se adaugă așezămintele de cultură, cluburile muncitorești, rețeaua de biblioteci publice, librării și cinematografe.

Acest proces vast, al asigurării bazei materiale își regăsește împlinirea în conținutul și calitatea manifestărilor organizate de factorii educaționali pentru dezvoltarea personalității umane. Pe scena teatrului dramatic au avut loc 40 de premiere din care 12 premiere absolute ca și prima ediție a Galei naționale de teatru „Femeia — erou în dramaturgia contemporană" primită elogios de presa de specialitate. Membrii cenaclului Uniunii Scriitorilor „Pănait Istrati", constituit nu de mult, se afirmă la nivel național publicînd producțiile literare în paginile suplimentului de față. Specialiștii Muzeului Brăilei au definitivat numărul V al revistei „Istros" ce cuprinde rezultatele muncii lor de cercetare. În etapa de masă a celei de-a VI-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României" au fost cuprinse 907 formații artistice cu 11 636 membri, cu 64 de formații și 1 019 membri mai mult decît în etapa corespunzătoare a precedentei ediții.

De asemenea, au participat 219 interpreți individuali cu 78 mai mult față de aceleași termene de comparație.

Au fost concepute și desfășurate numeroase manifestări destinate educației politice, revoluționare, materialist-științifice a oamenilor muncii. Aceste manifestări cu un obiectiv atît de generos, formarea omului nou, cu o conștiință înaintată, comunistă, sînt organizate și desfășurate pe baza documentelor Congresului al XIII-lea al partidului, a sarcinilor și orientărilor reieșite din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Au devenit astfel cunoscute „Amfiteatrul politico-ideologic și cultural artistic" ediția a XVII-a, Concursul inter-județean de poezie patriotică, revoluționară, „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu", ediția a VI-a ; „Știință, cultură, educație", ediția a V-a, simpozioanele „Știința și arta", „Medicina și arta", „Zilele «Panait Istrati»", „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăileni", „Concursul folclorului dunărean, Concursul rapsozilor „Petrea Crețu Șolcan", spectacolul de obiceiuri și datini laice „Iarnă românească", „Memoria peliculei", manifestare de educație cinematografică. Am enumerat numai cîteva din acele manifestări care întrunesc aprecierea publicului brăilean, al colaboratorilor din numeroase județe ale țării.

Contemporani cu „Epoca Nicolae Ceaușescu" și mindri de a-i spori valorile, Brăila și brăilenii, alături de întregul popor întîmpină cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste cu satisfacția de a contribui, cu toată energia și pricepe-rea, la edificarea conștiinței socialiste, revoluționare, la formarea omului nou, înaintat.

Gabriela Jelea Vancea

președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila

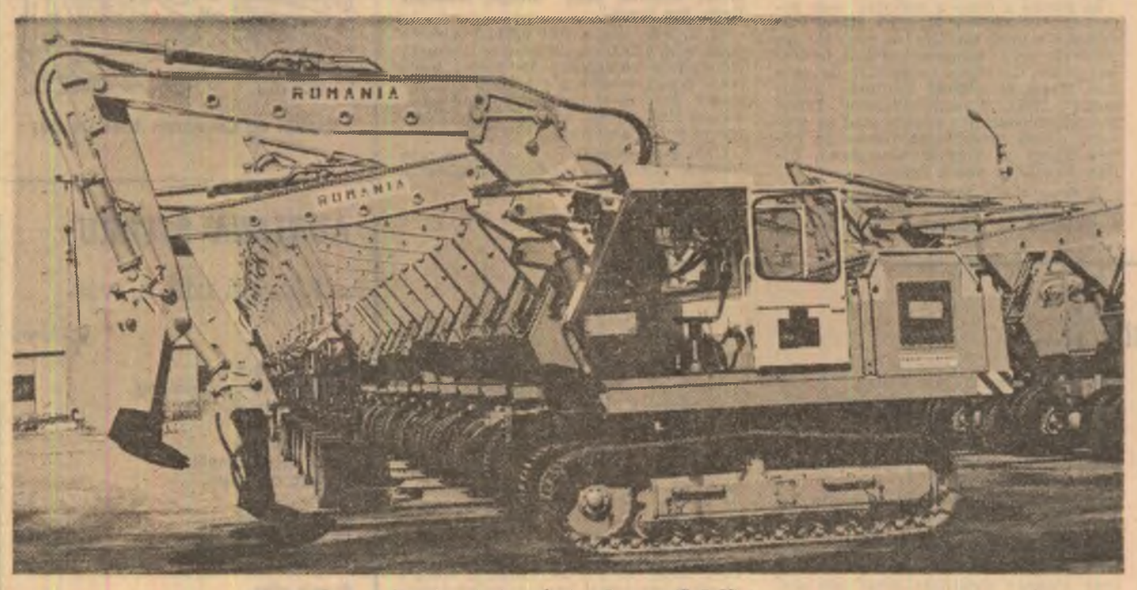

Imagine de la uzinele „Progresul" Brăila

Cenaclul „Panait Istrati"

Primenitor în spirit, revigorator de tradiții, innoitor ca perspectivă, Congresul al IX-lea al partidului a înfăptuit un fundamental act de democratizare a culturii, desfășurînd pe verticala liniilor sale de forță energiile creatoare ale națiunii. Odată cu acel suflu vital, de adevărată renaștere națională prin care istoria ne-a devenit deopotrivă biografie și criteriu de muncă, faptă și gînd, cultura primea o clară determinare, funcțiile și caracteristicile sale, contribuția ei la formarea omului nou și în general la dezvoltarea multilaterală a societății noastre intrînd în prim planul activității creatorilor.

Acesta este și momentul apariției în Brăila, oraș cu o bogată tradiție culturală, a cenaclului literar „Mihu Dragomir", care avea să devină în scurt timp reprezentativ atît în ce privește activitatea literară brăileană, cît și prin numărul mare al creatorilor debutați în edituri și în presa literară, formați în acest cenaclu. Cenaclul „Mihu Dragomir" era și este sădit pe solul nou, al prefacerilor profunde și ample, modificatoare de destin, și duce mai departe flacără de idealuri și vise poetice purtate pe poetul ce dedicase ode pămîntului natal. Format mai ales ca un cenaclu de poezie în care activau încă de la început tineri consacrați editorial (Gh. Lupașcu, A. M. Buricea, Const. Stirbu, Ion Mustață, Al. B. Tibereanu) cenaclul își făcea datoria de onoare de a se strădui să continue bunul renume al vieții culturale brăilene, actualitatea sa nefiind nicidecum desprinsă de tradiție, o tradiție constituită de seria unor nume mai puțin cunoscute (pentru începuturile ei) cum sînt Ion Penescu, George Baronzi, Theodor Șerbănescu, frații Bacalbașa, I. C. Săvescu, pentru a continua cu numele din ce în ce mai sonore ale lui C. Sandu Aldea, Panait Istrati, Ilarie Voronca, Mihail Sebastian, Perpessicius.

Grație unei activități neobosite, viața cenaclului a devenit mereu ascendentă, implicată puternic în existența cetății și a cunoscut o amploare și mai mare în acest deceniu devenind organizatorul unui concurs național de poezie patriotică, revoluționară, sub genericul „Odă pămîntului meu". Amploarea națională a acestei manifestări a reprezentat cel mai însemnat mod de a dialoga cu poezia tînără din întreaga țară, iar faptul că printre numeroșii săi laureați s-au numărat și mulți brăileni vorbește de la sine despre calitatea valorică a poeților brăileni. Decurge de aici, firesc, că viața de cenaclu a suferit mereu schimbări în sensul bun al cuvîntului, consfințite de o omogenitate mai mare a membrilor lui, de o exigență tot mai nuanțată, analitică, arătată lucrărilor literare. Discuțiile pe marginea creațiilor prezentate spre analiză în cenaclu au adunat tot mai mulți „combatanți" pe cîmpul dezbaterilor ideilor literare, ceea ce a avut ca rezultat în numeroase cazuri clarificarea problemelor vizînd creația în contextul mai larg al fenomenului literar.

Una dintre cele mai productive și frumoase tradiții a cenaclului „Mihu Dragomir" a fost aceea a prezenței active, militante, în rîndul maselor de oameni ai muncii din municipiul și județul Brăila, din realitățile acestor dialoguri extrăgîndu-și seva o bună parte din creația membrilor săi. Aceste creații și-au găsit loc în pagina tipărită a unor publicații literare cum sînt **Luceafărul, Astra, Contemporanul, Tomis, Convorbiri literare, Suplimentul literar al Scînteii tineretului.**

Într-un astfel de context, de efervescență literară brăileană, cursul nou

Iuliu Cîmpeanu

Continuare în pag. a 7-a

BIOGRAFII COLECTIVE

UZINELE PROGRESUL

Am fost întotdeauna de părere că succesul oricărei referiri la pulsul liniștit al muncii de pretutindeni, îl poți pipăi și singur, fără teama de a greși prea mult, dincolo de rutina administrativă cu însoțirile și explicațiile de rigoare. Ele vor fi totuși necesare la sfîrșit, într-o conversație cu factorii de răspundere, primind răspunsuri la nedumeririle și întrebările ivite pe parcurs. De-abia atunci, impresiile personale inecate în tăcere prind să ia contur definitiv - însuflețindu-ți ființa cu noutatea celor văzute. Așa am și procedat, la un început de Martie, cedînd cu ușurință tentației irezistibile, plin de imaginație și presupuneri, lăsîndu-mă dus de iureșul capricios al fanteziei, cînd sufla un vînt primăvăratic care cînta bucuria de a trăi, jucînd cosițele bălaie ca și pilpîirile ochilor albaștri ale ofițerului de serviciu de la intrare. Cînd am pășit deci pe poarta principală a marii uzine brăilene, Întreprinderea de utilaj greu „Progresul", cu încetineala unei melodii știam că voi găsi chiar fără să vreau, surse de inspirație nebănuite. Dintre cele patru fabrici ale acestei citadele industriale, cea de excavatoare se detașează cu ușurință, fiindcă făgăduiește a fi singură capabilă să o reprezinte cu succes și cu o forță nebănuită atît în țară, cît și peste hotare. Acolo, în ambianța halei de prelucrări mecanice, cu inima palpitînd de emoție, am surprins țiuitul strident al polizoarelor, sfîrîitul infundat al frezelor, gîfîitul monoton al strungurilor, dominat de țipătul ca de

Ioan Stoenescu

Continuare în pag. a 6-a

Iubirea pentru țară

Iubirea pentru țară stă-n tot ce e zidire,
În mările de spice cînd mai lucid tresalți ;
Pulsează-n zborul liber și-n tainica rodire
A viselor din care ne ridicăm înalți.

În drumul spre izbîndă iubirea ni-i voința
Probată-n focul luptei Congres după Congres ;
Iubirea-i legămîntul cu munca și credința,
Izvorul nostru pururi de adevăr și sens.

Iubirea ni-s Carpații, ei înșiși fiind țara
Ce și-a ales prin vrere un viitor senin ;
Iubirea pentru țară e însăși primăvara
Ce poartă-n muguri pacea și-un preamăreț destin

Ion Smeu

Cîmpia omului

Dacă te oprești cu sufletul și cu brațele tale în cîmpie, deslușești rîvna omului și lumina soarelui în cîntecul auriu al ciocîrliei. Noi, omul, îndeplinim un act de creație în pulsația eternă a germinației vegetale. Luăm drumul sevelor, ajutînd arhitectura lanurilor și facem din cîmpia omului o imensă operă de utilitate și necesitate vitală a frumosului. Ești atît de perfect, tu, lanule de grîu, cu lumina ta pură de adîncul soarelui ; ești atît de liniștitor, tu, lanule de porumb, cu marsupiile tale de pănușe vii, în care se adăpostesc puii de aur ai soarelui, boabele ! Ești atît de duioasă, tu, sora mea floarea soarelui, tu, care ai simțire omenească, care ai fruntea mea, care ai firea mea tînjind mereu după soare, tu, sora mea, prelungire a gîndului meu, om vegetal din cîmpia natală ! Deasupra noastră aerul de vară miroase a zefir fierbinte de cuptior încins cu stele pentru coptul de datină și de fire al pîinii. Este pîinea-rod, semn al socotinței noastre, este pîinea-rod, semn al credinței noastre în puterea de a fi odată cu elementele primordiale. În fiecare vară pîinea ni se așează pe suflet, ne ascultă cîntecul și începe să călătorească prin lucruri și secole, amintindu-ne că ea ne îndreptățește trăinicia și cutezanța. Îmi place să cred că stelele și planetele au primit ceva din bunătatea pîinii și s-au învățat să lumineze în chip de mulțam. Îmi place să cred că pîinea este cel mai adecvat mesaj al omului despre sine și că, ea, pîinea, conține codul genetic al universului. În cîmpia omului din Bărăganul Brăilei, minunea de a fi aducător de pîine-rod este minunea de a ști că, tu, înfăptuitor al elanurilor din osîndia iubirilor, ești eroul unei zbateri umane și vegetale, la capătul căreia te așteaptă simbolul heraldic fără trufie : o pîine cu înfățișare de om, pe care nimeni n-o poate ucide, niciodată, ea fiind cealaltă ființă a omului, cu certitudinea că avem o menire neostoită : continuitatea. Pîinea mă înalță la rangul de ființă cosmică și mă așează în rîndul vetrelor care emit aburi de pîine așa cum astrele emit aburi de lumină. Pîinea este întoarcerea ritmică a omului în rosturile muncii și ale fericirii. Pîinea este brazda maternă unde copacul neamului se pregătește mereu de nemurire semănîndu-și cercurile în unduirile timpului.

Gheorghe Lupașcu

Spic în stema țării

Stanciu Delafintină, țăran vechi și statornic în toate obiceiurile pămîntului, îmi spunea deunăzi că el știe cînd dă semn grîul — „îl simt noaptea cum intră-n casă ; mai întîi c-o unduire, apoi c-un miros dulce din toate florile pămîntului... Așa-l simțea și ăl bătrîn, și ne scula pe toți, tot cu vorba aia : „nu mai dormiți mă, c-a dat semn grîul !"...

În Cîmpia Brăilei a dat semn grîul ! E vremea de aur, e timpul secerișului ! Și la ceasurile astea satul nu mai are somn, iar vorba cea mai sfîntă pe ulița grîu înseamnă !

I-am scos bobul întreg și dolofan din chingile unor geruri ce ne-au făcut brazda bocnă, din capriciile unei primăveri care s-a întins pînă peste poate, din lipia unei veri cum numai pe la noi se întîmplă. L-am ocrotit cu privirea noastră, cu sudoarea noastră și cu inimile noastre. Și grîul a învins ! E-o coamă de roib năzdrăvan care vîntură în unduiri nesfîrșite tot Bărăganul.

La aceste ceasuri, noi, brăilenii, toți cît ne cuprinde cîmpia, ne-am mutat sufletele în împărăția lanurilor, căci, în aceste ore de deslușită taină, sîntem frații grîului, iar cîmpia mumă bună ne este !

La aceste ore, Brăila este spic în stema țării și trîl de ciocîrlie în înaltul cerului, iar peste casele celor din neamul Fîntînarilor adie cu miros de pîine nouă. Fie-le masa, masă !...

Vasile Ruscscu

Cîteva gînduri

de Constantin Noica

Casa noastră nu e a noastră. Este a prietenilor — și a lumii —. Șade frumos atunci, să spunem ceva altora, prin casa noastră, așa cum prin portul nostru, prin expresia chipului nostru și prin cuvinte comunicăm ceva altora.

Am vrut să mă cufund în tăcere, alegîndu-mi odaia de la Păltiniș ; apoi cînd am văzut că oamenii încep să caute societatea celui însingurat, m-am gîndit că trebuie să ies întrucîtva din tăcere. Le-am spus și le spun ceva, ca să-i întîmpin prin pereții mansardei ce duce la odaia mea, o mansardă, care mi-a amintit de la început de peștera din Altamira.

Le-am spus anume și le spun, celor ce mă vizitează, că intră aici la Păltiniș în casa cuiva care reclamă pentru colțul lui de lume — extra-teritorialitate ; că se găsesc într-un loc unde zarva dementă a lumii se stinge și unde istoria sfîrșitului de veac — care în preajma anului 2000 este sub nivelul moral din anul 1000 — nu are curs. Trebuie s-o luăm de la început, ca la Altamira.

Am cerut unui prieten, pictorul și profesorul Vespasian Lungu, să-mi trimită un elev care să picteze cîțiva bizoni. Prietenul meu a avut o reacție extraordinară ; a înțeles atît de bine gîndul meu încît s-a hotărît să picteze bizonii el însuși.

Dar nu s-a mărginit la atît ci, preluîndu-mi artisticește gîndul, l-a reproiectat pe zidurile scorojite ale mansardei unde știa bine că lucrarea sa nu va dura decît cîțiva ani — și mi l-a restituit, ca în folclor, cu sporul inventivității sale artistice.

Nici eu, nici maeștrii de la Altamira nu știam că din grupul de bizoni aruncați pe bolta peșterii la întîmplare, se putea închega o poveste.

Pe cei trei pereți, ca pe trei mari panouri : Vespasian Lungu a schițat un fel de genză a lumii.

Pe primul perete, o oaste de bizoni care pornesc la asalt, a gedat ceva din avîntul ființelor vii care încearcă să-și cucerească un spațiu de viață, spre a ctitori o lume.

Pe al doilea perete, lupta este pe sfîrșite, iar în mijloc, bizonul dreptei chibzuințe, care nu consimte „tristeții de după victorie" își cheamă parcă tovarășii de viață, încins fiind de erosul ctitoriei.

Iar pe al treilea perete, cu o savantă compoziție apare sub întrunchipări variate liniștea de după tumultul scator, într-o lume așezată, unde pînă și o căprioară, ca la Altamira, își poate face blînda ei apariție.

Toate acestea mi le-a povestit Vespasian Lungu, împletindu-și măiestria cu gîndul meu frust, spun tuturor tinerilor care vin să mă vadă că trebuie să ieșim din timpul rotitor spre a încerca să pătrundem, fiecare pe măsura sa, în timpul rostitor al creației ; așa dar al devenirii întru ființă.

Îți mulțumesc, Vespasian Lungu.

6.VIII.1986 Păltiniș

VARA

Fluviul, arcul ce închide roata norocului, cel mai înalt cer și cel mai scurt zbor. Cîmpia și pădurea, vadurile Brăilei — izvoare căutate și găsite. Drumuri și la capătul lor, fîntîni. Toate, doar numere cîștigătoare, aici, pe locurile unde se refugiază vara pentru a se reface și a se dărui.

Acum, aerul tremură ca un voal de mireasă. Apa luată în pumn se face catifea și are densitatea nopților. Se împlinește piersica. Bobul de strugure și miezul pepenilor. Mura. În chipcele se adună bani de argint. Oblețul și scrumbia țigănească. Mîrlița și strapazanul. Bărcile, caiacele, papucii zburători, șalupele — prinți ascunși multă vreme, își plimbă hainele noi, de anul acesta.

Dar, mai ales, e timpul cînd fuge din lanuri ciocîrlia și obrazul pîinii se lasă privit de aproape. Bobul de grîu, soldat al unei armii mereu învingătoare, se scutură de praful tranșeelor și se lasă la vatră.

Din Insula Mare, bacurile, poduri de vase, își incordează parimele și se sufocă lent sub aceste legiuni ale bunăstării. Căpitani de remorchere, căpitani de șlepuri, căpitani de bărcuțe și de transatlantice dau onorul. Onorul muncii. Întotdeauna, întoarcerile victorioase acasă au fost primite în felul acesta. Bastonul de mareșal, înfiretat de paradă, iese din sacul bobului de grîu și se dăruiește anilor mulți de pace.

Un val, o briză. Dar nimic nu se tulbură și nu se clatină. Doar vîrfurile plopilor cu demnitatea lor de paznici. Răsare soarele și apune la distanța unei răsuflări. Anotimpul s-a dilatat pînă la parametrii împlinirii. Vara, cu bateriile încărcate, este pretutindeni, pentru ca toate să se petreacă pe față, la lumina zilei.

Mircea Cavadia

Sentimentul tradiției

Mai mult decît alte regiuni, coagulate într-o geografie a culturii definită prin diversitate în formă și unitate substanțială, Brăila cunoaște stratificații care decurg dintr-o viață istorică nu liniștită, traducînd o posibilă imagine a unei culturi românești deopotrivă campestre și danubiene. Astfel de unități de civilizație se deosebesc de acelea determinate în alt relief și la altitudini mai înalte, specificitatea tuturor fiind, cu toate acestea, pretutindeni pecetluită de un popor care trăiește în spațiul lui tradițional atît pe culmi cît și pe margini de fluvii. Munții stimulează reprezentări etice și stabile, culturi defensive și statornice, conservatoare în sens pozitiv, lumea Subcarpaților întreține legături între spațiile alpestre și cîmpia pestriță, neliniștită și multicoloră, regiunile cu tradiție retractilă, prin persistență de păduri, ajută să se configureze o formulă sufletească tradițională, arătînd zăcămînte de vremuri vechi și inalterabile, aflate în raporturi secrete cu munții. În fine — Cîmpia, unde agricultura indică o ocupație fundamentală și instinct al legăturilor cu forțele elementare, germinative, e capabilă să păstreze, prin intermediu popular, acumulări de gînd statornic, spiritualitate care stăruie.

Cine ar examina tradiția culturii brăilene nu ar putea face abstracție de această geografie care explică un suflet solar și îndreaptă mișcările de civilizații către formule repetabile căci, oricît ar fi fost această regiune de tulburată prin intervenție exterioară, totuși omul rămîne un mod fundamental pregătit de expresie tradițională. Nimic nu ne împiedică să constatăm că în cuprinsul acestei raiale turcești, supraveghetoare a unui mal dunărean unde nu s-au înălțat decît tîrziu și cu îngăduință minarete, viața sufletească a rămas în chip stabil și definitiv românească.

Mai la o parte de oraș, se întindeau bărăganurile fără sfîrșit și lucirile apei, apoi Bălțile fără număr și parcă fără fund, cu vegetație luxuriantă pe unde oamenii trăiau ca în „Nada florilor", după măsuri străvechi. De aci porneau drumuri, cu vechime aproape de imemorial, ducînd către munți și, peste ei, în Ardeal, ori pe sub dealuri, în țările viilor și ale arboretului fructifer, în Moldova de Sus, și mai încolo către Liov. Cu aceste legături terestre, adăugate acelora care due peste mare, în

A. Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Locuri ale memoriei

...Brăila, potcoavă de argint țintuită-n pragul Dunării, răspîntie a norocului pentru apele care vin, pentru drumurile care rămîn. Înconjurată de grîu, de apă și iarăși de grîul de peste apă, crescînd în sine giganți industriali, Brăila are răgazul să-și apere și amintirile de colbul vremii, să-și primenească trecutul cultural. Se poate spune chiar că Brăila crește împreună cu trecutul ei : pe măsură ce spirala dezvoltării se înalță în noi realizări — se lărgește interesul pentru investigarea și punerea în valoare a acestui trecut. Învolburat deasupra, în pasiunea creatoare a momentului, timpul se limpezește dedesubt, ordonează, clasifică și clarifică rădăcinile unei tradiții care, la Brăila, este vie.

...Am văzut stiloul lui Perpessicius în casa lui amenajată ca loc al memoriei. O piesă obișnuită, cam grosolană, de culoare verde mat. Stă deschis pe birou, parcă abia așteaptă închinarea degetelor pe corpul lui (îmi imaginez că și pisica siameză care veghea neîntrerupt lucrul profesorului din colțul paginii trebuie să fie pe aproape, acum-acum sare pe scaun, apoi pe masă, și-și încearcă ghiarele în catifeaua de culoarea vișinii putrede pregătindu-se să urmărească, alertată, scrisul cret al stăpînului...). Acest stilou are o peniță nefiresc de mare, cum n-am mai văzut pînă acum ; înțeleg de ce stă deschis dar capacul nu este nicăieri : n-ar putea cuprinde teaca lui o asemenea aschie de stincă luată, parcă, dintr-un depozit de vîrfuri de săgeți... Sugestia mi-o dă călimara de cerneală din marmură care tronează în mijlocul biroului : două butoiașe cu capace elegante de argint (desigur, unul pentru cenușă) între care o Diană cu puiul de căprioară lîngă picior își caută săgeata din tolba care abia-i înmugurește pe umăr. Statuetă din bronz, de circa 25 cm înălțime.

Biblioteca profesorului stă și ea aproape întreagă (s-a recuperat cu multă trudă) aliniată pe pereți : cărți franțuzești, tratate de istorie, de istoria literaturii — dar mai ales volumele contemporanilor, toate cu dedicație către... pana lui Perpessicius. Într-un colț, bustul maestrului în marmură. În marmură ? Nu, tot într-o stîncă este săpat, ca tot ce i-a aparținut lui, ca tot ce a lăsat pentru posteritate Brăilei și întregii țări. Bustul redă uluitor de pregnant o idee ; parcă ar fi materializarea ideii de văz, de percepere prin simțul văzului a realității înconjurătoare.

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

„ODĂ PĂMÎNTULUI MEU"

În primele zile ale acestei veri s-a desfășurat la Brăila gala celei de a VI-a ediții a concursului de poezie patriotică „Mihu Dragomir — Odă pămintului meu", organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, cenaclul literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor și revista **Luceafărul**. Partea finală a acestei manifestări, intrată deja în tradiția brăileană, a fost onorată de prezența scriitorilor Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu, Iulian Neacșu, Nicolae Grigore Mărășanu, Nicolae Georgescu, Sterian Vicol, Ștefan Mihăilescu, N. Drăgușin, invitați ai galei din acest an, cărora li s-au alăturat scriitorii brăileni Corneliu Ifrim, Vasile Rusescu, Vasile Datcu, D.C. Munteanu, Viorel Coman, Valentin Popa, Ion Mustață, Cezar Hirjescu.

Seria manifestărilor dedicate evocării personalității lui Mihu Dragomir și intîlnirii scriitorilor cu oamenii muncii brăileni a fost deschisă de întîlnirea participanților la gală cu elevii celui mai mare liceu din oraș, Liceul industrial „Progresul", patronat de uzinele cu același nume. L-au evocat pe Mihu Dragomir, ca susținător al tinerelor talente, A.I. Zăinescu și Sterian Vicol, al căror debut se leagă nemijlocit de activitatea de îndrumător literar a lui Mihu Dragomir, de asemenea Fănuș Neagu, care l-a cunoscut îndeaproape precum și Nicolae Georgescu și Lucian Chișu, referindu-se, primul la activitatea lui Mihu Dragomir în paginile revistei **Luceafărul**, iar cel de-al doilea, la poeziile din adolescență ale poetului. Au recitat din versurile lui Mihu Dragomir, Claudia Hartman și Mihaela Talașman, din Brăila, și Maria Nistor din Sighișoara. Cu același prilej au citit din versurile lor poeții : Nicolae Grigore Mărășanu, Iulian Neacșu, A I. Zăinescu, Sterian Vicol și Ștefan Mihăilescu.

În după-amiaza aceleiași zile a avut loc o ședință de cenaclu omagială Mihu Dragomir, în prezența membrilor cenaclurilor „Panait Istrati" și „Mihu Dragomir". În cadrul ședinței, condusă de scriitorul Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, au citit din creația proprie poeții Victoria Tănase, Adriana Sitaru, Adelina Pop, Ion Mustață și D.C. Munteanu. Despre activitatea cenaclului și poeziile citite și-au exprimat opinia, printre alții, A.I. Zăinescu, N. Georgescu, N. Ungureanu, Corneliu Ifrim, Viorel Coman, Valentin Popa, Mircea Andronic Romian.

În partea a doua a ședinței, sub genericul „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăileni" a avut loc, în prezența unui numeros public iubitor de poezie, lansarea volumului de versuri **Maria de zăpadă** (Editura „Eminescu", 1987), al confabulistului Iulian Neacșu, cunoscut în primul rînd ca prozator. După prezentarea făcută de Fănuș Neagu și Nicolae Georgescu, Iulian Neacșu a oferit dedicații.

A doua zi, în foaierul Teatrului dramatic „Maria Filotti", s-a desfășurat festivitatea de premiere și gala laureaților concursului „Mihu Dragomir — Odă pămintului meu". În cadrul festivității la care a participat și soția scriitorului, Chira Dragomir, prozatorul Fănuș Neagu a decernat premiile următorilor concurenți, stabiliți cîștigători de un juriu format din : Fănuș Neagu (președinte), A.I. Zăinescu, N. Grigore Mărășanu, N. Georgescu, V. Rusescu, Iulian Neacșu, Lucian Chișu (membri) : **Dan Iorga** (premiul C.J.C.E.S. Brăila), **Vanessa Zigmund** (premiul revistei **Luceafărul**), **Petruța Gagu** (premiul revistei **Săptămina**), **Melania Cuc** (premiul revistei **Flacăra**), **Daniela Coman** (premiul ziarului **Înainte**), **Doina Bolcu** (premiul C.J.U.T.C. Brăila), **Ion Smeu** (premiul Consiliului județean al sindicatelor), **Mihai Nicolae** (premiul cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor), **Marilena Iacob** (premiul cenaclului literar „Mihu Dragomir"). De asemenea, juriul a acordat următoarele mențiuni : **Gabriela Nedelcu, Stan Dragu, Wanessa Radu, Ion Iacob.**

Și în acest an a fost editată o foaie volantă a galei, conținînd o interesantă iconografie referitoare la poetul brăilean, poezii inedite ale lui Mihu Dragomir, precum și articole purtînd semnătura lui Fănuș Neagu, Iuliu Cîmpeanu și Lucian Chișu.

Gala s-a încheiat cu o excursie prin locurile poeziei și existenței brăilene a lui Mihu Dragomir.

L. C.

Gravuri de Constantin Boer Dondoș

Doi literiști

1. ION GRIGOROIU

Viața literară a unui anumit spațiu cultural ar fi lipsită de farmec și ar suferi de monotonie dacă n-ar exista „pitoreștii", figurile care prin agitația lor mai mult sau mai puțin fertilă reușesc să dicteze pulsul evenimentelor, conferindu-le statutul de întîmplări apte de a mobila memoria colectivă a unei comunități.

Mai mult un personaj pitoresc decît nu poet în adevăratul sens al cuvîntului, un entuziast frenetic și un blestemat în a-și purta toată viața o adolescență incurabilă, deși a serbat sau e pe cale să-și serbeze semicentenarul, tehnicianul silvic din Ianca, **Ion Grigoroiu**, și-a văzut de curînd (1984) împlinite, prin amabilitatea Editurii Litera, ambițiile literare, publicînd volumul **Vifor de sare**.

Majoritatea poemelor adunate între coperțile acestui volum trădează în autorul lor un versificator cu o anume practică a scrisului, dar care de cele mai multe ori nu reușește să depășească limitele unor formule și ale unei sensibilități poetice structural vetuste. Un romantic rătăcit într-un veac prin excelență antiromantic (poate și datorită insulei sale existențiale — pădurea), Ion Grigoroiu introduce în poemele sale, uneori pînă la sațietate, elementele lumii naturale (pădurea, arborii, păsările, cerbii, caii, astrele etc.). Acolo unde spiritul veacului îl trezește la realitate, în special prin problematica ecologistă, poetul devine dintr-odată interesant : „Cu ultima lebădă albă / Copacii pășesc spre desfriu /Pun șaua pe calul meu galben / Dar știu că-i tîrziu, prea tîrziu // Un munte mă arde sub tălpi / un cer se tot uită la mine / Eu trec înspre datină pragul / Cu calul în frîu, fără tine" **(Ultimul veac și un cal)**.

În **Vifor de sare** cele mai multe poeme sînt inegal construite : „De ce cînd vii atîta vise / mă cauți prin deșeptat (?) / și mă săruți cu-atîtea ceruri / și mă-nvelești într-un oftat ?" Sau : „Ți-am scris mereu cu ochii / imagine în gînd / privirea-ți ne-mpăcată / mă dojenea plîngînd". **(La ce-ți mai scriu)**.

Nici îndrăznelile de sorginte stănescană nu-l prind : „În lumea aceasta sufletul meu / învie mereu, se nestinge" **(Ochii verzi ai pădurii)**.

2. MIHAI LUPAȘCU

Fost învățător de țară în județul Brăila (și, pentru puțin timp, coleg de cancelarie cu Fănuș Neagu, în perioada acelei scurte aventuri didactice care a lăsat literaturii române cîteva povestiri antologice) pensionarul octogenar **Mihai Lupașcu** (din Cimpina) care debutase editorial cu mult înainte, a tipărit într-un volum scos în regie proprie **(Poeme de toamnă, 1983)** o selecție din creația poetică de o viață, cu un plus de accent, se pare, pe ultima vîrstă creatoare. Conținînd poeme frumoase, versificate corect și uneori cu metafore îngrijite, volumul lasă lectorului, la final, un sentiment de provocare a luminii. În parte, pasteluri (necanonice), în parte poeme de meditație filozofică pe teme curente (viața, moartea, comuniunea suflet-trup, om-natură etc.), textele volumului traduc într-un limbaj poetic, deloc lipsit de strălucire, gînduri și sentimente specifice atmosferei de crepuscul.

Uneori imaginile prin care este dezvoltată tema scapă de sub controlul estetic și alunecă înspre grotesc : „Tata s-a mutat într-un rizom. / Mîine să se facă hrana altui om. // Mama sta sfioasă în frunza din copaci. / o merinde pentru roiul de gîndaci. // Bunul meu din iarbă-și face pantaloni / Buna înspre el se duce prin stoloni." **(Dezlegare)**.

Presentimentul extincției oferă materie lirică multor poezii reușite. „Mi se lasă casa-n partea stîngă / Cucuveaua trece-acum pe lîngă... / Nu vreau să mă duc spre întuneric" **(Mi se lasă casa)** Sau : „Din trup eu simt cum se deschide-o ușă, / Să-mi risipesc căușul de cenușă. // Și văd crescînd pe la răscruci de drumuri / Alcătuirea unei lumi de fumuri". **(Din trup)**

Place, mai ales, la Mihai Lupașcu sugestia muzicală („Cînd bate vîntul turla simt cum sună / Arămurile minelor din lună". **(Cînd bate vîntul)** ca și stranietatea unor imagini. Versurile citate mai sus sînt ilustrative și pentru această idee. Din nefericire, chiar și în cele mai reușite poeme ale volumului, autorul apasă uneori prea tare pe clape și se aud sunete stridente. Citatul din „Mi se lasă casa" a fost întrerupt înaintea versului care produce replica rimei tocmai din acest motiv. „În strana inundată de-ntuneric / Mai scîrțîie sandaua unui cleric / Întîrzie pe cer o stea holbată. / De nervii mei adesea atîrnată...".

Valentin Popa

Dac-ar fi...

„Antologia Bărăganului. Literatură și folclor" (Călărași, 1935), datorată lui C. Fierăscu și G. Neagu includea șaptesprezece autori, între care Al. Odobescu, C.S. Aldea, Panait Istrati și Vasile Voiculescu ca și creații orale culese în zonă. Integrabilă preocupărilor de cultură regională, atît de fertile în perioada interbelică, culegerea rămîne pînă astăzi unică în sensul că, după știința noastră, nici unul alt ținut nu i s-a mai dedicat o astfel de lucrare.

O nouă antologie a Bărăganului, pornind tot de la criteriul tematic, trebuie să-și propună să ilustreze nu doar un aspect al noii geografii literare a țării, lucru care s-a mai făcut, ci să investigheze, am zice, fenomenul Bărăgan ca exponent al civilizației cîmpiei ; să urmărească receptarea Bărăganului în literatură pentru a evidția existența unui sentiment al cîmpiei ; să descifreze, pe cît e posibil, profilul spiritual al bărăgăneanului în cadrul sufletului muntenesc și al celui național și, mai ales, să descopere vocația acestuia pentru un anume gen de literatură.

Depășind caracterul de „geografie poetică" a Bărăganului, va trebui să se aibă în vedere și „bărăganul", nume comun, sinonim cu noțiunea de cîmpie stepică, adică întinsă și necultivată, care a dat naștere unei civilizații a cîmpului, așa cum dealul și muntele au propulsat civilizații ale codrului și bradului. Cîmpia n-ar mai fi doar o simplă zonă de penetrație, fără specific demografic și etnografic, „descălecată" în secolul trecut, ci o zonă cu un trecut cert din neolitic și mai dinainte, în care s-au scris file importante din istoria păstoritului și agriculturii la români și nu numai atît.

Prezența între notele distinctive ale profilului moral al poporului nostru a unui viu sentiment al naturii, conturat înaintea apariției primelor scrieri, își va găsi confirmarea în noua carte a Bărăganului prin surprinderea etapelor receptării cîmpiei, etape care se înscriu în însăși evoluția sentimentului naturii în context literar. Astfel, dacă în secolul trecut doar patru scriitori își îndreptau atenția spre cîmpia Bărăganului (Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu și Duiliu Zamfirescu), în secolul nostru ea captează interesul a tot mai mulți creatori din toate provinciile (George Coșbuc, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, George Călinescu etc.), care descoperă Bărăganul nu numai sub aspectul geografiei poetice, ci și al unei geografii a spiritului, cîmpia devenind un spațiu — matrice al unei sensibilități specifice.

În planul receptării, se poate constata o triplă atitudine : romantică, realistă și impresionistă, fără ca perspectiva să fie net disociabilă, rezultînd atît o viziune naturalistă, ilustrată dintr-un început de Al. Odobescu, dar și o proiecție simbolică, cu virtuți fantastice.

Devenirea de la spațiu pur geografic la spațiu simbolic cu o mitologie proprie poate fi urmărită în creația unor mari povestitori ca Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, dar și în opera unor poeți ca George Alboiu, Florența Albu, Ion Gheorghe și Gheorghe Istrate, la care latura descriptivă a locurilor natale rămîne doar un pretext pentru proiecția propriului suflet.

Din spațiu nesfîrșit, al libertății totale, care trezea adesea un sentiment de coplesire neliniștitoare, devenit spațiu imaginar, Bărăganului i se descoperă dimensiunea finită de univers închis, care trezește constiința prizonieratului, „pămînt al uitării", „exil născut în patru vînturi". Astfel, unei tendințe descriptiviste, permanent prezente totuși, i se substituie un spațiu fantastic prin insolitul raporturilor dintre om și obiectele lumii înconjurătoare.

Și dacă din creația orală în versuri reținem doar imaginea Bărăganului bătut de drumurile transhumanței și de hoții de cai, culese de G. Dem Teodorescu există și o literatură orală neconsemnată cu „apetit pentru extraordinar și fantastic" (M. Ungheanu) despre hoți de cai ori tîlhari de drumul mare, hanuri părăsite, comori lepădate de spaimă sub pămînt, iubiri dogoritoare, viscole și revărsări de ape etc., etc., care înscrie Bărăganul ca spațiu unic al Fabulei, al povestirii cu predilecție pentru fantastic.

Această direcție este confirmată și de fabulația mitologizantă a poeților cîmpiei la care reprezentarea poetică cedează locul unei viziuni epice. Rezultă de aici refuzul sui-generis al unui real adesea plat, aflat parcă în consens, cu întinderea de mare a cîmpiei, ambele tînzînd spre uniformizare.

În cadrul acestei literaturi vom descoperi numeroase motive, semne ale vechimii sau ale locului, orizontul fără de sfîrșit, ciulini (rostogolul sau tîrtanul), fîntîni, movile, Fata Morgana, salcîmi, dropii, cruci etc.

Oferindu-ne file din marea carte a țării, noua carte a Bărăganului trebuie să ofere explicit și implicit prilejul pentru conturarea specificului bărăgăneanului. Conștienți de labilitatea terenului abordat, vom apela mai întîi la schița lui Grigore Antipa (1919) „Temperamentul său viu, de exemplu, își are originea în senînătatea cerului, însă iernile grele îl fac să fie deodată și calm și moderat iar nopțile senine cu lumina lunii i-au dezvoltat încă din viața sa păstorească acea bogată fantezie"; schiță, pe care marele geograf George Vâlsan o definea drept „poezie". O legătură între pămîntul românesc, cîmpia în cazul nostru, și poporul său există, dar ea este ascunsă.

Fondul aspru și liber al Bărăganului, „ipoteza roditoare" a patriei, unde lucrarea pămîntului a reprezentat multă vreme forma fundamentală a existenței, permanența lui devenire într-un anotimpuri, deosebite de restul țării prin durată și intensitate, geometria simplă și obsedantă a ținutului în care toate liniile fug spre orizont au dat naștere unui anume fel de a fi omului de pe aceste meleaguri, pe care a încercat el însuși să-l definească.

Astfel, Mihail Sebastian, din lumina albă a soarelui, desprindea luciditatea iar din simplicitatea peisajului-joc ordonat al inteligenței, iar Vasile Băncilă întrezărea între deschiderile largi ale Bărăganului posibila perspectivă psihică a infinitului prin intermediul finitului atît de vast, relevîndu-i-se astfel corelația existențială, de esență, dintre localism și ubicuitate.

Între aceste antinomii se află, credem noi, frenezia senzorială a oamenilor locului care știu să asculte ca nimeni altii chemarea tainică a ogorului, adusă de ciocîrlii, primăvara, corelată cu patimile neogoite, respirînd adesea violent, care-l pot asocia meridionalului. Bărăganul, constituind echivalentul sudului din alte literaturi.

Oricum omul locului se simte la el acasă, oriunde s-ar afla în acest spațiu nesfîrșit, receptat ca un adevăr palpabil, străin de iluzii, ordonat și ordonator, plat și aplatizant, care nu-și refuză însă visarea, coordonată născută din contemplarea cerului în nopțile senine de vară.

Această nouă carte a Bărăganului, care nu va refuza nici lecturile științifice, trebuie să tindă să devină operă autonomă, lucru realizabil numai dacă argumentele interdisciplinarității se vor afla sub semnul integrator al esteticului.

Ioan Munteanu

ADRIANA SITARU

Aleargă-mă-n vis

(haikuuri)

Aleargă-mă-n vis
Precum un verde mustang
Cu friul nescris.

Iepuri albaștri
Beau pulsul cîmpiilor
Spaima din coștri.

Dropii pictate
Pe căldările nopții
Tip săgetate.

Penele albe
Pocnesc ca țigăncile
Clipei cu salbe.

Aleargă-mă-n vis
Și-ngroapă-mă-n Daimonul
Cu friul nescris.

La Sud de Eden

La sud de Eden
Fintîna te strigă pe nume : DAN !
Oglinzile vinului
Ți se aprindeau în suflet
Saharian.

La sud de Eden
Semnul lupului semăna cu tine
Și cu Nada Florilor cărunte
Din inima lui
Undine.

La sud de Eden
Pielea bronzată a mării
Mirosea bizantin
A icoane de la marginea
Țării.

La sud de Eden
Iubirea noastră
Înflorea în poezie

Ca o Fleur de Marie cu glezna
Albastră

Misterele Edenului
Te strigau pe nume : DAN !
Oglinzile vinului și se
Spărgeau în sete
Saharian.

Sacrul mister

Găsește-mi rochia din vis
Pe care luna a-ncăput-o,
Și-ți jur că trupul meu ucis
Va invia... plecînd, sărut-o !

Tu vei afla tabloul viu
Al Dunării crucificate
Pe care tristul vizitiu
O mină către porți uitate.

Tu vei afla că macii sfinți
Sînt simburii sintaxei albe
În care tinerii mei dinți
Compun sonatele din salbe

Găsește-mi rima unui mit
Și te voi mingiia pe cer
Și-ți jur că-n zări, înmărmurit,
Va fi și-un lung, nebun mister.

Policandru cu mere

Policandru cu mere
Copii de suflet
La capătul memoriei
Ascunzindu-se-n cortul
Pletelor tale
Și toate amintirile acestea
Ți le dau ție.

STAND

„Ostaș de rînd"

Între prozatorii lansați în volumul „Culegere de proză scurtă a tinerilor scriitori" apărut la Editura Cartea Românească, 1986, este și Mihai Vișoiu, membru al Cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" de la Brăila.

Mihai Vișoiu publică cinci texte adunate sub un titlu semnificativ : „Ostaș de rînd". Trei din cele cinci texte sînt inspirate din viața sportivilor, o tema mai rar abordată de scriitorul român. Sportul pe care îl practică personajele este boxul. În ultimă instanță textele sînt o pledoarie pentru sensibilitate. Dincolo de duritățile ringului pulsează viața cu bucuriile dar și cu dramele ei. În schița „Eliberați ringul" Fane dispută finala pe zonă la box avîndu-l ca adversar pe Vlad, un boxer redutabil. În vestiar Fane nu se gîndește la meci ci „în altă parte, undeva, pe malul Dunării". El trăiește o dramă sentimentală : „dacă se întoarce acasă, o iert. Vinovat sînt eu. Poate între ei n-a fost nimic". Suferința îl face pe Fane să nu arate în ring tot ce poate. După primele schimburi de lovituri, simte că ringul a devenit un infern : „s-a văzut înconjurat de flăcări. Îl ardeau". Imaginea finală a celor doi boxeri (unul învins, altul învingător) sub duș săpunindu-se pe spate, este o pledoarie pentru prietenie...

În a doua schiță, „Cînd ringul e în flăcări", boxerul căruia încă nu îi venise rîndul să urce în ring se gîndește, în timp ce își așează pumnii în mănuși, la condiția sportului îndrăgit. Imaginea boxerilor care „stăteau față în față și loveau unul în celălalt ca în sacii de antrenament" este esențială. El e nemulțumit că spectatorii „vor numai bătaie", uitînd că „puterea în box e pe planul al doilea". „Ploaia de pumni" din ring face ca „tribunele să fie în delir". „Tipau urlau, uitînd că acolo între corzile ringului doi oameni se întrec pentru a vedea care-i mai puternic" Boxerul suie în ring și pumnii adversarului îl scot din reverie : „Uit de treburi, uit de spectatorii aceia din colțul meu și mă dezlănțui. Îmi reușește totul... lovesc, lovesc, adversarul se clatină și cade secerat de croșeul de stînga"... Mai amplă și oarecum mai complexă este povestirea „Mihu". Problematica este aceeași ca în primele texte. Mihu are cîteva succese sportive care îl fac vedetă. Se îndrăgostește de Rodica, o fată doar frumoasă. Intervine „un semn de întrebare" și Mihu „se sparge într-o mie de cioburi, unul mai tăios decît altul". Începe căderea. Nu mai merge la antrenament, e văzut des prin restaurante, e criticat în ziarul local pentru viață nesportivă. Mihu se confesează autorului articolului din presa locală. Este revoltat că pe nimeni nu interesează „omul" Mihu Domnisan, dar pe toți îl interesează boxerul. Confesiunea lui Mihu e tulburătoare în felul ei și este esențială pentru toate cele trei texte : „pe noi, pe sportivi, ziariștii, ca și spectatorii, ne urmăresc doar pe dinafară. Ni se văd doar mușchii și ce facem cu ei. La sufletul nostru nimeni nu vrea să ajungă. Am cunoscut artiști și arhitecți, ingineri și profesori. În compania lor n-am fost decît un animal cărula i se pipăie mușchii, o brută care lovește și primește pumni fără să se plîngă... Oare noi, boxerii, nu avem suflet ca ceilalți ?". După ce renunță la box, Mihu ajunge să scrie și să publice proză marcată de propriile-i salilocvii. Dispare din orașul de la Dunăre, lăsînd în urmă o legendă care mai dăinuie... Mihai Vișoiu divulgă în aceste texte și un cod al propriului destin. El însuși boxer în tinerețe a ajuns în cele din urmă la proză. Ultimele două povestiri au această temă.

În „Întoarcerea" un reporter stă de vorbă cu un bătrîn, moș Rotiță. Textul este monologul bătrînului țăran. Desigur, el spune multor lucruri pe nume... Trebuie să recunoaștem că bătrînul țăran devenit judecător al realităților, vorbind despre ce e bine și ce e mai puțin bine în satul în care trăiește face „politică în toată regula". Dar esteticește vorbind textul nu e decît o imagine a felului în care un prozator e deformat de ziarist. Cel mai interesant text este „Ostaș de rînd". Titlul este semnificativ. Ostașul de rînd este un erou al zilelor noastre, țăranul Dumitru Soare, pe care naratorul, un absolvent al academiei politice îl cunoaște cînd e repartizat ca activist în satul „din bălți". Dumitru Soare este un luptător și un înțelept. Cînd se desparte de meseria lui spune „două vorbe" tînărului activist : „Nu mă copia. Și eu am greșit. Nu întotdeauna am luat cele mai bune decizii. Orientează-te la fața locului și apoi hotărăște. Caută să vezi și cauzele ce stau la temelia unor reguli sau greșeli. Nu fi colțos. Măsoară de trei ori și taie o dată. Nu te pripi. Și nu uita că nu toți care-ți vorbesc în față bine îți vor și binele. Ține-i pe toți în frîu. Nu fi cu unii mumă și cu unii ciumă. Pune suflet în ce faci, dar cu cumpătare. Învață să pipăi gîndurile fiecăruia. Încrede-te mai mult în fapte și mai puțin în vorbe. Nu sînt de principiul celor care au ca deviză «lasă-ți loc de bună ziua», dar nici cu cei care umblă cu toporîșca la brîu. În ce privește raportările, fii cu ochii în patru ; nu le umfla. Aleargă și cunoaște. Să știi totul". Un adevărat și tulburător testament. Pagina e vioaie, dialogul sprinten. Și aici, totuși, ziaristul e mai prezent decît prozatorul.

Textele lui Mihai Vișoiu, pe fragmente, admirabil scrise, nu au adîncime psihologică, alunecă cu talent pe suprafața lucrurilor.

Dacă un poet, în prezentarea pe care i-o face, spune că Mihai Vișoiu „posedă geniul verbal" nu avem nici un motiv să nu-l credem. În mod cert, în aceste pagini de debut, Mihai Vișoiu a pus doar talentul...

Viorel Coman

DOINA BOLCU

Ora verticală

Și iată, plec, e ora verticală
tristețea mea crește aproape vegetal
ca plînsul uriaș al unui zeu
în gara veche, monstruos, ceasornicul
își aruncă secundele în afară

E timpul !
dar pe linia ferată, culcate,
numai trupuri de zei.

Secetă

Era un nor în mijlocul amiezii
care nu ducea nicăieri
crăpătura din tavan e acum
alterată de lumină
fiarele-și caută ochii prin păduri
păsările-și spun ceva între ele
la răscruci, ființe ciudate
cu trupuri de șarpe de verde
își iau în mînă ochii
și aruncă cu ei, descîntați, după ploaie
silabisind-o cu gurile lor neliniștite
în formă de cîntec.

Oglinzi

Ce frumos și tînăr era tata
cînd iubea salcîmii
și dormea pe prispă ca un zeu în soare
o, ce tînăr, tata
punea cîte un pom în pămînt
și creșteam odată cu el
ce tînăr, tata
cînd măsoară cerul cu brațele dimineața
alunecîndu-și simplu, ziua de ieri
între celelate.

VIVIANA IOAN

Interior alb

Se împreună spicele slobod în cîmp deschis, soarele îi topește în același strat, îl se dilată ochii cît gura cerului, miroase sfînt – e taina trecerii lor prin magia aburilor asudînd din pămînt spre nerostite margini, cum se vaporizează muzica din locul ființei lor spre iubire, îmbrăcînd scaunele firave și vaza de pe masă și pereții, totul, taina camerei albe, ei vrăjindu-se să-și stropească particulele în jur botezînd lumea, au această putere să împrăștie balsam în univers, ei, care adie descîntece printre ciucurii perdelelor și tremură buzele umbrelor, ei care fac să palpite întunericul ca o inimă umedă licărind afară din piept, ei care își ascultă înmărmuriți muzica izvorîtă atingîndu-se, care împletesc coame lungi de cuvinte nerostite privindu-le cum se încolăcesc din podea pînă-n tavan, ei, uzi de aceeași beție în care li s-au cuibărît sufletele, cine să le răstoarne ?

Stop-cadru

Mușcă ! Ai mușcat cînd era soarele sus, între el și tine ; ai mușcat pe iarba udă, mai încolo muntele ; în mașină – lunecau cîmpurii aurii ; în mașină – vă umbreau unde împădurite, știai ierburi și flori sălbatice de jur împrejur ; ai mușcat la masă, un castron alb o sfîntea aburind între voi ; ai mușcat sobru, era lume multă și un bărbat știa că-ți este foame, mușcai beți, nu rîde ; ai mușcat, iarna, era seară, tu crezi și acum că ai mușcat zăpada cu el ; ai mușcat pe plajă – buza rece a unei halbe cu bere, te jucai atunci neglijent ; ai mușcat acasă, după ce ai pus mîncare pe masă ; ai mușcat cînd soarele îți stringea pleopele brutal ; ai mușcat în interioare camuflate, între mese și scaune albe și flori ; ai mușcat jos pe covor, din toate, frenetic, ți-era poftă și toate erau rotunde, îți alunecau cuminte pe gît, mere și nuci – „Mănîncă !", rîdeați. Nu, am mușcat.

Locuri ale memoriei

Urmare din pag. a 5-a)

toare : părul vîlvoi, împărțit în două de un vînt nevăzut dar simțit, se infoaie deasupra frunții — ea însăși parcă dilatată în dorința de a cuprinde ceea ce nu mai poate pipăi cu văzul ; sprincenele coboară în praguri abrupte, din ce în ce mai ascuțite, ca niște stalagmite căutînd într-un efort vegetal să îmbrace țurțurul unei priviri ce țîșnește violent din miezul pietrei dar îngheață crispat în unghiurile unei geometrii secrete, de neînțeles.

M-am întrebat ce caută acest bust aici, de ce nu este pus la vedere, într-un parc ori într-un amfiteatru pentru a fi admirat. Și mi-am dat seama, privind din nou în jur, că nicăieri în altă parte nu poate sta această materializare a ideii de văz — decît aici, între pereții acestia — strîmți, e drept, dar înțesați de cărțile care au absorbit energia ochiului, decît lîngă biroul acesta cu peniță de gigant, decît alături de grădina aceasta frămîntată de pașii marelui grădinar al manuscriselor lui Eminescu.

În alt colț al Brăilei este casa lui Panait Istrati, la fel de potrivită cu fostul ei stăpîn : mobilier, bibliotecă, birou — iar pe birou, o pereche de ochelari vechi, cu rama neagră, rotundă, cu lentile tocite — tocite, parcă, de atîta privit prin ele, dinspre sufletul lui Istrati atît de fierbinte spre lume. Și fotografii, multe fotografii făcute de autorul „Chirei Chiralina" înainte și după lansarea ca mare scriitor : fotografia era o artă pentru Panait Istrati, realizările sale în domeniu au, parcă, valoarea unor manuscrise de autor...

Într-adevăr, dacă te uiți la o hartă a orașului ori dacă-i străbați cu piciorul străzile, vezi că Brăila seamănă cu un amfiteatru deschis spre Dunăre, cu o potcoavă cum spun localnicii. Mă gîndesc că asemenea locuri ale memoriei, ale liniștii și bucuriei de-a fi, amenajate cu atîta trudă și pasiune, sînt, de fapt, adevăratele „cuie" ce țin în permanență orașul-potcoavă, orașul-noroc; adevărate rădăcini ce-l leagă de trecut și-i dau seva pentru prezent și viitor, adevărate axe cosmice care-l străbat fixîndu-l în eternitate.

BIOGRAFII COLECTIVE

Urmare din pag. a 5-a)

trompetă al mașinilor de gaurit, rîsul infundat de bas al ciocanelor, imposibil de imitat, dar mai ales cutezanța liniștită a oamenilor. Era rumoarea unui început de cîntec fără cuvinte pe care îl auzeam pentru prima oară, zgîlțîindu-mă, contopindu-se într-un singur glas ce-mi gîdila plăcut urechea. Emoțiile mă pătrundeau lent, în mine era totul numai mișcare, trăiam clipe de desfătare ce-mi dezbrăcau sufletul și pe care le-aș fi oprit pe loc dacă puteam. Amuțisem, ascultînd bine cunoscuta melodie a muncii, încercînd să-i cunosc tainele ce mi se refuzau la prima vedere. În hala de montaj general, creierul meu înregistra imaginile spontan, cu fidelitatea unui aparat optic, sistematizîndu-le, interpretîndu-le, oferindu-mi o satisfacție deplină. Iată, îmi spuneam eu, privind ultimul tip de excavator, rodul final al muncii, după ce îmi săturasem curiozitatea ! „Concepția, proiectarea și execuția excavatorului hidraulic pe autoșasiu TATRA-AT 802, a fost pentru Centrul de cercetare științifică și inginerie tehnologică a utilajelor de construcții din cadrul întreprinderii noastre, o sarcină dificilă, dar nu imposibilă, mi-a împărtășit ca o taină de mare preț, economistul Enescu Laurențiu, un bărbat chipeș cu privirea scormonitoare și inteligentă. Dovadă, a continuat el, cererile tot mai insistente la export, în special în R.S.C.". La început, a fost P 802, urmat de S 1 203, culminînd cu AT 802, ca o minune ce atrage una pe alta, îmi spune inginerul Popa Mihai, șeful producției industriale, în a cărui ochi scăpărători descifrez parcă o energie cosmică. Aproape timid, de o delicatețe naturală, echilibrat, măsurat, optimist, de un umor discret, el își continuă confesiunea furnizîndu-mi date care cu lapidaritatea lor neatacabilă, confirmă faptul, de altfel bine cunoscut, evoluția de la un stadiu de dezvoltare la altul, de la un prototip la altul mai perfecționat, de la o calitate la alta. Ce impresionantă este această ascensiune spre piscul atins în prezent ! Consecvenți și răbdători, dominați de sentimentul răspunderii față de tradiția uzinei lor devenită pentru ei o sinteză de o viață, inginerii Leana Stan (șef de colectiv), Mușat Teodor, Bașiuescu Mihai, Barboni Mircea, proiectanții Gheorghiu Costică, Găzdoiu Constantin, și-au contopit propria lor existență cu soarta în devenire a întreprinderii din care fac parte. Gîndul creator o lua înaintea propriei lor rațiuni, neastîmpăr fierbinte al sufletelor, intruchipate în calcule seci de tehnică și tehnologie, captînd informațiile cele mai noi pe plan mondial, cu talent dar și vocație. Respingînd cu convingere vechile tipare ale rutinei, cunoscîndu-și limitele dar și forța ideilor novatoare, orizontul lor deveni o flacără ce mocnise prea multă vreme ca să nu se transforme în vîlvătaia creației. Era descărcarea conștiinței lor de creatori ai progresului, activități ce nu se puteau dezvolta decît în cadrul unui colectiv omogen și perfect sudat. Suferind de frumoasa obsesie a adevărului tehnic, mințile lor au lucrat aprig, făurind pe mai departe modele durabile pentru creații ulterioare. Forța de șoc a celuilalt colectiv de execuție, în frunte cu inginerii Dascheivici Ștefan, Duțu Daniel, maiștrii Bleahu Nicolae, Marin Nicolae, tehnicienii Vizereanu Vasile, Cherșunaru Ion, lăcătușii David Ioan, Danciu Ion, Manolache Gheorghe, Matei Vasile, sudorii Sfetcu Ion, Gheonea Mihalache, izvorîtă din neliniști, pasiune și perseverență, a învins drumul greu epopeic și necurmat spre progres, căci tendința spre perfecțiune nu se face decît pieptiș. Întrebări tiranice îi chinuiau, aprinzîndu-le imaginația, fiindcă în el se zbătea simțul acut al contemporaneității. Diversitatea tipurilor de excavatoare din ce în ce mai perfecționate, a încetat să mai fie pentru acest colectiv o simplă idee abstractă, căci indeminarea lor, nu e mai mică decît îndrăzneala de a făuri prototipuri. O năzuință spre care aspiră cu toții, fixîndu-se în cugetele lor ca un bun ce avea să le aparțină mereu. Sentimentul inseparabil al demnității lor, llantul organic al resurselor infinite, i-a făcut să posede acest har de a-și contopi rațiunea cu sufletul.

Nume ce se încarcă de trudă, glorie și căldură umană, strălucind cu forța unei întregi constelații. Iată o marcă de prestigiu ! Ce cuvînt cu sonoritate impunătoare și care capătă valoare tot mai ridicată pe toate meridianele globului, prezentă vie și fertilă pe sol brăilean. Continuitate a progresului și spiritualității care va înflăcăra generațiile viitoare, mi-am zis eu, umplut de exaltare, urcînd în tramvaiul de noapte cu sufletul acordat pe aceeași lungime de undă cu care intrasem.

Vespasian Lungu : „Bucurie"

Panait Istrati sau despre generozitate

Din enorma corespondență a lui Panait Istrati vom prezenta două scrisori, inedite pînă azi, redactate în anul 1934, după ce scriitorul se reintorsese la București, la sfîrșitul lunii martie, de la Nisa, unde-și îngrijise sănătatea.

Panait Istrati obișnuia să răspundă cu căldură scrisorilor primite din toate colțurile lumii : „nenumărați necunoscuți îi scriau, spovedindu-și amărăciunile, cerîndu-i un sfat, un sprijin sau pur și simplu copleșindu-l cu dragostea lor" (Ernest Bendz, apud „Panait Istrati, Cum am devenit scriitor", Craiova, 1981, pag. 386).

Deși în perioada anilor 1930—1935 era „încoltit de boală" și hărțuit de tot mai multe „lipsuri materiale", Panait Istrati mărturisea : „Ei bine, în tot timpul vieții mele — care e una dintre cele mai chinuite — singura comportare cît mai desăvîrșită a fost (...) de a mă comporta ca un om generos. Da ! astăzi cînd viața îmi este la cheremul celei mai ușoare răceli, pot să strig tuturor : «Răscoliți-mi viața ! Veți putea găsi într-însa orice ați dori împotriva mea, afară de egoism—pecinginea omenirii, cumplitul egoism care-l face pe om nesimțitor la nenorocirea semenului său !» (loc. cit., pag. 370).

Necăjita lui mamă îl educase în acest spirit spunîndu-i că „omului îi face cinste să fie bun și drept" (loc. cit., pag. 374) și recomandîndu-i : „Caută să fii bun cu oamenii, pe-acolo unde te duci. Nu te lăsa prins de mînie și iubește pe om, oriunde te-ai afla". (loc. cit., pag. 122).

Tot o expresie a generozității lui Panait Istrati sînt și aceste două scrisori, al căror destinatar, Gheorghe, ne oferă, pe verso-ul celei dintîi, următoarea notă : „Ghiorghi C. Bălănică, soldat reg(imentul) 39 Inf(anterie), bat(alionul) II, Comp(ania) 5-a, conting(ent) 1918 (2, V, 1934)".

Emoționantele rînduri, scrise de Panait Istrati numai cu puține luni înainte de a se stinge din viață, reprezintă un tulburător document uman purtînd amprenta vie a unei generoase personalități, sînt o mărturie copleșitoare a acestei generozități pînă la sacrificiu a unui om dispus totdeauna să contribuie la fericirea tuturor celor ce-i solicitau sprijinul.

Constantin Enciu

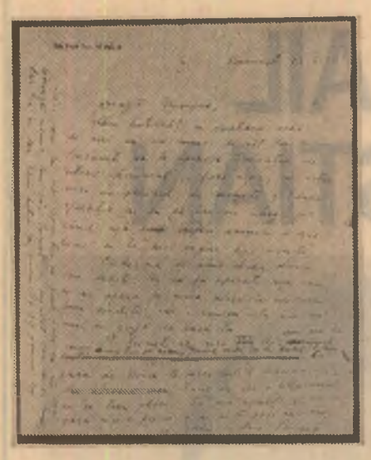

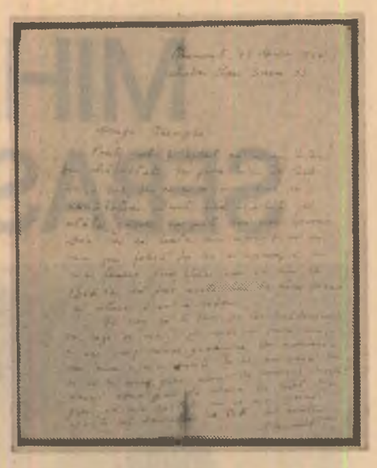

București, 27 aprilie 1934
strada Popa Savu 33

Dragă Gheorghe,

Poate veți fi aflat că ne-am întors din străinătate, din ziua întîi de Paște. Eu o duc din ce în ce mai bine cu sănătatea. Sînt încă slăbit de atîta zăcere la pat, doi ani aproape. Dar cred că boala am învins-o, că nu mai am febră de loc și aproape nu mai tușesc.

Prin iulie am să viu la Brăila să fac niște băi la Lacu-Sărat și atunci o să ne vedem.

Te rog să te duci pe la Baldovinești să vezi ce mai e pe-acolo și dacă moșu n-are vre o nevoie grabnică. De asemenea voi cum o mai duceți ?

Eu aci am casă din ce în ce mai grea, plină de șomeri. Sîntem acum nouă guri la masă. Și lupt din greu, că nici cărțile nu se mai vînd. Scrieți-mi.

Sănătate la toți,
ai vostru
Panait

București, 23. 6. 34

Dragă Gheorghe,

Am hotărît cu doctorii mei de aici să vii numaidecît la București să te opereze. Operația de ulcer stomacal se face ușor, nu este nici un pericol de moarte și după operație ai să fii iar om întreg, pe cînd așa cum suferi acuma n-are leac și te duci sigur la moarte.

Crede-mă și vino chiar luni sau marți. Ai să fii operat așa cum m-ar opera pe mine, adică în cele mai bune condiții, iar în vremea asta am să am eu grijă de casa ta.

Îți trimit azi încă 1 000 lei. Dai 500 lui moș Dumitru, pe ascuns. Trenul costă 200 lei. Restul îl lași acasă. La Gara de Nord te urci într-o mașină și dai adresa mea. Scrie ori dă o telegramă cu ce tren pleci. Să mă asculți și să vii fără nici o frică și ai să te faci iar om.

Al vostru, cu bine
Panait

Pe marginea scrisorii :

„Să-i spui lui moș Dumitru că bine face că nu mai lucrează nimic. Am să-i trimit eu regulat 500 lei pe lună, dar să nu dea banii ăștia la nimeni. Să fie pensia lui".

ION MUSTAȚĂ

Dans

Pe-a cîmpiei frunte-naltă
a plouat mărunt cu vrăbii,
dans de sălcii e în baltă
din Levant aștept corăbii.

Țipăt rece care doare,
ca un fulger alb de săbii
se aude dinspre mare.
Din Levant aștept corăbii.

La marginea orașului

La marginea orașului
zgomotele se fac cîntec
și vara își scaldă picioarele
în praful fierbinte,
iar zmeiele se urcă
în fiecare an mai sus, mai sus,
peste plopii fără sfîrșit.
La capătul sforii
strînse de palmele mici
mi-a rămas cîndva
ca un strigăt, copilăria.

Noaptea

Noaptea orașul adună zgomotele zilei,
și spală cheiul de pași și de soare,
corăbiile își leagănă la țărm
amintirile,
pescărușii dorm în cuib de răcoare.

Liniștea a intrat în iarba înaltă,
copacii tineri foșnesc ca o carte,
de pe drumuri, povară dulce pe umeri
Panait Istrati s-a întors de departe.

Triptic

I

Ard străzile mele de primăvară,
inima e o coridă,
olé, olé,
sîngele zvîcnește năvalnic
a dragoste,
iată, iubito
inima taurului învins.

II

Corăbiile cu nume ciudate
s-au reîntors
din mările calde,
meridianele au înflorit
cu chiparoși și caiși,
portul își leagănă amintirile
vechi de cînd lumea.
iată, iubito
prima floare de nufăr.

III

Vara fierbinte
și-a aurit gleznele,
și părul are miresme
de alge,
picioarele goale
strivesc strugurii copți,
și buzele cîntă.
Iată, iubito
împlinirea.

ALFRED BASARAB TIBEREANU

Remember

Fiicei mele, Veronica

Mereu mă-ntorc... Prin freamătul ce vine
Din largu-nmiresmatelor livezi,
Revăd ca-n vis trecutele amiezi,
Cu însoritul zumzet de albine.

În fața casei plopii — violine —
Și-n preajmă tot imașul cu cirezi.
Fînețele au sunet de zăpezi,
Sub ceru-n joc de ape cristaline.

Ulcior bogat și neștirbit în toartă,
Bătrînul dud mai străjuie la poartă,
Ocrotitor de visuri, ca un scut.

Sub umbra-i de răcoare, în surdină,
Adese-am rupt o rază din nevrut,
Cînd m-a furat a crestelor lumină.

Prin pajiștea cu cimbru și negară

Fiicei mele, Mariana

Prin pajiștea cu cimbru și negară
Pe unde se rotesc, în zbor, prigorii,
Cărarea șerpuiește-nspre podgorii,
Cu-alaiul de miresme și de pară.

Pe-aici vibrez, doinar din zori, cu zorii
Îmbobociți, sub farmecul de vară,
Cu zumzetul din fagurii tăi, Țară,
Și-n răsărit păunii aurorii,

Prelinsă crin în licurici de rouă,
Pe sclipitoarea cîmpurilor ie,
Pe care timpul a țesut-o nouă.

Mustește grea podgoria, ca plumbul,
Și sus, pe deal, pe-o geană aurie,
Își zornăie tezaurul porumbul.

Interior

Un cer albastru, cît un luminiș
De inimi, cu ferestrele profunde,
Prin care și luceafărul pătrunde,
Cum cerbii luminează prin desiș.

Aici, nici eu și nimeni nu s-ascunde,
Că-i limpede izvorul de prundiș,
Nu-i nici o poartă grea de urdiniș,
Uleele sînt clare și fecunde.

Veniți cu toții, din orice-oglinzi și trepte,
În timpul meu curat, cu turnuri drepte,
De care valuri tot mereu se sparg.

V-așteptă senin ! Că zările-s deschise
Sonorei aurori, cu-aripi de vise, —
Pe-aprinsul dor, cu-n neclintit catarg.

Miracol carpatin

Urcuș de epopee pe trepte glorioase,
Înfipt adînc prin veacuri să ardă încrustat
În zidurile vremii, prin zboruri luminoase,
Aici străbunii noștri geneza ne-au purtat.
Copac al măreției, vibrat peste pămîntul
Împodobit de oameni, cu visul făcut punți,
Întruchipat să urce, în tunete, cu cîntul
Ce-l freamătă cu dorul piraiele din munți.

Vuiră cețuri sumbre și valuri după valuri
Se prăbușiră norii, sub strămoșescul scut
De marmură-oțelită — ofrandă omenirii —
Din Sarmisegetuza, prin Roma renăscut.

Vor trece-n goană veacuri și sori s-or naște încă
Deasupra-al omeniei miracol carpatin,
Va crește-n împlinire, ca o imensă stîncă,
Sub tîmpla demnității a cerului latin !

VANESSA ZIGMUND

Transhumanță

Din cînd în cînd, copacii mai dansează
(se plictisesc și ei de-atîta stat,
le amorțește trunchiul, ce visează
din rădăcini, aripi pentru zburat),

Pe lîngă noi se scurge lin pădurea,
alunecă în veșnicie blînd
și ne-om trezi c-a ruginit securea
fără să știm pe unde și de cînd.

Pe lotul lor de vis nebun, copacii
dansează-n toate ritmurile lor,
deși sînt mai bătrîni c-un veac, săracii
și scorburile vechi acum îi dor.

Sub pleoape le mai stăruie pămîntul
— o amintire vagă, de demult —
și-n minte, încălcat, strimb-legămîntul
cu fixul rădăcinii — așezămînt.

Dorința de mișcare ni-i răpește.
Da ! vor pleca în grupuri, rînd pe rînd
și-n locul lor plăgi mari de dor
vor crește
și ne vom întreba de ce și cînd.

Amiroase a toamnă

S-a făcut de ceață și de seară,
Amiroase-a toamnă de la colț,
Hai și-om merge să-ncropim din ceară
Pentru stîlpii verii niște bolți.

Hai și ne-om întoarce mai spre mîine,
Hai spre dimineață, de-om putea ;
Vezi, mai pune-n traistă niște pîine,
Daltă, var nestins, și-o bidinea.

Dacă mai e timp, om pune semne
Pe-unde-om trece, iar de nu, vom ști
Drumul înapoi, în somn, pesemne,
Fiindcă urme nu-s, spre-a le zări.

Șaua pune-o cît mai largă-n chingi,
Lasă bietul cal să pască-n tihnă,
Mai ia-ți și o pereche de opinci,
Căci drumu-i lung și locul făr' odihnă.

Și pregătit să fii pentru orice,
Chiar și de o surpare de-anotimp,
Chiar și de-o moarte temporară, ce
Ne va lăsa să zăbovim un timp.

Identitate

Eu sînt copilul nelegitim al pădurii
Prin care paște vîntul iarbă-rea,
Eu sînt copilul nelegitim al pădurii
Și n-am nici buletin, nici altceva

Prin care să vă demonstrez legal
Identitatea mea întîmplătoare.
Certificat de naștere : un cal
Necheză-n mine a nevîndecare.

Curier BRĂILEAN

În ultima decadă a lunii mai s-a desfășurat la Brăila cea de a V-a ediție a Eminescienei, manifestare omagială dedicată genialului poet, inițiată de profesorul de limbă și literatură română, Gh. Calotă. La ediția din acest an au participat : prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, conf. univ. dr. Mihai Drăgan, poetul Dan Verona și cercetătoarea Anita Bhose, din India. Cu același prilej și tot prin inițiativa laborioasă a lui Gh. Calotă a fost editată foaia volantă cu titlul Lui Eminescu, *în care întîlnim semnăturile de prestigiu ale lui Fănuș Neagu, Ioan Alexandru și, desigur, ale invitaților acestei ediții.*

Din aceeași publicație (Lui Eminescu) *reținem o interesantă ipoteză, a lui Gh. Calotă, privitoare la una din presupusele etape de creație ale poemei* Luceafărul. *Profesorul brăilean prezumă că „fiind în perioada în care se gîndea intens la poemul* Luceafărul, *îi va fi venit în minte, probabil, escala făcută, în 1861, la Giurgiu, de către Richard Kunisch. Glosa referitoare la Kunisch (pag. 56, varianta B, datată de Perpessicius 1881), se prea poate să fi marcat tocmai momentul hotărîrii poetului de a reface drumul spre mare al călătorului german.* Imaginea mării *îi era necesară fondului afectiv al poetului ; nu întîmplător desigur, o primă variantă a poeziei* Mai am un singur dor *este plasată aproximativ în aceeași perioadă".*

Între 1 și 15 august se desfășoară sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Brăila Salonul de vară al humorului, Brăila '87. Această a X-a ediție, jubiliară, are ca temă pentru concurenți „Omul între plus și minus".

A apărut de curînd, la Köln (R.F.G.) o carte dedicată contribuțiilor în domeniul gerontologiei, ale acad. Ana Aslan, cunoscută specialistă în medicina vîrstei a treia, născută în urmă cu nouă decenii la Brăila. Alături de numeroase date biografice, cartea conține și reproducerea unui portret al savantei executat de pictorul brăilean Vespasian Lungu.

La Galeriile de artă din Brăila a expus, în cursul lunii iunie, pictură artista plastică din București, Cornelia Victoria Dediu, membră a U.A.P.

Turneul Teatrului dramatic „Maria Filotti" desfășurat sub forma unei microstagiuni în Capitală (au fost prezentate piesele Vlaicu-Vodă, Familia, Georges Dandin *și* Pînda) *s-a bucurat de aprecieri pozitive, relevate cu ocazia întîlnirii artiștilor brăileni la A.T.M. cu oameni de teatru și cu critica de specialitate de la unele publicații și reviste din Capitală.*

Cenaclul „Panait Istrati"

Urmare din pag. a 5-a

al istoriei, atît de puternic fertilizat de anii fără seamăn ai Epocii Ceaușescu și-au pus amprenta asupra peisajului brăilean, iar pe plan cultural, ca o consecință care decurge firesc din liniile de forță ale politicii culturale ale partidului nostru, Uniunea Scriitorilor și revista **Luceafărul**, împreună cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, au realizat cadrul optim al apariției Cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor.

Înființarea cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor în noiembrie 1985 a însemnat pentru mișcarea culturală brăileană un pas important pentru implicarea ei și mai puternică în noua geografie literară a patriei. Cei peste treizeci de membri ai cenaclului, mulți proveniți din rîndul celor ce au activat pînă nu demult la cenaclul „Mihu Dragomir", au reușit prin efortul angajant al activității lor să contureze ideea apariției unui supliment literar brăilean devenit și el, în anii aceștia de profunde înnoiri, o realitate cunoscută sub numele **Dunărea**.

Aflată la începutul celui de-al doilea an de activitate, **Dunărea** se poate autointitula o oglindă culturală a acelor înalte, monumentale și dense ctitorii care au schimbat însăși geografia acestor locuri într-o spectaculoasă proiecție la dimensiunile viitorului nostru comunist.

Membrii cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor și totodată redactorii acestui frumos dar care se numește suplimentul literar **Dunărea**, a cărui apariție și existență n-ar putea fi explicată fără grija permanentă a partidului față de edificarea culturală a tuturor zonelor patriei noastre, întîmpină cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste cu sentimentul că, prin activitatea lor angajată, Brăila apare integrată organic în fondul cultural al epocii luminoase pe care o trăim, cu sentimentul distinct că forța și argumentele ce pun în lumină însăși fapta destinului creator se află în chezășia politicii înțelepte a partidului nostru, în fruntea căruia se află marele fiu al națiunii, erou al României socialiste.

CUVINTE ÎNTÎRZIATE

Iubite Panait Istrati,

nu știu cum să vă spun, dar prea sîntem de la Brăila și ne-a prea alergat viața prin toate ungherele ei, că iată, cînd răsare un ciulin peste dimineața unui pămînt, noi îi zicem Bărăgan, adică soare bătut în cuie pe crucea întîmplărilor. Deseori pășind către Baldovinești am constatat cu uimire că nu există vegetație, nici păsări, nici aer, nici pămînt, și că totul, dar absolut totul s-a transformat în numele dumneavoastră, și doar el, numele, aduce pe retina trecătorului acest ciudat colț de țară muntenească sprijinită cu un cot pe Siret și cu altul pe Dunăre. Fără risc pot să zic că nu Bărăganul v-a născut, ci dumneavoastră l-ați fost cărîndu-l în pîntec prin Alexandria, Franța, ori aiurea, însă depunîndu-l în scutecele patriei noastre.

Nu știu cum se face, însă cînd îmi aduc aminte de Sena, îmi zic în minte că nu Romain Rolland v-a salvat, ci totul a fost invers, și zic astfel pentru că pîinea nu se scufundă, ci cuțitul menit să o împartă. Desigur, problema rămîne deschisă ca o metaforă și fiecare să înțeleagă ceea ce este de înțeles. Dar nu despre soarele văzut prin sticla afumată vreau să vă vorbesc, ci despre bucuria dar mai ales despre blestemul de a fi lumină înjunghiată între două oglinzi. Asa mi-aduc aminte despre o poveste ciudată întîmplată acolo unde se innoadă realul cu fabulosul. Se zice că exista o cîmpie pe care, în loc de iarbă, creștea sare, și unde păsările deveneau cuiburi uitate de care doar liliecii mai spînzurau de lumină, iar deschiderea brațelor era un gest de neputință. Înspăimîntată de pradă, fiara alerga înspre niciunde și doar amintirea descărnatelor umbre se lipea de talpa trecătorului. Clipa era un șarpe vertical, ea se arcuia direct din ochiul cerului, de parcă era un colind scris pe coastele noastre. Sub goana cailor, cîmpia se desfăcea lăsînd în urmă, amintirea lui mîine, caligrafiată cu lupi și pietre încinse, cu arbori și piramide ori cu foc de lună stearpă. Totul se rătăcea printre mîini, totul fugea înspre afară, se spărgeau ochii, pieptul și tot ceea ce se putea sfărîma, pînă cînd eliberați, și în marginea cîmpiei priveam cum focurile, concentrice, ne adulmecau. Noi stam singuri în fața cuvîntului, și nici cele șapte zile nu mai erau, ci totul se făcuse un șarpe prelung și metalic, de nu știu unde venit.

Singurătate și cuvinte. Mereu singuri în chiar ele de parcă ne născusem în toate.

Drept să vă spun, Panait Istrati, această poveste mi-a fost sugerată de un pilc de scaieți nedumeriți de faptul că încă nu învățasem limba aspră a Bărăganului. De fapt, dacă stau bine să mă gîndesc am părăsit acest alfabet la jumătatea rostirii, așa cum atîția alții, pentru a stăpîni această zicere, au trebuit să se îndepărteze de ea pînă la durere.

Desigur, acest mod de a silabisi nu stă la îndemîna oricui, și nu îndemn pe nimeni să ia astfel de lecții, însă, în treacăt fie vorba, Panait Istrati, dumneavoastră știți mai bine în ce raft ați fost așezat, de chiar fiii acelor vremuri.

La Brăila, se naște mereu un alt Platon...

Ceea ce-i totuși sigur, este faptul că la dumneavoastră acasă miroase a primăvară prin idei și că fiecare sălcim vă poartă numele, cu toate că un taximetrist încăpățînat m-a plimbat prin toată Brăila căutînd strada cu numele dumneavoastră, apoi, obosit și inciudat, a zis doar atît : căutăm strada, și nu vedem orașul...

Simt că mă veți întreba de Comorofca. Ei bine, pe acolo știuca se mai bate încă, somnul se dă peste mesele de la „Codin". Insula nu mai este un grînar de pește, ci un ocean de pîine cu talazuri urcînd pînă la Putna ori Sarmis.

Sălbăticia ei s-a confundat cu copilăria mea, mă înveleam în tainele ei, astfel învățînd întîia lecție despre libertate. De aceea poate ori de cîte ori îmi aduc aminte de Insulă, adică de copilărie, simt cum fierul-beton al marelui oraș mă gîtuie, plămînii îmi sînt inundați de asfalt și deja am uitat mirosul sălcioarei. Și totuși, Panait Istrati, Insula, a rămas în mine ca o încăpățînare de destin. Poate că tocmai de aici această necesitate de a vă scrie tocmai acum, cînd în curînd Bucureștiul va avea o Dîmbovița cu mult mai frumoasă decît cea veche.

Am să mai spun că am fost și eu cîndva la Alexandria, și că Assan, ghidul alexandrin, după ce ne-a purtat prin Cairo, și prin Valea regilor, așa, dintr-o uimire a clipei, a zis : Zbuciumat suflet... Panait Istrati ! Vă iubesc pe voi românii pentru că aparțineți lui Eminescu și Istrati.

De prost ce am fost, am scăpat niște lacrimi, apoi, din trufie sau din necinste am pus totul pe seama unei fotofobii, sau dracul mai știe ce motiv am invocat.

Lîngă mine era un brăilean. El înțelegea. Iar eu spun : cînd omul începe să conștientizeze amintiri este bătrîn, indiferent de vîrsta lui fizică. Așa că mă voi lepăda de amintiri, și într-o viitoare scrisoare, vă voi scrie despre ceea ce reprezintă azi Brăila în conștiința limbii române, și nu numai.

Acum vă las să vă odihniți, că de atîta umblet, ați ajuns să pășiți de-a dreptul cu genunchii, cu inima, cu gîndul.

Multă dragoste,

Constantin Menagache

Vespasian Lungu : „Păltiniș, vila 12"

Sentimentul tradiției

Urmare din pag. a 5-a

Bosfor și la Mediterana ori pe Dunăre în sus, către inima Europei, Brăila rămîne un spațiu european, locuit de europeni de la cotul Dunării, adică de români.

Această lume e, prin vechime, o țară de agricultori, dezvoltînd o civilizație sedentară, legată de vegetativ și de germinativ, însoțindu-se mai apoi cu un folclor al marilor întinderi, al șesurilor fără de orizont pe unde pîlpîie uneori, în zilele caniculare, iluzoria „apă a morților". Apoi printr-o vechime poate și mai mare, căci se însoțește cu întîile feluri ale omului de a se defini față de natură, e o țară de pescari, halucinată de ape, și o țară de briganzi ai păpurișurilor și ai pădurilor fluviatile, făcînd din acvatic o formă de refugiu din istoria cuprinsă de pîrjol.

O țară, în sfîrșit, de negustori, aducînd, în zarva piețelor, în bazare și pe ulițe înguste, un Orient miraculos, evocat de stofe persienești și de mătăsuri de Kitay, de miros iute de piper și de enibahar și de îmbătătoare efluvii ale cafelei : o țară, așadar, de Halima.

Tîrziu, cînd aceste depuneri de civilizație se amestecă și orașul e adus la geometric, închipuind o „rază a vînturilor" unde se cuprind, în punctele cardinale, imagini ale cîmpului și ale apelor, miracole maritime și drumuri către munți, această materie antropologică febrilă se așează și lasă să se vadă, ca într-un precipitat neutru la noi amestecuri, ceea ce fusese, pe dedesubtul vremuirilor, esență înalterabilă. A face literatură română în acest Orient al României, care este Brăila, este a înainta pe aceste ipoteze ale tradiției rezultate dintr-o istorie desfășurată în geografii stabile și în cadre de civilizație sigure. Această lume de vechimi și de parfumuri, de baladesc și de dunărene povești fabuloase e lumea lui Constantin Sandu-Aldea și a lui Sebastian, a lui Perpessicius și Mihu Dragomir a lui I. C. Săvescu, a lui Voronca, a lui Panait Istrati, mai ales, însă e astăzi și a lui Fănuș Neagu, acest rapsod „pierdut într-o Balcanie" unde memoria nu se va stinge.

PETRUȚA GAGU

Răs-timp

Îmi bate-n pleoape lumina mierie
mă impresoară soarele incendiar
sub umbra genei, în pupilă,
mă string, mă concentrez,
dispar.

Într-un răstimp pupila se dilată
și eul se deșteaptă greu
l-acoperă întunecimea nopții
toată.

Oglindire

Regină a rîului, pletele tale
îmi plîng pe umeri, îmi unduie
șerpuitoare alge, încolăcindu-mă
ca brațele unei vestale.

Regină a rîului, ca un vărsat
stropii flămînzi din blondele-ți plete
îmi mănîncă obrajii, sapă albii de
calcar
în sufletul meu neschimbat.

Regină a rîului și a lubirii
te poartă veșmînt de flori peste apă,
salbe de flori deasupra stihiei
pînă la poarta de schimb a Firii.

Narcis

mă găsesc
noaptea
punct în întuneric

îmi caut cu degetele
ochii
răsuflarea

leoaică sînt
la pîndă
asupra mea

noaptea mă bea mă varsă
— oglindă neagră
cu fața întoarsă la perete

UN SCRIITOR BRĂILEAN

MIHAIL SEBASTIAN

Un critic de teatru

Venind spre teatru cu deziluzia copilului de 14 ani, furişat în stalul teatrului „Lux" de la Brăila, pentru a-l vedea pe celebrul Constantin Nottara, pe care şi-l închipuise un personaj legendar, dar avea să-l descopere în rolul unui bătrînel şters şi modest, venind mai apoi spre teatru înfrumuseţat de aventura adolescentului de 16 ani care, îngrozindu-şi familia, fugise la Bucureşti să vadă faimoasa trupă a soţilor Pitoeff, Mihail Sebastian constituie pentru istoria literară un exemplu de cronicar care şi-a pus toată puterea de muncă şi de creaţie în slujba revitalizării teatrului românesc din perioada interbelică. Cele două episoade evocate la începutul acestor rînduri reprezintă un fel de blazon al criticului dramatic şi al dramaturgului care şi-a asumat literatura ca pe un adevărat destin.

Cronicarul dramatic Mihail Sebastian priveşte realităţile teatrului românesc în întreaga lor complexitate, avînd în atenţie atît textul dar şi instituţia numită teatru, militînd neobosit pentru un înalt profesionalism al regizorilor, scenografilor, decoratorilor şi actorilor şi deplîngînd continuu situaţia literaturii dramatice originale.

În „Revista Fundaţiilor" nr. 9 din 15 septembrie 1936, Sebastian atacă problemele de fond ale teatrului românesc, fapt care-i va prilejui lui Pompiliu Constantinescu o luare de poziţie utilă pentru lămurirea definitivă a unor probleme vitale : de ce dramaturgia română nu a mai înregistrat nici un debut semnificativ după anul 1926. Ceea ce îl îngrijorează şi mai mult pe Sebastian este faptul că şi autorii consacraţi părăsesc teatrul pentru muze mai promiţătoare — cazul lui Camil Petrescu. În aceeaşi măsură cronicarul nostru se arată decepţionat de faptul că scenele româneşti sînt închise pentru autorii români, direcţiile teatrelor acordînd credit excesiv autorilor străini, nu întotdeauna de cea mai bună calitate. Popularizînd experienţa teatrului francez, care a adus la experienţa teatrului pe Jean Giraudoux, Sebastian nu face altceva decît să spere că într-o zi „scena" noastră va fi în rîndul celor mai bune teatre din Europa.

Penuria tinerelor talente afirmate după anul 1926 a dus la izolarea teatrului, la un divorţ iminent între dramaturgie şi celelalte domenii ale vieţii artistice, iar acest lucru îi prilejuieşte lui Mihail Sebastian o luare de poziţie intitulată „Banca H. Teatrul cu punţile tăiate" ; (**Rampa** din 8 septembrie 1935), unde se arată că la izolarea teatrului a contribuit într-o mare măsură şi critica de teatru, susţinută numai de „specialişti" a căror singură preocupare este spectacolul în sine şi mai puţin problemele de fond ale teatrului. La izolarea acestui domeniu, faţă de celelalte faţete ale vieţii artistice, contribuie în egală măsură lipsa cărţilor de teatru. Banca H, banca spiritului critic în teatrul românesc nu există, conchide Mihail Sebastian.

După cum se poate observa, Mihail Sebastian nu a văzut în îndeletnicirea de cronicar dramatic un mod „distractiv"-superior de petrecere a timpului liber, ci o modalitate de discutare responsabilă a problemelor esenţiale ale teatrului, pornind de la literatura dramatică şi continuînd cu celelalte domenii : cărţile de teatru, cronicarii, critica etc. Pentru Sebastian cronica teatrală este modalitatea esenţială de a-şi expune punctul de vedere şi de a face propuneri pertinente pentru remedierea stării de fapt, pentru o revitalizare reală a teatrului românesc.

Profunzimea ideilor, modul de gîndire al realităţilor teatrale şi de discutare a acestor realităţi — tranşant, direct, fără ocolişuri inutile, fac din Mihail Sebastian un cronicar profund implicat, incomod poate pentru inerţiile epocii, un cronicar sensibil, onest, profund, de fapt un om de teatru posedat de ideea revitalizării teatrului românesc.

Constantin Gherghinoiu

Fişe de dicţionar literar

AUTORII DE MANUALE

Învăţămîntul brăilean s-a înfiripat pe o tradiţie foarte puţin constituită şi a biruit, graţie străduinţelor obştii orăşenilor şi a oficialităţii timpului, prin aducerea unor cărturari ce au gîndit să activeze în spiritul luminii culturale pe care o inspirau, la Bucureşti, Gheorghe Lazăr şi I.H. Rădulescu, iar la Iaşi Gh. Asachi.

Începuturile învăţămîntului brăilean sînt legate de remarcabila figură a lui Ion Penescu, fost elev al lui Ion Heliade Rădulescu ale cărui idei generale a urmărit să le realizeze, desigur la cu totul alte proporţii, aici. Ion Penescu şi-a dat seama că principala piedică în calea educării tinerelor generaţii se afla în lipsa manualelor şcolare, motiv pentru care el a adus, la cinci ani de la înfiinţarea primei şcoli, o tipariţă (1838) ale cărei utilităţi urmărea să le subordoneze recondiţionat ideii de educaţie. După el, numeroşi dascăli s-au străduit să pună la dispoziţia învăţămîntului local principalele instrumente de lucru, manualele şcolare. Datorită muncii pline de abnegaţie a acestor profesori sau oameni de cultură în sensul cel mai larg al cuvîntului, care şi-au sacrificat, poate, idealuri mai înalte pentru a le sluji pe cele mai importante pentru necesitate, spre sfîrşitul secolul trecut învăţămîntul brăilean era deplin sincronizat cu cel naţional, trimiţînd de pe băncile şcolilor, foarte diversificate ca profil, în amfiteatrele universităţilor tineri foarte bine pregătiţi, unii dintre ei deveniţi ulterior personalităţi ştiinţifice ori culturale de talie naţională şi mondială. Ni se pare important de amintit faptul că „întîrzierea" învăţămîntului brăilean faţă de cel din provinciile istorice româneşti se datorează faptului că pînă la Pacea de la Adrianopole (1829) Brăila nu aparţinuse pămîntului românesc.

Meritele didactico-pedagogice ale tiparului sînt, din această perspectivă, cu atît mai mari, cu cît despre unele manuale s-a făcut afirmaţia că sînt primele concepute în domeniul lor.

Cu totul remarcabile au fost la Brăila preocupările de ordin filologic. Printre cei dintîi care s-au manifesat şi editorial se numără **Gian Luigi Frollo**, profesor în Brăila şi, mai tîrziu, spre finalul carierei, la Universitatea din Torino. Încă din 1866, G. L. Frollo publica aici cartea intitulată „Lecţiuni de limba şi literatura italiană", manual pentru uzul şcolarilor din clasele învăţămîntului secundar (cartea a ajuns în 1895 la a patra reeditare). Fiind profesor şi pentru limba română, el tipăreşte, de asemenea, schiţa filologică „Limba română şi dialectele italiene" (1869), reluată doi ani mai tîrziu într-o formă amplificată cu titlul „Limba naţională şi limbile străine în şcolile României". Tot în Brăila scotea de sub tipar „O nouă încercare de soluţionare a problemului ortografic" (1875). Deşi a fost publicat în altă parte, cuprinzătorul său „Vocabulario Italianno-Romanesco-Francese-Romanesco e Romanesco-Italiano-Francese con tratati grammaticali"... compilato de G.L. Frollo (profesore nel gimnasio in Braila", (vol. I, Pest, Deutch, MDCCCLXIX, 672 p.) poate fi considerat operă brăileană pentru că el a fost publicat pe cheltuiala primăriei din Brăila şi însuşi autorul, în semn de profundă mulţumire afirma în prefaţă : „A Braila, mia seconda Patria"...

Dar nu numai Frollo a fost interesat de dezbaterile academice privind viitorul ortografiei româneşti (şi al studiului etimologiilor româneşti), împărţite între etimologism şi fonetism, ci şi alţi brăileni, cum au fost de pildă **Atanasie Popescu şi Cristodul Suliotis**, acesta din urmă istroromân de origine. În 1880 Suliotis tipărea „Regulile ortografice ale limbii române", iar Atanasie Popescu „Exerciţii ortografice lucrate conform principiilor stabilite de Academia Română" (1882). Lucrarea sa urmează observaţiile lui Timotei Cipariu, pe ale lui B.P. Haşdeu, „eminentele studii ale domnului Tit Maiorescu" şi este atentă la schimbarea sunetelor şi formelor gramaticale ale limbii vorbite. Cîţiva ani mai tîrziu, At. Popescu, în 1893, încredinţa tiparului „Noţiuni de istoria limbii şi literaturii române", acelaşi autor lăsînd în manuscris şi o „Sintaxă a limbii latine".

Fără să fi fost profesor în şcolile brăilene, dar avînd preocupări artistice dintre cele mai serioase pe atunci, **George Baronzi** a scris şi tipărit studiul filologic „Limba română şi tradiţiunile ei" (1872), care vizează originile, structura şi particularităţile dialectale ale limbii noastre.

Alături de aceste nume, care ar putea stîrni interesul fişării activităţii lor într-un viitor **Dicţionar literar brăilean**, ar putea fi amintite, cu acelaşi prilej, iniţiativele unor profesori care nu au predat discipline filologice, dar ale căror rezultate se înscriu în atmosfera şi mediul cultural al momentului. Printre cei mai activi a fost **I.C. Lerescu**, autor a numeroase manuale de drept, unele dintre ele plagiate : „bun, rău, aşa cum este prezentul op a avut un succes extraordinar, nelipsindu-i onoarea contrafacerii de către un librar din Iaşi, nici cea a plagiatului de către autorii cărţilor de lectură pentru şcoalele primare", spunea Lerescu despre „Primele noţiuni de dreptul administrativ roman". Mai scot cărţi la Brăila **Eliza Cocăneanu Butoianu** („Elemente de cosmografie", 1868), **Eliodor Butoianu** („Geografie fizică şi matematică", 1868), „carte care nu există în limba română şi se învaţă manuscrisă prin şcoalele noastre". „Elemente de geografia fizică, politică şi istorică a celor cinci continente pentru uzul claselor gimnaziale", 1871) **I.G. Apostoleanu** („Elemente de geografie fizică şi matematică pentru uzul claselor gimnaziale", 1871). Institutorul **Ioan Ganea** tipăreşte în 1878 primele, aici, „Noţiuni ale sistemului metric pentru uzul claselor primare", în timp ce **P. Moisescu şi P. Moşescu** sînt autorii primei „Geografii a judeţului Brăila" (ediţia a V-a în 1889), cel din urmă fiind şi autorul primelor „Cunoştinţe de istoria românilor" („combinate după **Istoria** d-lui Eliade Rădulescu").

Toate aceste exemple dovedesc că tipărirea de manuale şi cărţi folositoare şcolii de către unii dintre dascălii brăileni pentru care ei au folosit binefacerile tiparului a fost motivată de dorinţa de a pune la dispoziţia învăţămîntului local cele mai eficiente mijloace pentru cultivarea generaţiilor tinere.

Lucian Chişu

Între viaţă şi imaginaţie

Viaţa cărţilor este plină de neprevăzut şi într-o „biografie" a literaturii unui popor s-ar recunoaşte o dramatică existenţă umană. Asemenea omului cartea poate trăi gloria de o clipă sau umilinta unei cenuşărese, poate îmbătrîni sau muri, răsturnată în adîncurile uitării de valurile timpului, dar poate cunoaşte şi „tinereţea fără bătrîneţe". În „moartea unei cărţi se naşte timpul, iar în viaţa alteia moare omul".

Pentru cărţile intrate în umbra uitării, Mihail Sebastian avea o preferinţă particulară, justificată printr-o „veritabilă fericire" de a descoperi adevărul pe propria-i socoteală.

Omul care trăieşte natural nevoia de cultură şi citeşte fără viciul de a căuta mai întîi verdictul criticii, ce realitate poate cunoaşte în romanele lui Mihail Sebastian ? Din ce unghi trebuie să privească viaţa cuprinsă în paginile unei cărţi de acum cinci decenii ?

Scris între 20 ianuarie 1929 — 17 ianuarie 1931 (cum mărturiseşte într-un interviu), „Oraşul cu salcîmi" nu este o carte de evocare a Brăilei de acum cinci decenii, deşi nu lipsesc din paginile ei imaginile ce sugerează o atmosferă specifică : pensionul Notre Dame, impunătoarea şi misterioasa Prefectură, plîmbările de simbătă seara pe Strada Mare din centrul oraşului, bulevardul ce purta între cele două trotuare laterale un trotuar lat, nepietruit, cu două şiruri de salcîmi. Mai vag sugerate sînt : bătaia cu flori, serbările de binefacere, prezenţa fanfarei în Grădina Mare şi a iaurgiului pe străzile oraşului.

Dincolo de acestea — şi mai puţin — se simte o atmosferă calmă şi o linişte cam apăsătoare, o existenţă de oameni cuminţi şi respectabili.

Notaţiile din articolele publicate sau din „Jurnal de roman" (paralel romanului şi oferind cititorului date interesante asupra etapelor şi procesului de creaţie), asupra vieţii de provincie divulgau însă un simţ de observaţie şi o putere de pătrundere remarcabile. Provincia „tragică şi istovită, cu miros de vechime şi alură de deznodămînt", provincia „laborator de umanitate" era „creatoare de tipuri" ; în atmosfera „balzaciană de ciudăţenie", scriitorul putea popula spaţiul „cu gesturi şi timpul cu întîmplări".

Intenţia de a transfigura artistic aceste observaţii în aşteptatul roman al provinciei româneşti, M. Sebastian va fi avut-o, dar primul lui roman este ancorat în altă realitate şi alte adevăruri.

Fără o intrigă marcată şi situaţii dramatice suficient accentuate, acţiunea romanului se desfăşoară cam liniar, („destul de amănunţit — spune în **Jurnal** M. Sebastian — ca să fie cunoscută, dar destul de ascunsă ca să-şi păstreze misterul.")[1]

Filonul epic nu este prea bogat, accentul fiind pus de scriitor asupra realităţii psihologice. În centrul acţiunii stau două personaje, Adriana şi Gelu care împreună cu Cecilia şi Victor alcătuiesc un grup amical. Celelalte personaje au prezenţă discontinuă în roman : Bută, tip aparte de vagabond, Paul Mlădoianu, rudă îndepărtată a Adrianei, Elisabeta Donciu şi Cello Viorin.

Adriana — creată de autor cu evidentă simpatie şi interes mărturisit : „Am uitat că romanul îl scriu pentru Adriana ?"[2] — trăieşte, într-una din zilele primăvăratice ale unui februarie, o stare de boală ciudată. Medicul chemat constată că „fata creşte". Resortul curiozităţii se declanşează şi Adriana este din ce în ce mai absorbită de ceea ce, „fizionomic şi fiziologic", i se întîmplă. Crizele bolii trec şi fata revine la şcoală dar arogă un aer de izolare superioară, convinsă că numai ea a cunoscut misterul că numai pentru ea „au înflorit salcîmii".

Paul vizitează familia Dunea şi Adriana trăieşte neclar prima înflorare a sufletului dornic de iubire, însă iluzia se risipeşte, fiindcă Paul pleacă. Dispariţia misterioasă a lui Victor Ioanid duce la formarea grupului de prieteni Adriana — Gelu, Victor — Cecilia. Viaţa lor se desfăşoară monoton iarna (şederi îndelungi împreună, lecturi, muzică dar mai ales tăceri) şi cu plîmbări şi peregrinări spre Vii, spre Balta Brăilei, iarna. Evadarea spre capitală, întîi a Adrianei, mai apoi a lui Gelu, pune iubirea lor sub semnul întrebării şi al tentaţiei (idila Adriana — Cello Viorin), dar cînd, după un timp, se reîntîlnesc, se redescoperă cu uimire şi iubirea îi leagă din nou. Adriana se dăruieşte lui Gelu, cu puritatea fetei care a fost şi patima femeii ce devine. Nimic părea să nu-i mai despartă dar Adriana constată că nopţile lor de iubire i-a „făcut uriţi" şi îl părăseşte pe Gelu căsătorindu-se cu Paul Mlădoianu.

Lăsînd în planuri secundare ceea ce am văzut că poate aminti peisajul şi atmosfera Brăilei ca şi întîmplările prin care trec personajele, „Oraşul cu salcîmi" este romanul ce păstrează în paginile lui toată viaţa unei vîrste : pubertatea cu misterioasele ei tulburări, nelinişti, căutări, bucurii, întrebări şi răspunsuri. Este cartea cunoaşterii de sine şi a complexităţii sufletului omenesc. Aceasta este realitatea care rămîne tînără şi vie în cartea scrisă de Sebastian cu voluntatea plîmbării „între viaţă şi imaginaţie" şi prin „colaborarea

visului şi a faptului real".[3]) De unde începe ficţiunea şi care este realitatea în acest roman de tinereţe despre tinereţe ? „Este la mijloc un fel de joc de oglinzi paralele între literatură şi viaţă, una reflectîndu-se în cealaltă, pînă la infinit, realitatea transformîndu-se în ficţiune şi apoi ficţiunea devenind din nou realitate".[4])

Intenţia lui M. Sebastian n-a fost să cunoaştem o sumă de întîmplări, ci semnificaţiile lor, nu oameni care au fost, nu personaje negative şi pozitive, ci nebănuitele meandre pe care trebuie să meargă — şi ce anevoios merge ! — sufletul omului spre a se iniţia în misterul vieţii şi a ajunge — şi dacă ajunge ! — la cunoaşterea de sine. Nici un gest, nici un detaliu fizionomic sau de vestimentaţie nu reţine atenţia decît în măsura şi în sensul în care exprimă fie o emoţie, fie o nouă frămîntare, fie un nou salt, bucuros ori îndurerat, al sufletului personajelor.

M. Sebastian mărturisea că a descoperit adevărurile muncii muncind şi a aplicat acest principiu şi eroilor lui punîndu-i să se confrunte cu misterul pubertăţii şi să se iniţieze în tainele vieţii, i-a pus să trăiască, trăind.

Alexandrina Paulopol

[1]) **M. Sebastian, Eseuri. Cronici. Memorial, Ed. Minerva, Buc., 1972, p. 506.**
[2]) **Op. cit., p. 515.**
[3]) **Mihail Sebastian, Op. cit., pag. 526**
[4]) **Mihail Sebastian, Op. cit., pag. 137**

Mărturisire

Mărturisindu-şi apartenenţa la spaţiul Brăilei, Mihail Sebastian se definea pe sine în corola specifică locurilor natale odată cu nevoia de a fi creatorul unui ideal posibil pentru convieţuirea semenilor : „Voi vorbi despre Bărăgan şi Dunăre, ca de ceva care nu-mi aparţine juridic şi abstract, prin constituţii, tratate şi legi, ci trupeşte, prin amintiri, prin bucurii şi tristeţi. Voi vorbi despre un spirit al acestui loc, despre o anumită inteligenţă specifică acestui climat, despre luciditatea pe care am desprins-o aici din lumina albă a soarelui de ses şi despre melancolia pe care am descifrat-o în peisagiul Dunării, care se leneveşte la dreapta oraşului în baltă". Cu afectivitatea ideatică a scriitorului m-am reîntîlnit într-un moment de sărbătoare a teatrului brăilean — 25 de ani de la înfiinţare — la premiera jubiliară cu „Insula". Personajele sînt victimele claustrării dictate de un puci sud-american. Metaforic, anticamera biroului de voiaj devine un patrulater misterios cînd oamenii cu profesii diferenţiate şi opuşi ca temperament descoperă că au solidarizat într-o insulă umană în care ei sînt materie, istorie şi spirit. Împreună trăiesc excepţia realizării unităţii de sentiment a lumii. Egoismele se sublimează toate în înţelegere. Supravieţuirea nu este o încordare în faţa stihiilor. Subconştientul însuşi capătă forţa simetriilor. Timpul însuşi este o creaţie a lor, care-şi devine fiinţă. Combustia acestui timp este dată de o veritabilă beţie cu aspirine. Eliberaţi de complexele violenţei vor călători într-o arcă, pătrunzînd în cauzalitatea sublimului : evanescenţa visului. Omul, în această parabolă a beţiei cu aspirine, a fost pentru o clipă un copac fericit, sîsîi pădure şi insulă.

Visul care însoţeşte teatrul acestui mare dunărean, a emanat mai întîi din riurile de soare ale cîmpiilor brăilene şi din miturile fluviului. În esenţă, poetica fixării omului într-un joc al imponderabilelor, face din teatrul lui Mihail Sebastian o meditaţie subtilă despre supravieţuirea omenescului.

Gheorghe Lupaşcu

Tratat elementar de filosofie literară

Motto : „Voilà, je robinsonne à travers les romans."

Dacă procesul creării operei nu este dependent direct de factorul cititor, viaţa ulterioară a acesteia, **romanul receptării** visat de Mihail Sebastian nu se poate scrie decît astfel. Fenomenul, căruia Umberto Eco îi va spune mult mai tîrziu **„opera aperta"**, va fi descris încă din 1929 de Sebastian suficient de exact. „Interpretările de care a fost susceptibilă, fac trup cu ea şi-i deviază adevărurile iniţiale. Are cineva naivitatea de a crede că **Hamlet** are astăzi, în iunie 1929, interesul pe care îl avea acum o sută de ani ? Cărţile trăiesc nu numai cu resursele lor interioare, ci în raporturile pe care şi le stabilesc pe rînd cu anii ce trec, în adevărurile ce li se suprapun lent prin faptul vieţuirii. Este o armătură intelectuală ce nu face parte din substanţa lor primară, dar care nu mai puţin le este în momentul cînd le cunoaştem, caracteristică". **(Elogiul cărţilor uitate).**

Punerea acestei probleme nu reprezenta un fapt accidental, ea preocupînd majoritatea scriitorilor. „Nu scriu pentru a fi citit, ci pentru a fi recitit" sau „Reciţiţi şi nu o veţi face niciodată suficient de mult..." etc. se formulează ca o dorinţă axiomatică conştientizată acut, poate pentru prima dată, credem, acum. Motivaţiile lecturii pot fi **sociologice** (pentru opera lui Proust, de exemplu, „interesul documentar", valoarea memorialistică ce-l apropie de Saint-Simon), dar mai cu seamă **estetice**, acestea din urmă sprijinite de o exigenţă „tehnică a lecturii" ce se ruşinează „cuviincios în faţa primelor aprecieri grăbite, inutile şi neinteligente". Moment permanent de referire, „Proust se refuză răsfoirilor grăbite şi descurajează încercările de agrement literar". Şi pentru a fi şi mai convingător, eseistul se dă exemplu chiar pe sine. „Mă opresc de aceea după **a doua lectură** a primelor patru volume..." **(Citind pe Marcel Proust).** Sugestia acestei interesante motivaţii estetice a **recitirii** este tot proustiană ; mai întîi, pentru că pune la baza fenomenului receptării **uitarea**, îngroparea impresiilor de lectură într-un subconştient din care să răsară la un moment dat sensurile „noi, proaspete, cu inedite facultăţi de fecundare şi viaţă". Mecanismul acestui tip de creativitate este ştiut şi ne amintim în acest sens de propria mărturisire a lui M. Proust pentru care **memoria, corolară uitării** incorpora virtuţi creatoare. „Uitarea" de Proust la M. Sebastian însuşi este semnificativ asociată declinului ce-l suferise „imaginea Albertinei în memoria lui Marcel".

Cu aceste nostalgii de receptare eseistul imagina, în consens cu realul interes din epocă pentru cititor, o cercetare, „un joc" îi spune el. „Să facem cunoştinţa cuiva, cercetîndu-i biblioteca". /.../ Ar fi, conchide Sebastian, „un tratat de filosofie literară", o „sociologie pragmatică" care ar înlesni înţelegerea rostului şi sensurilor „atitor cariere artistice consumate într-un veac de demult şi izbucnind pe urmă mult mai tîrziu, din uitare — noi, proaspete", etc. **(Semne pe un dulap cu cărţi).**

Sociologia lecturii, în primul rînd, se formulează ca un domeniu de interes major şi din perspectiva „creatorului — producător", interesat de difuzarea şi receptarea creaţiei sale. Mai mult, „consumatorul — cititor" este ridicat la stratusuri socio-culturale afirmate doar parţial pînă atunci.

Tendinţa de acaparare a cititorului era însă generală. Pentru roman, de exemplu, M. Sebastian citează întrebuinţarea pînă la suprasolicitare a persoanei întîi. „Monologul interior însemna putinţa de a utiliza toate mijloacele acestei secrete comunicări, de a putea urmări, nestingherit de reguli şi gradaţii, paşii dezordonaţi, neclari, proaspeţi şi scurţi ai spiritului şi ai inteligenţei." În consecinţă M. Sebastian apără publicul de mai multe acuzaţii netemeinice. Biografia — roman, de exemplu, gustată în epocă şi cultivată frecvent de scriitori, nu-şi motiva apariţia şi proliferarea, prin „neînfrînta aviditate de senzaţie şi scandal", după explicaţia lui Julien Benda. Replica polemistului este viguroasă, amalgamînd ca totdeauna ironia cu autoironia. „Indignarea a prins fiindcă fiecare din noi păstrează în sinea lui un implacabil şi circumsta ţial moralist cu papuci, scufie, şi alte cunoscute accesorii". Educat estetic, publicul nu cere „informaţii" autorului de romane — biografii, ştiind aşadar diferenţa dintre real şi verosimilul artistic. Biografia rămîne pentru el un subiect ca oricare altul, mai important decît „amănuntele grave şi nesincere ale istoriilor literare" fiind „vieţile vii ale unor sîngerări omeneşti şi simple". Alte opinii (F. Aderca) îl acuzau pe cititor de graba lecturii susţinută de ritmul trepidant al civilizaţiei moderne a aeroplanului şi cinematografului, „speculaţii... perfect gratuite", după M. Sebastian.

Odată luat martor direct şi nemijlocit, cititorul este purtat cu dezinvoltă camaraderie cultural-estetică pe căile disocierilor clarificatoare, originale şi persuasive ale convingerilor eseistului, demersul acestei lecturi coparticipative fiind chiar asociat senzaţiilor unei excursii, topografia realităţii geografice dialogînd cu cea a realităţii artistice. „Lectura lui Proust are ceva din mobilitatea vie a unui neuitat drum de pe valea Prahovei... Drumul se îngustează de la Buşteni la Predeal, uniform, strîns de o parte, şi de altaintre stîncile aspre ale aceloraşi Bucegi. Nici peisagiul nu îşi schimbă lărgimea, nici albastrul nu este mai albastru peste acelaşi verde... Un pas : valea Timişului. Un singur pas şi o altă lume etc." **(Cetind pe Marcel Proust).** De aceea „Voilà, je robinsonne à travers les romans" e mai mult decît un vers, e o întreagă estetică a lecturii cuprinsă în el. Ideea este deosebit de productivă şi trimitem spre întregire la eseul **Elogiul cărţilor uitate.** „Vreau să spun că cine iubeşte cetitul ca pe un gest natural, ca pe o mişcare necesară în trecerea zilelor... nu va putea să preţuiască norocul de a găsi o carte eliminată din istoria literară (ca un pămînt izgonit dintr-un manual de geografie), plăcerea de a întîmpina singur un nou ţinut sufletesc".

Toate aceste demersuri diferite îşi au totuşi o unică finalitate pentru eseist. Cum s-au scris jurnale de experienţe scriitoricesti (Gide cu **Journal des Faux-Monnayeurs** ori chiar M. Sebastian cu **Jurnal de roman**), tot aşa, printr-o astfel de cercetare s-ar putea vedea „etapele înţelegerii «operei», subliniind de cealaltă parte a romanului, cu ochii nefamiliarizaţi ai unui prim cititor, descoperirile evenimentelor, logica lor, nebănuitul lor sens". Un astfel de jurnal al receptării s-ar dovedi cît se poate de util şi inedit. „Ar fi nu numai paginile emoţionante ale unor vieţi descoperite în neobosita lor frămîntare, ar fi un alt roman". O astfel de sarcină şi-ar asuma-o chiar M. Sebastian pe marginea operei lui M. Proust, numindu-l **Tratat asupra artei romanului**, „numai că lucrul ar fi trebuit început de la prima deschidere a primei cărţi de Proust". Invitaţia cititorului este făcută unui „condei tînăr" care să înţeleagă însemnătatea reală a unei astfel de întreprinderi.

Receptarea lui Proust a fost cît se poate de semnificativă, la noi, din acest punct de vedere. **„Căutarea timpului pierdut** — nu mai departe acum cinci ani — constituia o masă compactă şi neexplorată, în care liber era oricine să bănuiască un moment de artă superlativă sau un bluf". Ultimii ani (articolul este scris în 1928), „au coborît opera între noi. Şi au făcut-o — desigur nu încă deplin asimilată — să activeze, să schimbe şi să determine rosturile esenţiale şi adînci ale literaturii timpului". Critica profesională nu s-a deosebit în evoluţia înţelegerii operei lui Proust de diletantismul publicului larg, asociere ce salvează încă o dată cititorul de la orice tentativă de blamare.

Măsura stringenţei grave a tuturor chestiunilor de filosofie literară citate doar parţial de noi aici, o dă şi adoptarea de către M. Sebastian a ESEULUI ca fiind genul cel mai propriu vehiculării penetrante a ideii sensibile. Mai întîi era necesară o reabilitare a însăşi noţiunii de gen, compromisă, cum arătam în altă parte **(Eseul, personalitatea unui gen**, Ed. Junimea, Iaşi, 1979), de o explicabilă suprasolicitare. Aserţiunea lui M. Sebastian este din capul locului categorică. „Falimentul genurilor este un simptom modern", deşi fenomenul acesta începe cu sfîrşitul clasicismului. El mai era încă susţinut anacronic, în pofida realităţii estetice, doar de „profesorii de literatură". În consens cu o practică exemplară a eseului acum, la noi, comparabilă din toate punctele de vedere cu cea europeană, acesta reprezintă pentru Sebastian un gen cu reale disponibilităţi estetice. El este, mai întîi, purtătorul unor ipoteze deja stăpînite, prin aceasta deosebindu-se de studiu. „Încercăm să-i raportăm opera la concluziile noastre, verificîndu-le sau nu. O cercetare mai atentă şi cu rosturi mai largi ar însemna — în aceste pagini puţine — o temeritate". Supusă verificărilor, concluzia cuprinsă în eseu nu poate fi totdeauna una definitivă, ori mai exact spus, nu neformulabilă în nuanţe, mai ales în spiritul dialecticii „contrazicerii eseistice". „E aici o dezminţire a celor scrise înainte ?" se încheie retoric interogativ şi deschis un eseu. Răspunsul poate fi şi **da şi nu** în acelaşi timp. De fapt, altă dată M. Sebastian precizează foarte clar. „Cît despre o aparentă contrazicere între rîndurile de astăzi şi unele observaţii scrise de noi în **Consideraţii despre romanul modern** o considerăm inexistentă pentru cititorul nostru atent. De altfel mai tîrziu, însemnările acestea vor avea să se lege între ele pentru o eventuală republicare şi vor să-şi arate atunci coherenţa pe care o întrezărim" **(Proust simbolist ?).** Altfel confuzia, eroarea etc., sînt permanent sancţionate de Sebastian atunci cînd acestea se află înfăţişate sub haina adevărului. „Sesizaţi desigur această gravă nedibăcie logică şi refuzaţi confuzia" reprezintă un adevărat leit-motiv eseistic.

Paranteza ca digresiune „în marginea" ideii principale ispteşte permanent pe eseist („Dacă am regretat vreodată că obiectul precis al însemnărilor noastre de aici ne-a împiedicat să deschidem paranteze unor adnotări accidentale, desigur că niciodată părerea de rău nu ne-a fost mai mare decît acum"), dar cenzura întinderii dintotdeauna a eseului funcţionează ca un real principiu de organizare internă. „Cele cîteva pagini ale foiletonului nu ne iartă însă". Şi astfel şi digresiunea îşi are estetica sa ştiută la M. Sebastian. „Gîndul trece dintr-o digresiune, ca un drum îngustîndu-se printr-un alt peisagiu, ca o apă grăbită printr-o altă albie".

Atent ca totdeauna la nuanţe, Sebastian nu confundă scurtimea necesară şi proprie eseului cu cea impusă forţat, siluind ideea, a foiletonului ziaristic. În expansiunea sa revuistică foiletonul devenise un pericol deopotrivă pentru literatură („Şi revista şi — uneori — cartea noastră trăiesc sub tutela jurnalului") şi pentru modul de gîndire ce „stăpîneşte scrisul curent şi îl standardizează pentru uzul artizanului necăjit" pentru că „nimic esenţial în viaţa noastră actuală, care să nu fi fost lăsat exclusiv pe seama articolului de ziar şi a ideologului revuist".

Scriitura eseului este ea însăşi permanent înnoitoare, atît prin afirmaţia originală ori insolită a ideii, cît şi prin expresie. Din pericolul pan-lirismului ce contaminase chiar şi un gen eminamente definibil prin naraţiune, romanul se putea salva, sugerează eseistul, numai prin extraordinarele-i virtuţi ale **aventurii.** „Ea, aventura, nu cunoaşte logica situaţiilor şi sărăcia intrigilor. Nu se sufocă între hotarele strîmte ale gradaţiei. Sare dezordonat şi viu în ritmul imaginaţiei, în artă singura creatoare. Siluieşte această stupidă şi şcolărească prejudecată a verosimilului, făurind adevăruri noi şi neuzate. Cu sînge şi nervi, cu muşchi mobili şi flexibili pînă la vaporizare, creează viaţă diversă şi proaspătă pe frînghii, trapeze, scări, inele tăind pămîntul ca pe un imens laborator de gest inedit. O aventură este aproape un poem. E o metaforă".

Dumitru Tiutiuca

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Preşedinte : Fănuş Neagu
Secretar : Lucian Chişu

corneliu vadim tudor

Menuet

Ne despărțim, dar nu ne hotărîm
ne arde-n piept, perfid, la fiecare
un maldăr vechi de frunze de salcim
cu foc bengal și albă remușcare

Ca niște regi de piatră ne privim
bufonii dezmățării ne devoră
ce răi sintem, ce mult ne mai iubim
ce straniu bate cea din urmă oră !

Avem trufii bolnave mai presus
o vrajbă-n iriși fierbe ca otrava
zdrobim în fașă tot ce-avem de spus
un soare jilav supurează slava

Ne vom distruge împreună, știu
iar despărțiți ne flageleazā zeii
o sete absolută de pustiu
stirpește-n tine pîntecul femeii

Noi am dormit în ierburi stacojii
am rupt sigiliul mării pe din două
nerușinarea zorilor de zi
ne-a stins incendiul cu căldări de rouă

Ce să-ți mai plîngă ție alt bărbat ?
ce-ar mai putea femeile să-mi spună ?
cu blana unui cerb însingerat
ne-am învelit de-atîtea ori sub lună

Ne despărțim, și iar ne împăcăm
doi pini ingemănați pîn'la orbire
ce răi sîntem, ce mult ne-asemănăm
o, sfîntă taină fără de ieșire !

Moartea calului

Îngenunchiat sub bicele de plumb
se stinge calul pe un drum de țară
îl privegheazā lanul de porumb
și un schelet de piatră funerară

Înalte parapete de tutun
trimit arome vechi din depărtare
îl părăsește îngerul cel bun
ca pe-o ruină necuvîntătoare

În groapa zării albe abații
își lustruiesc pășunile și strana —
sînt grajdurile marii herghelii
unde-a deschis întîia oară geana

Și cum l-au bușumat cu busuioc
și cum îi înflorea pe limbă finul !
de-acolo într-o seară cu noroc
îl luase Dumnezeul lui : stăpînul

L-a țesălat și parcă i-a șoptit
versete dulci numai de ei știute
și n-a fost minz ca el mai fericit
cînd l-a lăsat pe haine să-l sărute

Cum a ajuns aici ? Ce s-a-ntîmplat
de l-au lăsat puterile deodată ?
parcă un disc de foc l-a fulgerat
cu gust amar ca frunza de mușcată

De bună seamă, vipia de prinz
i-a mai furat din umbră și din vlagă
deși bătrîn, se simte încă minz
și-ar mai putea un veac întreg să tragă !

Oh, de-ar ploua acum ce bine-ar fi
i-ar înmuia bășica însetată
dar seceta-i regină pe cîmpii
și doar un nor de ulii se arată

L-au deshămat și l-au lăsat în praf
un cal mai tînăr droșca o va duce
cadavrul unui stîlp de telegraf
îi stă la căpătîi în chip de cruce

E pentru prima oară liber azi
fără de șa, căpăstru și zăbală
cum sîngerează rana pe grumaz
l-a podidit un vis ca o sfîrșeală

Și se făcea că vin toți minjii lui
adulmecîndu-l fermecați cu botul —
dar vraja moare iar, și nimeni nu-i
să-i spună cum s-a risipit cu totul

Privește-n lungul drumului smerit
presimte că stăpînul o să vină
iar mîine în galop dezlănțuit
o să și-l poarte iar ca pe-o lumină

Îl năpădesc mărunte vietăți
îi intră-n ochi și-n nări viscolitoare
de-ar mai putea acum ca-n alte dăți
să se-arcuiască teafăr în picioare !

Îi dezmierdau copiii coama grea
cu ei se potrivise cel mai bine
dar ce departe sînt, și n-ar putea
să-l izbăvească astăzi de rușine

Se zbate iar, dar fără de folos
un geamăt surd îi macină rărunchii
n-a fost pe lume cal mai credincios
și tocmai lui i s-au muiat genunchii !

Nu trece nimeni, nici un pul de vînt
doar păsări mari de pradă dau ocolul
o larmă crudă urcă din pămînt
și cerul parcă-l dă de-a rostogolul

Îi crește-n ochi un cald păienjeniș
se-ncheagă spuma lui ca o cameo
oștiri hidoase îl privesc pieziș
cu cap de bronz și trupul de știulee

Într-un tîrziu, cînd mai era puțin
niște năluci au tremurat în zare
pe o minzacă în valtrap de in
trecea stăpînul drag la vînătoare

Și fericit primi, cu un suspin
un glonț în cap și-o sfîntă ușurare !...

Autoportretul artistului

Urmare din pag. 1

a libertății interioare trăiește sub amenințarea nordului, a înghețului, simboluri de extincție. Opoziția se rezolvă, în planul expresiei, prin oxymoron, iar poetul se imaginează în ipostază demiurgică, purtînd în mîini „transparenta balanță a zăperii și a focului", principiile vieții și morții. El poate oricînd, în spațiul poeziei, să armonizeze contrariile în *coincidentia oppositorum*, refăcînd astfel unitatea primordială a ființei.

O notă diferențiatoare a poeziei lui Virgil Teodorescu, din această etapă de creație, față de cealalți surrealiști este absența terifiantului. Visul nu este coșmar, ci adeseori reverie blindă și pretext pentru descripția unui peisaj fabulos exotic : „Îmbrăci pirateria ca florile din pădurea adormită / mănînci pirateria în care scînteiază hermina / și porțile deschise ale gheșarilor plutitori / pentru că nu vrei să aduci cu unechile încărcate de rodii / pentru că pantoful e atît de albastru / în toatela lui de dansatoare portugheză". Exotismul imaginii traduce, într-un plan de adîncime, tentativa recreerii unui spațiu mitic originar, a unui Eden surrealist, liber de determinări.

De la acest surrealism temperat, totuși vehement și iconoclast în planul atitudinii, Virgil Teodorescu trece în etapa următoare de creație („Scriu negru pe alb", „Drepturi și datorii", „Semicerc", „Rocadă", „Corp comun") la o poezie declarativ militantă, emfatică, păstrînd foarte puține legături cu lirica surrealistă a începutului. Această spectaculoasă schimbare în plan tematic și stilistic, pe care nu numai poezia lui Virgil Teodorescu o suportă în epocă, denotă apartenența declarată a poetului la noile idealuri, pe care o vrea exprimată într-un limbaj transparent, diferit, evident, de maniera surrealistă. Preeminența mesajului social, transmis cu mijloacele unei retorici personale, ușor de recunoscut, militantismul activ, adeziunea la vremurile noi sînt notele dominante ale acestei etape, dacă nu opuse primei, oricum distincte în opera lui Virgil Teodorescu, începînd cu „Sentinela aerului" și „Heraldica mișcării" și continuînd cu „Culminația umbrei", pentru a se încheia, vai !, definitiv cu antologia „Cît vezi cu ochii", poezia lui Virgil Teodorescu se întoarce lent, dar decis, la maniera surrealistă. Reapar asociațiile insolite de imagini, poetul își regăsește exuberanța de altădată : „Un calcul poliedric / navigînd în canalele sistemului circulatoriu / cu agerimea lilieciilor noaptea / în peșterile montane, / insecte vibrătile ale căror concluzii / sînt supuse uriașelor variații de temperatură, / sensibile antene năclăite de puf, / acești șobolani cu elitre străvechi / și-n mijlocul lor Știma lacului cu părul de zăgazuri / cu coapsele docile și ospitaliere / în care o familie de crabi / se pregătește să ia cina. / o, mese lungi umbrite de crepuscul / cu strămoșii pline de viermi fosforescenți / o, mese lungi ca niște hidre decapitate / de un factor poștal / care urcă la deal / cumplite năsălii de frunze moarte / crăpate de acizi în mare parte / mese cu ochii scoși / pe care le adoră convivii albinoși, / cum gîlgîie în găuri acum ori niciodată / și cum palpită flegma spîntecată / în blidele cu găuri între spații / unde se luptă larii cu penații, / acestea nu sînt cranii și cupe de festin, / Sînt cărăbuși în zale și amețiți puțin / de-aromele de mirt și mucegai / de rochiile rupte sub șale și la sîn / de briza care-ncepe să adie. / elastic flux / diformă armonie".

Ceea ce se instalează însă în acest univers cinetic, în care doar folosirea rimei contrazice „poetica" surrealistă, este obsesia temporalității, a trecerii, temă dominantă a volumelor din urmă și poezia comunică acum direct autobiografic sau direct parabolic regretul, cenzurat adeseori de o ironie benignă. Trecerea timpului este tema recurentă, „tratată" de Virgil Teodorescu cu delicatețe : Cînd timpul timp, nemaiavînd ce face / se-nchide și se culcă în găoace / și-adoarme pe o parte / trist ca penajul unei păsări moarte / și-asemenea unui fanat buchet / stă să-și contemple propriul lui schelet, / atunci cînd nu mai e al nimănui / eu mi-amintesc, chiar în absența lui, / de clipele încete / și poate fără preț, / ca vînzătoarele de violete / cuprinse de îngheț / într-un amurg, / în piața unui burg (...)".

Această ultimă, iremediabil ultimă, etapă a creației lui Virgil Teodorescu înclină către reflecția filozofică, constituindu-se, în linii mari, într-un „autoportret al artistului la bătrînețe", înțelept de experiență și capabil să-și contemple chipul în momentul de culminație a umbrei : „să-mi pot vedea moartea / ca pe o jerbă de apă înghețată în aer".

alexandru dan popescu

Între prieteni

Dacă soldatul de la Maraton ar fi știut ce-l așteaptă nu sunt eu convins că s-ar fi incumetat, de bună voie, să facă marșul forțat sinucigaș care a vestit lumii întregi apariția unei noi probe olimpice. Dar bucuria victoriei l-a copleșit atît de mult încît a făcut un pas înainte și a exclamat plin de entuziasm : Eu voi alerga cursa. Entuziasmul a fost plătit cu viața. Astfel a devenit nemuritor.

Îmi venea să plec de la serviciu și să nu mă mai prezint niciodată. Capul mă durea, spatele îmi ardea tot și nu numai în locurile de inflamație spondilitică, sună cam pleonastic dar merge, picioarele debordau în partea lor inferioară din pantofi, ce mai !, eram epuizat, nemîncat și hotărît să fac un pas înainte și să spun : Vreau la mama !

Prima mea zi de lucru fusese un iad, un balamuc și nu mai am cuvinte să o descriu. Venisem, ca omul, liniștit, punctual și bine dispus, la ora șapte și, de la poartă, nea Mitu mi-a aruncat : fuga la șefu că e foc. Nu ardea nimic, șeful a început să țipe că suntem în campanie, că nu suntem domnișoare, că șoferii așteaptă să primească foile de parcurs, că ăsta este sabotaj, du-te dom'le la teatru la fix, mie să-mi fii cu o oră înainte, oamenii au nevoie de noi și dumneata faci nani, am intrat năuc în biroul meu, la Dispeceri, am lucrat mecanic și plin de elan, de unde elan ?, eram un pachet, două de nervi, la orele douăzecișiunufix, Tata Dumitru : Trage oblonu', mergem cu băieții la un șprit, este ziua lui Dumitrescu Gică Doi.

— Nu merg domnule nicăieri, m-am uitat semnificativ la ceas, la ora asta ne dă afară din orice circiumă. Și în primul rînd nu mi-a plăcut primirea de dimineață. Unde este Mitică, secretarul, să-i spun eu cum organizezi dumneata primirea noului angajat ? Așa ai învățat dumneata de la sector ? Acolo se știe asta ? Îmi trecuse supărarea, îmi dădeam seama că eu eram oarecum de vină, dar nici el nu-mi spusese ieri cînd să vin la lucru. Și, în fond lucrasem paisprezece ore fără pauză. Un zgomot mai puțin elegant, venit din abdomen, mi-a adus aminte că nu mîncasem nimic în ziua aceea. Și apoi să știți că eu am pachetul meu cu mîncare. Nici să mănînc nu am apucat.

— D'aia te-am și invitat. Omul stă la colțul străzii, lîngă stația de tramvai. Zice că nevastă-sa este o gospodină de zile mari. Hai să-ncercăm. Dacă ne place, bine, dacă nu, plecăm acasă. Avem drum comun, te duc cu mașina.

— Dar nu sunt pregătit,n-am și eu un cadou să-i dau, mă fac de rîsul garajului. Intru în casa omului cu mîinile în buzunare... Nici flori pentru nevastă...

— Lasă nea Dănuț, nu te formaliza, se auzi de afară vocea lui Gică Doi.

Gata, deja eram în familie, nu puteam să refuz, mi-am luat servieta diplomat în care nu aveam decît sandvișul de prînz și, după ce am închis toate documentele în fischet, am ieșit din birou, ceilalți așteptau în curte, era o seară călduroasă și plăcută, adia o mică briză dinspre lacul de agrement, în devenire, actualmente o baltă cam murdară și cu apa peste poluată. Dacă se poate așa ceva. Treaba ecologilor.

Eram patru bărbați cu totul, în afară de cei doi dinainte, mai era și Mitică, destul de bine dispus, nu era supărat că din cauza lucrului nu putusem să-i dau talonul de partid și nici nu trecusem pe la beobe, mi-a spus chiar în glumă: lasă că vii mîine. Tot ești liber, mai stăm și noi de vorbă, ne mai cunoaștem... Dar dacă nu o spusese în glumă ?

Destul de avantajos acest post de dispecer, o zi munceai, mai bine spus o jumătate de zi, și altă zi, de data asta întreagă, erai liber, mai citeai o carte, mai vedeai un spectacol, mai... Asta judecam eu atunci, în prima seară, după ce muncisem peste program...

Mă așteptam, afîndu-ne la margine de oraș, ca Gică Doi să aibă o casă de mahala, ceva intermediar între casele de țară și cele de oraș, am fost dezamăgit de lipsa mea de documentare, de cînd nu mai umblasem eu pe la periferia orașului meu scump și adorat, casa era magnifica, un mic colț de rai, cu boltă de viță, curte de păsări, separat, puț american, țiglă pe scoperiș și tencuială de calcio vecchio, multe surprize îmi oferea mie Bucureștiul asta ! Nu ne-am descălțat la ușă !

Înăuntru alte surprize, trei camere, baie, bucătărie, la ultimele două faianță pe pereți, la primele trei calcio vecchio și o mobilă dovedind mult bun simț, chiar gust și rafinament, am bacalaureatul, nea Dănuț, mirarea mea fusese prea expresivă, am redevenit sobru și închis în mine ca un detectiv american din romanele în care personajele principale masculine sunt impenetrabile, cinice și sarcastice pînă la a te face pe tine, cititorul, să-ți simți creierul tăiat fîșii înguste de un brici foarte ascuțit care nu este altceva decît pașnica scriitură romanescă. Marlowe la București, ce mai !, și ăla eram eu.

Sufrageria, normală, ca la toată lumea, nu livingroom și alte farafasticuri de astea snoabe, era mobilată cu tradiționalele : masă cu șase scaune, extensibilă, bufet cu oglindă, deasupra, nevenețiană, vitrină cu servicii de cafea, compot, fructiere și o colecție de brichete de toate felurile și toate mărcile, nu tu răpirea din seral, nu tu cămile în deșert, un covor persan, autohton, pe jos și două tablouri cu flori pe pereți, fața de masă, albă-lapte, era acoperită cu tot felul de bunătăți frumos organizate și aliniate în platouri, în dreptul fiecărui scaun, pe masă, păhărele de țuică și păhăroaie de vin, ne-am așezat, în capul unu al mesei, Gică Doi, în capul doi al mesei șeful nostru cel nervos, binevoitor și zîmbăreț, eu lîngă Mitică, soția lui Dumitrescu în fața noastră, simbolic, doar cu locul, căci biata femeie mai mult în bucătărie a stat. I se lumina fața cînd lua farfuriile goale din mîinile noastre, am vrut să o ajut, prima oară, s-a înroșit la față, făcusem o gafă cît mine de mare, ca să-i treacă supărarea am mîncat tot ce mi-a pus în farfuriile perindate prin fața mea. Mi-era o foame !

Sărbătoritul n-a băut din țuica galbenă și rece de Vîlcea care te făcea parcă să simți gustul de renglotă în cerul gurii, iar de la șprit nu a băut decît sifonul, nu beau înainte de cursă, nu mai este ca acum cîndpe ani cînd nu tu aglomerație pe șosele, nu tu milițieni de la circulație, nu tu filtru, nici radar, uite de aia a avut accidentul ăla de plătește și acum nea Pieptan, ..., în cameră a intrat Alioșa, mîinile îi erau murdare de ulei, vă salut, bă Gică o făcuși și pe asta, de cîte ori vin la ziua ta pe mine mă apucă așa, un regret, știu că peste o săptămînă fac și eu aceeași vîrstă, și toată ziua pe drumuri nici nu simți cum se duce viața asta, ăla micu al meu are nouă ani și nu am avut și eu o duminică să-l duc la circ și la păpuși...

Natalia Tofan : „Peisaj"

— Treci și spală-te pe mîini că și așa ai întîrziat destul, nevasta lui Gică Doi devenise autoritară.

Alioșa ne-a ajuns din urmă la cafele, magnifică toată masa dar cafelele erau peste așteptări, cu puțin rom, cu puțină frișcă, cu puțin Kent așezat elegant pe un șervețel lîngă ceșcuță, auzisem eu că moldovencele gătesc minunat dar nu știam că sunt niște gospodine și gazde atît de deosebite. În bine, se înțelege.

Din discuțiile purtate de ceilalți în timpul mesei și la care eu participasem prea puțin, fiind în necunoștință de cauză, mi-am format o părere destul de clară asupra atmosferei și a oamenilor din garaj, șeful venise de trei luni, fusese trimis de sus pentru a pune ordine în haosul care domnise pînă atunci, cîte ceva reușise, ce nu făcuse avea deja în plan să facă, după cum vorbea se vedea că va reuși, crease un nucleu de oameni pe care să se bazeze, se aștepta să aibă și eșecuri, și dezamăgiri, nea Dănuț, Spiru va ieși la pensie peste o săptămînă, de altfel ăsta este și rostul angajării dumitale, iar Savu, colegul de schimb, este slab și moale așa că ne-am gîndit ca să lucrezi o zi plină, ca astăzi, și a doua zi să stai doar pînă pleacă tot neamul lui Manivelă în cursă, îl dublezi, pe Savu dar mă ajuți și pe mine să-i gonim din curte, eu nu vreau să am nici-o mașină inactivă decît dacă este vorba de vreo reparație adevărată și de lungă durată. Ce zici ?

— Dacă este sarcină, nu zic nimic, dacă este doar așa o propunere, zic să mă mai gîndesc.

— Atunci hai să mergem acasă și te tot gîndești noaptea asta că e miezul ei și mîine vii la lucru. E bine ? Avusese glasul blajin al unui tată care-i promite un tren electric copilului dacă se culcă devreme și nu se dezvelește în timpul nopții.

— O să văd eu cît de bine este...

Ne-am luat cu toții rămas bun de la gazde urîndu-le „noapte bună", mulțumindu-le pentru tot, cine să mai doarmă ?, ea urma să aranjeze după noi, el pleca în cursă la două noaptea, dar noi asta le-am urat, că așa se obișnuiește, ne-am despărțit și de cei doi, am urcat în Lada lui Tata Dumitru, ladă și la propriu și la figurat, înăuntru era o mizerie de nedescris, l-am privit întrebător, n-am timp să o spăl iar față de cei de la rampă nu vreau să mă oblig, ăștia atîta așteaptă și ți-au băgat belciugul în nas, apoi absențe nemotivate, ciubucuri, jumătate din șoferi au mașină, de aici au început cu abaterile și cei dinaintea noastră, mai bine să arate ca un grajd. Nu mă simțeam deloc ca o vită în grajd, mai ales după ce a demarat în trombă, motorul mergea ca un ceasornic.

(fragment)

toma michinici

★

SÎNT ZILE CU SOARE

cînd iedera cu mai multe vieți
se desprinde de pe pereți
și se agață de aer cu disperare

și trec tineri nepăsători
cu umbre curate
prin amiaza cu o mie de sori
rostogoliți peste singurătate

lăcustele vremii în goană
trosnesc sub talpa lor ca-ntr-o gheară
spițe subțiri joacă pe geană
blocul de lumină dinspre seară

unic și ferm se arată
pasul pînă clipesc o dată

★

SUFLETUL MEU CU BASTON DE DUD

el există oglinzile mint
prin aerul de argint
înmugurind il aud

întreabă-mă cum te plac
și vei vedea
vara măturată la canal iar pe lac
zdrențe melancolice din privirea mea

întreabă-mă orice oricît
voi fi chiar semnul de întrebare
cel adus atît
cît sufletul nu doare

am răspunsuri cu care te-mbii
în tristețea perechii tîrzii

★

MI-A FURAT BRUMA CHIPUL

monstru sînt tînăr în valer
pedepsit să cutreier nisipul
dezbrăcat de armura de aer

a închis argintul ei pleoapă
fumegînd spre după-amiază
cum numai într-o rază
praful cînd se înțeapă

iubirea mea să nu îți
ochiul eliberat cînd
te vei reîntrupa înotînd
spre rădăcinile din cîmpii

imaginea mea o vei pierde
emigrînd în explozia verde

★

PLOUĂ ÎNTR-O NOAPTE DE IUNIE

spălînd orașul pe creștet
gîndul meu veșted
se cutreieră și se-nfunie

îmi pocnesc lăstarii prin tîmple
rădăcina în cord se înșurubează
seva amintirilor e trează
visînd la ce-o să se-ntîmple

inexprimabilul are nume acum
floarea gîndului se deschide
lumină de fulger și scrum
simultane și vide

au fost și n-au fost amîndouă
deci plouă

★

ÎN CEAȚĂ LEGAT CU ȘAPTE

orizonturi la ochiul stîng
cu dreptul la brumă să plîng
mi-e dat învelit într-o noapte

lîngă inimă marginea umbrei o caut
în convenția de-a orbul
și explodează în sînge un flaut
cutremurîndu-mi tot corpul

dacă pășesc se apleacă pămîntul
strivind sub călcîi
steaua cea răsărită mai întîi
eu îmi respect jurămîntul

mă risipesc în aer să mă spintece
decolarea unei escadrile de cîntece

★

ZVON DE PAS ADULMEC

e talaz ? e umbră ? poate adiere ?
dar simt că mă-ntunec
lacom de tăcere

te mai chem
privirea-mi veștedă s-a șters
vino cît mă tem
de pe umăr zboară cel din urmă vers

sînt obosit din preistorie
aerul e cel mai strîmt costum
nici în propria memorie
nu mai exist acum

iată-mă gata
să plătesc ce n-am cumpărat niciodată

plastică

Subiectul și obiectul

Subiectivizarea realității nu a cunoscut probabil în nici o perioadă din istoria artelor plastice aspecte mai complexe precum acelea cunoscute în ultimele decenii. „Aproape toate marile stiluri — scria într-un studiu recent René Thom, referindu-se la pictură, dar valabilitatea afirmației poate fi extinsă și la sculptură, grafică, arta decorativă etc. — pot fi interpretate ca variații referitoare la îmbinarea pregnanțelor subiective cu pregnanțe obiective." Și exemplifică în acest sens cu impresionismul care a atribuit propagării luminii aspecte suprafizice derivate din răspîndirea psihologică a emoțiilor. Cubismul, după el, transformînd ființările cele mai pregnante în agregate de conuri și cilindri, a încercat, dimpotrivă să „potolească" la maximum o astfel de pregnanță sau chiar s-o anuleze.

Cele două exemple invocate constituie, evident, cazuri particulare ale unei situații unde schimbarea raportului între cele două tipuri de pregnanțe introduce mereu un coeficient de neprevăzut. În linii mari și judecînd oarecum mecanic, cu cît pregnanța obiectivă are o pondere mai mare cu atît arta ar tinde spre realism. Absoluta obiectivare și înlăturarea totală a pregnanței subiective ar avea drept rezultat realismul absolut, ceea ce ar fi un non sens. Nici măcar fotografia nu poate aspira la această situație din moment ce „poziția de atac" a camerei de luat vederi este stabilită în funcție de criterii strict subiective, avînd în vedere aprecierea jocului umbrelor, luminilor, proporțiilor, natura fundalului etc.

Absoluta subiectivare și înlăturarea „pregnanței obiective" este și ea iluzorie. Oricît au încercat teoreticienii cei mai îndîrjiți ai avangardelor istorice de a nega rolul acesteia din urmă, ea s-a strecurat permanent în cele mai insolite elaborări artistice, ca un veritabil cal troian. Existența imaginii, chiar în cazul degajării sale de posibilitatea de a reprezenta ceva recognoscibil, chiar în cazul reducerii sale la semn, are caracter de obiectivitate. Arta va trebui să navigheze între obiectiv și subiectiv precum Ulise între Scylla și Charybda. Dacă și-ar fi astupat urechile ar fi ajuns la starea de indiferență liniștită. Și atunci, ce sens ar mai fi avut călătoria...

Pregnanța subiectivă de care vorbea Thom trebuie pusă în strînsă legătură cu schimbările de semnificații ce au vizat naturalitatea obiectelor ca atare. O anume mecanică a imaginii, de extracție clasicistă, a cedat locul, odată cu manierismul și barocul, combinațiilor de forme și efecte al căror caracter simbolic sau a căror semnificație este percepută în funcție de noi coduri de lectură. Acestea sînt rezultatul însuși al aprofundării cunoașterii omului. Efortul criticii, în mod de loc paradoxal, se îndreaptă spre depistarea semnificației reale a imaginarului. Multiplicarea ipostazelor existenței obiectului nu este doar rezultatul jocului : se sondează în fond resursele expresive ale artei în cadrele unor combinatorii noi, neexplorate.

Predominarea pregnanței obiective în numeroase formulări stilistice este menită să așeze arta într-o tradiție milenară, nu să o cantoneze în ea. Tehnicile de exprimare ale subiectivității sînt de neconceput fără capacitatea de obiectivare a formei plastice. Alfabetul transmisiei de mesaje artistice este tot una cu capacitatea de subiectivare a efectelor vizuale ale formelor — obiecte cărora li s-a studiat și intuit pregnanța.

Natalia Tofan : „În Deltă"

Grigore Arbore

muzică

Tineri interpreți

Preocupările dominante ale stagiunilor noastre muzicale sînt diverse. Ele țin de dimensiunea repertorială, de popularizarea unor creații celebre, acțiune gîndită în spiritul deschis al unei educații muzicale de bună factură, de reflectarea adecvată a excelenței școlii noastre compositorice. Nu omitem însă, poate, pe cea mai importantă dintre ele, date fiind caracteristicile sale principale : preocuparea pentru promovarea tinerelor valori, a celor destinați să devină schimbul de mîine al marilor noștri interpreți, promovare unde decisive sînt criterii astfel „formulate" încît să filtreze decisiv pe tinerii aspiranți la porțile măiestriei prin „probele de foc" ale însușirii unor temeinice cunoștințe muzicale, care să evidențieze măsura talentului lor artistic.

În repetate rînduri, ne-am îndreptat atenția spre manifestările organizate special în vederea acestui nobil scop ; multe dintre ele poartă girul de calitate al Colegiului Criticilor Muzicali de pe lîngă Asociația Oamenilor de Teatru și Muzică, care, în colaborare cu comitete județene ale U.T.C. și diverse organisme de cultură din întreaga țară, organizează cu regularitate complexe manifestări muzicale cu public, ale căror titluri („Gala tinerilor interpreți", „Gala tinerilor dirijori", „Concurs de interpretare muzicală" etc., etc.) mărturisește îndeajuns despre profilul unor numeroase seri de concert. Nu revenim la acest subiect aici decît pentru a insista din nou asupra unor tinere personalități impuse în ultimii ani, încercînd succint să facem o scurtă „radiografie" a portretului tînărului interpret (solist instrumentist, cîntăreț, balerin sau dirijor) de valoare.

Desprindem astfel, mai întîi, dimensiunile pregătirii profesionale. Din cîntul violonistei Cristina Anghelescu, al clarinetistului Cristian Vlad sau din evoluțiile balerinului Laurențiu Guinea, de exemplu, se desprinde limpede faptul că aceștia sînt posesori incontestabili ai secretelor fără de care o meserie de o asemenea complexitate este greu de conceput. Frazarea, arcuirile arhitectonicii muzicale, logica traseului melodic sau coregrafic — toate acestea sînt date evidente, spunînd foarte mult despre ani și ani de studiu intens. Din gestica tinerilor dirijori Gheorghe Costin și Cristian Neagu, din evoluția pianistului Valeriu Rogacev, din „trilurile" sopranei Liliana Văduva-Ciobanu, datele evidente ale talentului, ale înzestrării sensibile de calitate ies imediat la suprafață. Este acesta un element mai greu de cuprins în orice analiză a interpretării, în orice cronică muzicală, indiscutabil fiind însă faptul că talentul se impune, în sală, fără echivoc, ropotele spontane, nestăvilite de aplauze constituind acea nobilă confirmare pe care și-o dorește orice tînăr care își dedică viața scenei de concert.

Care sînt însă elementele care produc anumite ierarhii de valoare în rîndurile numeroșilor interpreți pășind în fața publicului ? Fără a avea pretenția de a spune aici lucruri originale, nerostite pînă acum, vom afirma că, dintre toți cei care au evoluat cu prilejul multiplelor și diverselor manifestări concepute pentru a promova speranțele noastre artistice, cei care s-au distins în mod deosebit (cîteva nume le-am reprodus deasupra) sînt tinerii care au reușit să îmbine datele native ale talentului cu austeritatea unei îndelungate pregătiri profesionale. Fapt este că cele două laturi ale unui portret de tînăr interpret nu se exclud și atunci cînd intervine acea „ideală" complementaritate, consecința este imediat la vedere, publicul și critica muzicală rostind, parcă la unison : „Iată un adevărat artist !".

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLI)

Emoția exprimată cu o rafinată ingenuitate

„O experiență destul de lungă m-a încredințat — scrie George Călinescu în **Contemporanul** nr. 47 din 28 noiembrie 1958, chiar în tableta în care configura atît de exact personalitatea și destinul în posteritate ale lui Nicolae Labiș, poetul de excepție dispărut la douăzeci de ani și încă unul — că foarte mulți poeți tineri, surprinzînd la început prin o anume exuberanță lirică, nu-și țin mai tîrziu făgăduiala și nu rareori dispar de pe firmamentul poeziei ca și osteniți, înainte chiar ca noi să ne fi pierdut speranța. De altfel, părerea mea rămîne că poezia este o operă a maturității, deși în privința aceasta vîrsta împlinirilor variază de la individ la individ. Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpînind atît de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune și simplicitate prin care emoția se exprimă cu o rafinată ingenuitate".

Cuvintele lui George Călinescu nu-l vizează în mod direct pe Radu Cârneci care era încă destul de tînăr ca poet cînd a murit Nicolae Labiș, dar ele pot servi drept motto la evocarea și comentariul asupra lui din rubrica de față. Poetul nu mai e așa de tînăr, născut fiind la 14 februarie 1928 în comuna Pardoși-Buzău, satul Valea-lui Lal, localitate în care și-a făcut debutul și în viață și în profesia de inginer silvic. Localitatea rămîne memorabilă liric prin poezia „Pădurea de la Fîntînele", publicată în volumul de debut **Noi și soarele** (1963, colecția „Luceafărul"), poezie care se distinge prin asemenea versuri, pe care le-ar putea semna și acum : „Mi-a turnat în suflet vuiet de tăceri /, murmur de izvoare și suiș de seve, / curcubeu de-arome, zbor de primăvară, / le-am simțit pe toate, le-am trăit aieve. // Mi-au trecut prin clipe iezi și capre roșii / cu noian de frunze scuturînd fiori, / cînd vegheam pădurea și-și țipau cocoșii / dragostele-n munte, la mijlt de zori. // Vara, cornul lumii și-a sunat argintul / peste anii tineri cu frunziș bogat / călăream pe vîntul toamnelor, silindu-l / către creasta zării, alergam turbat... // Iernile-agățară peste zile salbe, / sărutînd grumajii marilor păduri ; / liniștit ca marea liniștilor albe, / eu visam la floarea roșiei răsuri. // Dar cînd vremea dete muguri și dorințe, / plămădite-n taina mării așteptări, / chiuii ca vîntul imnul biruinței / și-ncepui urcușul asprelor cărări."

Poezia aceasta e mai curînd produsul exuberanței lirice, mai puțin al lesniciunii poetului matur pe care-l prefigurează. Pe mine unul care îl cunosc din anii de început pe Radu Cârneci (al cărui debut a avut loc în ziarul „Zori noi" din Suceava, 1950), spun aceasta pentru că, redactor fiind în acea vreme la „Tînărul scriitor" și mai apoi la „Luceafărul", mi-am dat concursul la publicarea și chiar premierea poeziei sale în 1961.

Marcel Breslașu face cîteva disocieri memorabile în prefața la acel volum, pe care comentatorii mai recenți ai lui Radu Cârneci l-au și uitat. Remember, așadar : „Pentru cititorul de poezie care urmărește presa literară numele lui Radu Cârneci nu este acela al unui începător în ale scrisului. Versurile sale apar de mai mulți ani în revistele și ziarele noastre, vădindu-i prezența activă în frontul liricii românești..."

„Pădurea de la Fîntînele" confirmă o apreciere tot a lui Marcel Breslașu din aceeași prefață citată mai înainte : „Autenticitatea simțirii și expresia îndeobște fericită, grăitoare, comunicabilă, nu sînt întîmplătoare. Poetul nu a fost „în documentare" în mijlocul naturii și oamenilor despre care scrie. El a practicat ani îndelungați meseria de inginer silvic, a străbătut dumbrăvile minunate ale Moldovei, cu toate culorile și miresmele anotimpurilor, cu însingurările și tăcerile, dar și cu întîlnirea bucuroasă a tovarășilor, cu regăsirea febrilă a orașului și a căminului".

Comunicabilitatea poeziei lui Radu Cârneci pornește din disponibilitatea sa pentru ceremonia plină de afecțiune care-și găsește expresia într-o seamă de dedicații lirice către Ion Bănuță, Radu Boureanu, Ion Horea (sau pictorii Ion Sălișteanu sau sculptorul, pictorul și scriitorul Ion Vlasiu). Muntele revine, ca un laitmotiv, în multe poeme, dintre care am vrea să cităm acest „Destin ales": „Spre muntele de taină-i doar o cale, / la ceața lui de aur doar un drum ; / stăpîne-acolo-s-păsările-astrale... / sălbăticiuni cu chipul vag de fum. // Vechi vînător, mă cere-acolo soarta / spre-a mă-mplini misterele cerești ; / ci numai unora deschisă-i poarta, / cei mulți rămîn prin văile-omenești."

Cine citește atent chiar acest scurt poem din ciclul „Vînătoare în cer și pe pămînt" (**Timpul judecător**, 1982) nu se poate să nu întrevadă rafinamentul din volumul **Sonete** (1983), volum din care ne-am opri asupra acestui „Monolog melancolic" — lui Marin Preda, în memoriam : „Rămînem suflet după moartea noastră, / de neatins plutind spre naltul cer de / largi veșnicii, precum sub creanga verde / stă umbra veșniciilor sihastră ? // Și cine-atunci ar fi să ne dezmierde / ivitul semn a inimii în astă, / ce flacără mai dăinuie albastră / cînd ochiul cade, cîntecul se pierde ? // Ori, poate risipindu-ne-n atomii / — robiți o clipă-n chipul frumuseții —/ Vom inunda cîmpiile și pomii // Și alungînd povara bătrîneții, / rămîne-vom eternitate pură / în mare Universului măsură !"... Măsura invocată este de fapt latinescul „est modus in rebus".

Evaluarea sintetică, în fapt cea mai exactă, este cea pe care o face Victor Felea, pe care Radu Cârneci și găsește de cuviință s-o tipărească pe coperta ultimă a volumului **Timpul judecător** : „Radu Cârneci continuă un filon clasic și mediteranean și ne restituie un peisaj liric specific unei bune părți a poeziei noastre de pînă acum. Aportul său constă într-o anumită formare lăuntrică mereu susținută, într-o mare încredere în virtuțile eliberatoare și înălțătoare ale poeziei care ne poate oricînd transpune în fermecătoare **grădini în formă de vis** (sublinierea comentatorului clujean). Poetul trăiește mereu în cultul idealității estetice spre care tinde și care îi sublimează toate pornirile. Poezia lui nu poate fi concepută fără această propensiune către înalt, fără elevația de care vorbea Baudelaire. Ochiul său ascuns vede mereu vaste catedrale, ceruri albastre, zări depărtate, stele, munți. E un peisaj cînd cucerit, cînd pierdut, de aici alternanța de exultanță sau de regret și aspirație". Avem de-a face cu impresia pe care ne-o dă fata morgana sau așa-numita la cimpie „apa morților".

Cît privește ultima sa culegere de versuri, **Pasărea de cenușă**, concludente mi se par sublinierile pe care le face Paul Dugneanu în cronica literară a cărții din „Luceafărul" apărut la 11 iulie 1987 : **„Cintarea cintărilor** este cartea chemării misterioase și a împlinirii erotice, avînd sursa originară în cartea analogă din Biblie, dar și distanțîndu-se de ea prin limbaj, sensibilitate și viziune. Și această încercare de a interpreta, într-o viziune personală, una din faimoasele pagini de poezie ale lumii nu dezamăgește. De altfel, întregul volum **Pasărea de cenușă** (sublinierea comentatorului) oferă cititorului de poezie destule momente de inspirație și har liric autentic."

Comunicabilitatea pe care o sesizase încă Marcel Breslașu la acest poet se vădește și în echivalențele sale lirice a căror explicitare ne-o dă chiar traducătorul : „În această secțiune, autorul cărții (**Timpul judecător**, nota noastră) își permite să ofere cititorilor cîteva tălmăciri din fondul de aur al poeziei negre (printre poeții traduși se numără Aimé Cesaire, Langston Hughes, Nicolas Guillen, Jean François Brière, Birago Diop, Jaques Roumain, Leon Goutran Damias, Jacques Rabemanajara, Gabriel Okara, Fernando Costa Andrade, Tchicaya U'Tamsi, Leopold Sedar Senghor (din acest ultim poet ne-a dat o întreagă ediție bilingvă, **Jertfe negre**, 1976.

O adevărată artă poetică mi se pare a fi „La steaua Canopus" din volumul **Temerile lui Orfeu** (1976) : „Și steaua Canopus frumoasă răsare / din lumi fără margini, din margini de mare, / iar stelele-n juru-i sînt multe roind / își tremură drumul pe bolta de-argint. // Și steaua Canopus tot urcă-n tării / dînd viață celestă la aștrii pustii, / căci raza-i e blîndă, adîncă și nouă / și-n spații atomii luminilor plouă. // O ! steaua Canopus e-n vîrful de cer / primind legănare pe albastru mister, / înaltul surîde minunii și tace; / acolo-i eterna și tainica pace. // Și steaua Canopus coboară domol, / iar stelele-n juru-i alunecă, stol, / o rană-i privirea-i și zîmbetu-amar / și-o lacrimă arde în cosmic hotar // Vezi, steaua Canopus topește-se lin : / o doare apusul și drumul puțin, / iar zarea o-nghite și hăul o soarbe / cu-ntreg necuprinsul puterilor oarbe... // ci mîine la ceasul de veghe vom fi / cînd steaua Canopus ne va răsări / șuind într-o viață senină din moarte / cu chipul de zeu și rază de soarte". — Profetică răsărire, deși la mijloc e și multă încantație !

Niculae Stoian

Radu Cârneci, în centrul imaginii, la o seară de evocare a lui Nicolae Labiș la revistele studențești centrale

Pe unde nu s-a trecut

Urmare din pag. 1

umbrele celor pe care încercăm să-i vedem prin viile lui Negroponte de atunci, pînă sub coamele dealurilor, la pădurea Răzoare, sub străfulgerările obuzelor, în gurile puștilor, prin sîrme ghimpate, ieșind în salturi din tranșee, tîrîndu-se în coate sub ploaia mitralierelor, rămași sub cerul de fum în viață și în moarte, înaintînd, retrăgîndu-se, răsărind dinspre rateșul lui Haret, în valuri de foc, de gînd al biruinței, de spaimă a morții, pe șesul acesta acoperit de vie, cu puncte de reper în harta imaginată, a luptei, a vieții, a rezistenței, și aceasta era țara, și ei veneau din dreapta, de la Nord, și ceilalți erau în poziție la stînga, spre Miazăzi, și acesta era pămîntul Moldovei, și Moldova era țara, cîtă în vremea lui Ștefan, și această țară a fost apărată, ca să se nască din ființa ei țara mare, întreagă, în acele zile ce au urmat pragului fără seamăn, al biruinței, din 6 august, cînd nici în cîmpia Mărășeștilor nu s-a trecut. Nume de generali, de comandanți, exemple de eroism se rostesc cu sfințenie, dar au mai fost, alții și alții, cu noroc și fără noroc, de care vom pomeni de-a pururi, care au dus pămîntul în coate și în genunchi, care au trecut munții, care au stabilit atunci la vederea lumii hotarele de sînge ale neamului nostru. De pe terasa Mausoleului i-am văzut, într-o bătălie care era lecția noastră de istorie, prezența noastră acolo, la martorii de sînge, de credință fără clintire în soarta poporului român.

Apoi am suit pe valea Trotușului, și ne-am oprit la un punct, sub foșnetul unor plopi uriași, de unde numai amiaza acelei zile de secetă apăsătoare ar fi fost de ajuns spre a înțelege cîtă încordare și așteptare tineau la distanță liniile de atunci, hotărîte în tactica războiului, de multe necunoscute, deasupra cărora parcă se mai auzeau tunurile dinspre Oituz. Vorbele rămase, lecția abstractă în peisajul încremenit, în pacea zilei. Ascultăm și înțelegem, ce se poate înțelege. Într-un timp al catastrofelor nucleare, al războiului stelelor, al celor mai greu de imaginat armamente, cînd nici ziua, nici noaptea, nici apa, nici văzduhul, nici pămîntul, nici zidul, nici șanțul, nici cazemata, nimic nu mai poate fi de netrecut, de nepătruns, de unde vine sentimentul măreției acestor povești, de care parte a sufletului se arată chipul soldatului necunoscut, spre a-l cunoaște, mîinile lui încleștate pe armă, pieptul lui ridicat ca un zid în fața mitralierelor ? De acolo, dintr-un timp al virtuților ostășești, dintr-un timp fără margini, al apărării din șanțuri și din linii, pe coama dealurilor și pe ocolișul văilor, prin înfruntare și prin învăluire, dinspre Bucovina și dinspre Transilvania, dinspre Dobrogea și dinspre Oltenia, dinspre dreptate și dinspre unitate, dinspre tot ceea ce a fost puterea armatei române, să oprească ceea ce era de oprit, să deschidă căile munților la ceasul hotărîtor.

Au fost numai două zile între ostași, în istorie, în geografia de pămînt și de sînge a țării, cutremurătoare lecție pe care sîntem datori să o învățăm și să o spunem mai departe, între hotarele de îndurare și de biruință ale neamului nostru.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Poetul rondelurilor de ieri și de azi : Pan Izverna

Cumpărînd „Luceafărul" : poetul Mihai Dușescu și prozatorul Ilie Tănăsache

Dialog academic : Dan Grigorescu și Ion Dodu Bălan

Expresivitatea specifică

Un lirism condensat, provenind desigur și din organizarea strofică senarie, ca o „melodie fără sfîrșit", întîlnim în *Doina* (1938), loc de întîlnire al tuturor temelor, nu numai ale celor ce evocă eventual precedenta serializare din „Fragmente din Museon" (1982).

Ar fi convențional să spunem că Cezar Ivănescu împrumută felul de *a se rosti* al unei misterioase spiritualități arhaice, poetul exprimă direct, natural acest fond de metafizică abstrusă în cele mai nuanțate din articulațiile sintagmatice și alteritățile paradigmatice ale ritualurilor, celebrațiilor, eresurilor, adică a tot ceea ce exprimă modul poporan specific unei spiritualități manifeste, existențiale, de o tradiție pregnantă. În acest fel, poetul devine rapsodul „autentic", alesul inspirației, modulul de aducțiune și difuzare al unei ortogeneze spiritual-poporane, de expresie gnomică, figurativ-esențializată, de la practici și ritualuri magic-oculte la spiritul arhetipal-obscur al bocetelor, descîntecelor, doinei și baladescului (acestea din urmă ca figuri mai generale ale ethosului sapențial și logosului poporan-reflexiv).

Lexeme de străveche neaoșe ori obscură semantică, de prețiozitate barocă (*balaur, lup, plai, faurmaur, colan, pricoapsă, dibuk, metron, ichor*) pot fi întîlnite alături de cuvintele consacrate ale altor mitologii și spiritualități de marcă (*nirvana, karma, Minotaur, Numărul de Aur...*), într-o spectaculoasă încercare de apropiere a spiritualității arhaic-poporane de marile credințe, idei și eresuri din spațiul mediteraneean și asiatic. Sugestia lirică vine pe canalul încărcat al eufoniei cu alaiuri de simbologie poporan-arhaică și nu rareori misterioasă (dar nu mistică). În același timp este de reținut spiritul specific al fonetismelor dialectale (forme conservate ale aceluiași fond străvechi), nu numai moldovenești, de vreme ce pecetea limbajului maramureșean este inimitabilă în unele versuri, ca de pildă în cele pe tema rememorării unui destin amfionic, absorbant, care lasă un gust de oboseală letală, dar și de conștiință în continuă veghe epistemic-axiologică : „șapte ani tăiai la piatră / șapte ani tăiai la pia —, / să-i fac drum să poa' să treacă / cu trăsura el moartea. (...) // c-ai făcut tu drum de piatră / să treacă pe el Moartea, / și-a venit la noi acasă / și-a găsit-o pe Maica, / și-a venit la noi acasă / și-a găsit-o pe Maica". Mărcile prozodiei poporane au devenit o constantă mai generală a poeziei lui Cezar Ivănescu (bunăoară asimilarea lor într-un mai vechi *Jeu d'Amour, Lo*, amintește de gravul eminescianism al postumei „Din cînd în cînd", cu cezuri solemne, patetice, chiar sobre : „abia trezit, trezit din somn, încep îndată-a plînge / ca unul care-a fost și nu și nu mai este inger, / oh, doamne, doamne, drăguț domn, nu știu nici cine plînge / mă plînge îngerul ori ne-, neîngerul pe inger (...) // ca roua care s-a lăsat acum în iarba toamnei, / sufletul meu nevinovat, așa mi-l simt eu, doamne, / așa precum m-au învățat și carnea mea și Stoa, / e lucru foarte minunat să simți că ești ca roua, / așa precum m-au învățat și carnea mea și Stoa, / e lucru foarte minunat să simți că ești ca roua (...) / mă bucur, doamne, că m-ai rupt de sufletul rapace, / cel care chibzuie și ia și face și desface, / pot de acum întîmpina tot ce trimiți încoace / cu sufletul meu luminat de-o neatînsă pace...").

Iată și cîteva „pretexte" compoziționale și rimări în pastă groasă : „sînul acru-toapsă al Morții", ce i se pare „dulce", pînza de borangic, „sărmanul strai", „Moartea mea frumoasă-mi pai", „al Verginei trupșor", „al meu trup și ție pae-ți / cu evlavia opaț", „tu, aproapea și departea, / tu alean și alin în veci, / Moartea mea inchinu-ți moartea, / moartea mea cu minuri reci /.../ de te-aș prinde, Moarte Vie, / să-ți bag ghearele în git", „Moarte Vie, de te-aș prinde / să te-ngrop pînă la git", „mă îmbracu și dezbracu, / mă înfoi și mă desfoi, / n-are Moartea nici pe dracu', / primblu Moartea-n haine noi", „minc durere, beau otravă / și cu groaza mă răsfăț / mă omoară cu zăbavă, / Moartea mea fără de saț... / (parcă n-ai sări cum tre- / mai la stînga — dreapta bre / mai mijlocul la mijloc / ca să ia mijlocul foc !)", „jale mi-i de tine, jale, / trup al meu că ți-a fost scris, / să visez dormind în tine / să te părăsesc în vis", „toți ceilalți iau tot prinosul / rămîne-le-ar totu-n git, / eu cu truda și ponosul / și netrebnic dovedit".

Dincolo de lexeme, de fonetisme, de mărci prozodice ușor de recunoscut, întîlnim, cum se vede, un fond greu de expresivitate specifică, în sintagme și exprimări neaoșe, originare. Dar mai întîi este memorabil peste tot felul în care poetul toarnă un grav lirism personal, confesiv, de „jelanie" profesional-intimistă, în toate aceste convenții ale poeziei poporane, în apă tare și tonuri crude, amintind de zugrăveala icoanelor pe sticlă, adică de o arhaicitate naivă și de o elementaritate „illo tempore", ce face casă bună cu sinceritatea unui mod liric de un personalism gnomic-interogativ. Poetul vorbește de „negreala de pe suflet", de „urgie și prăpăd", de Moarteamănăstarețа, de un turcit București, de negura și jalea sufletului, de alinarea și înginarea Doinei, unicul tovarăș de petrecere, în sfîrșit de trupul-închisoare a Sufletului ori de pura esență a unui giulgiu înrourat, alături de imaginea zeilor cufundați — „în nesațul de vecie" — într-o rugăciune profundă. Peste tot același original mod de a gîndi și de a se exprima, al spiritualității poporane, al cărei exponent este de astă dată *poetul*. Întreg registrul tematic al biografiei sale spirituale se regăsește *în* și se exprimă *prin* acest inimitabil mod de existență și prin această logografie poporană de stirpe arhaică-imemorială, pentru care motto-ul „arithmo de te pant' epeoiken" (*Hieros Logos*) nu putea să nu confirme existența acestui tezaur consacrat și sfînt al spiritualității noastre poporane, racordat nu de puține ori, cum s-a văzut, la mitologii celebre...

Temele mai frecvente ar fi, așadar, cele privind condiția creației, destinul neîmplinit ori nefericit, viața ca limită, erosul ca experiență existențială și thanatică (în prelungirea purității matinale a cuplului adamic), viziunile euthanasice, de escathologie tradițională, doina ca orfism tonifiant și eliberator...

Se impune, totuși, o remarcă. Maniera aceasta de creație nu este nouă. Ea datează cu mult înainte de volumul din 1983, analizat aici, și aparține unei faze pregătitoare, de expresionism folcloric, de ușoare hermetizări și sincopări modulaționale, în care atît lexicul (*ceruri, țiță, săcure, peană, cât' ziuă, dusu-s, zarișe, cerișe, nime, gropniță, muică*) cît mai ales maniera compozițională aparțin tiparului poporan („mamă-le — tatăle / dă-mi oasele să le / minurile spele..."), precum și tonul melosului specific (bocet, descîntec, orația de nuntă, balada, doina, romanța, irmoasa, elegia, meditația, imprecația, colinda...). Dacă acolo reliefarea tematică, în sensul unui lirism epic, era mai pregnantă, aici, în maniera unui scenariu monocord, *ne varietur* în organizarea lui pe senarii melodice, interiorizarea ca sentiment și asumare lirică este mai apăsată, decantările și distilările sînt de domeniul evidențelor în genere.

Așadar, o lirică de un suflu larg, vizionar, cu interstiții de gestică epică și accent narativ, un scenariu neîntrerupt, mereu iluminat din diferite unghiuri, înaintînd cu perseverență spre poezia-idee, spre lirismul esențializat, pur.

Z. Cârlugea

Natalia Tofan : „Lotcă la mal"

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (II)

Continuăm să semnalăm contexte din opera lui Creangă interpretate, după părerea noastră, greșit de către comentator (vezi **Luceafărul** din 4 iulie 1987).

Ești un cheag zbircit — „ești om bătrîn" (cu fața roșie, plină de crețuri ca o masă de sînge închegat). (vol. II, p. 223).

Este scena în care un călător îl ironizează pe moș Nichifor, ca unul care știa de ce i se strică mereu căruța în pădure. De supărare și de teamă să nu-l denunțe Malcăi, moș Nichifor îl apostrofează cu : **ești un cheag zbircit, mai ca și mine.** Comentariul editorului ni se pare inexact, deoarece **cheag** nu înseamnă **cheag de sînge**, ci **stomac de vită**, zbircit, uscat, cu care **se încheagă laptele.** Aceasta este explicația dată și în **Dicț. Acad.** Se polemizează cumva tacit cu **Dicț. Acad.** ?

Și-mi făcea cu măseaua — „se uita la mine cu gînduri urîte, rușinoase" (privirea cu gînduri urîte este adesea însoțită de o mișcare a maxilarului inferior). (vol. I, p. 265).

Așa spune capra din **Capra cu trei iezi** despre cumătru-său, lupul, care-i făcea curte, în felul lui, cînd se întîlneau în pădure, pe poteci. **Măseaua** este o corectură autografă Creangă, în loc de **ochiul**, existent și el și trecut la variante. Textul complet pentru înțelegere de către cititor este : „Încă se rînjea la mine cîteodată și-mi făcea cu măseaua..." (suspensie Creangă, n.n.). Dacă lupul își dezvelea caninii de pe maxilarul superior, ceea ce mimează dezvelirea dinților și răsucitul mustății de către berbanții din epocă, invitație mută la amor, atunci tot n-are ce căuta mișcarea maxilarului inferior. Lupul își mișcă maxilarul inferior numai cînd mănîncă, latră sau cască. La ce oare se va fi gîndind editorul, nu pricep, n-am auzit, n-am văzut. Trebuie să fie însă ceva obscen.

Nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea — „nu-mi poate ține piept nici cu ajutorul unui țigan de laie". Țiganii lăieți, care duceau viață de nomazi, erau considerați mai primejdioși, tocmai din cauza condițiilor lor de trai. (vol. I, p. 315).

Contextul nu se referă la **bătaie** și la ajutorul unui țigan de laie ca mai primejdios, ci la altceva. Țăranii români nu se tem de țiganii de laie care, în afară de mici furturi, nu se dedau la crime. Lăieții sînt cunoscuți și au devenit proverbiali ca unii care vorbesc toți deodată, cu cuvinte foarte deocheate, tare și interminabil, cum se întîmplă și în contextul nostru (cearta prelungită dintre tovarășii lui Harap-Alb, închiși peste noapte în cuptorul cunoscut), în care Gerilă se laudă că întrece la ceartă chiar și pe un țigan de laie. Să ne amintim și de scena sosirii tîrzii a lui Nică în **Amintiri**, cu mîncare la lingurari, care nu sînt atît de experți în vorbe spurcate ca lăieții. În ambele situații se folosește vb. **tolocăni**, ceea ce trebuie să fi deranjat urechea eufonică a lui Creangă. Vezi **a se certa ca țiganii** (Zanne, 14295).

Că vă veți găsi mantaua cu mine ! — „că aveți s-o pățiți cu mine, am să vă răspund cum se cuvine la obrăznicia voastră". (vol. I, p. 315).

Gerilă spune tovarășilor (obraznici sau nu, nu interesează) că are să se termine rău tovărășia lor, cum s-a întîmplat cu cei doi călători care au găsit împreună o manta și neavînd cum s-o împartă mulțumitor pentru ambele părți, s-au luat la ceartă. Anecdota este relatată în Zanne, III, p. 221. Aceasta cred că este informația pe care o așteaptă cititorul. Anecdota a trecut în expresie, prin analogie cu **a-și găsi beleaua** etc.

Sita nouă nu mai avea loc în cuiu — „nu mai existau motive să-și menajeze nora" (sita, cît e nouă, stă mai mult în cui, este, adică, folosită relativ puțin sau chiar deloc, pentru că cea veche poate servi încă la nevoile casei). (vol. I, p. 258).

Interpretarea proverbului, absolut personală, este antologică, fiindcă diferă de cea generală, în timp și spațiu. Și asta pentru că nimeni pînă acum n-a avut ideea că ar fi vorba de două site, una veche și alta nouă. Dacă ar fi adevărat ce bănuiește comentatorul, ar însemna că feciorul soacrei cu trei nurori, pe lîngă nevasta de curînd adusă-n casă (**sită nouă**), ar mai avea și o alta **yeche**, de dirvală, ceea ce duce la bigamie și alte complicații. Apoi, nu e vorba neapărat de nevasta de curînd adusă, ci de orice lucru, acțiune, întreprindere nouă și care, ca atare, se bucură, cel puțin o vreme, de o consideрație specială. Forma de bază, la români, este **sita nouă șade-n cui**, unde **șade** înseamnă nu că e pusă la păstrare, sau cruțată, ci, că, după ce se cerne cu ea, este atîrnată în cui, nu aruncată pe unde se întîmplă, sub pat sau aiurea. Strămoșii noștri, romanii, ziceau **novum cribrum novo paxillo**, cu vb. **pendere** „atîrna", adică **ciurul nou se atîrnă-n par nou.** Și noi, și alte popoare alternăm **sita** cu **mătura**, de ex., sicilienii zic **mătura nouă stă trei zile-n cui** (Düringsf., II 176), iar **trei zile**, cum se știe, reprezintă durata pretinsă de legea ospeției pe care o încalcă soacra hapsînă, deși știa bine că numai **după trei zile musafirul se pune la rișniță.**

Ia acum ai mai venit de-acasă — „Acuma ai vorbit cum trebuie" (ai venit de-acasă, nu de la cîrciumă, prin urmare ai capul limpede și spui lucruri cuminți.) (vol. II, p. 252).

Cum mă ocup de silaba **ca-** aliterantă în paremiologia latină, romanică, deci și românească, cînd am văzut opoziția **casă-cîrciumă**, am crezut că se are în vedere lat. **caupona** „han, tavernă", dar n-am găsit nici o confirmare la ipoteza comentatorului. Așa că rămîn la vechea mea părere, pînă la vreo demonstrație mai acătării, că opoziția fundamentală este între **cap** și **cimp** (lat. **caput/campus**). Vezi confirmarea în rom. : **a-și băga mințile în cap**, ceea ce presupune cu necesitate că pînă aci li **ieșiseră din cap** și că **băteau cîmpii.** Vezi **a bate cîmpii**, care nu înseamnă **a alerga pe cîmp, ci a fantaza.** Vezi **a nu-i fi toate caprele acasă** sau **a nu-i fi toți boii acasă.**

În poetul comic Aristofan se ironizează tragicul Euripide spunîndu-se că el **este acasă**, dar că mintea **i-a plecat pe cîmp** să culeagă versulețe, ironie la desprinderea de real.

Ai dreptate... numai tu nu te cauți — „ai dreptate..., dar nu ești apreciat, nu îți se recunoaște dreptatea". **Te cauți**, este reflexiv pasiv, adică „ești căutat de alții". În vorbirea familiară și populară se spune unei persoane care se pretinde (fără să fie realmente) inteligentă : **ești deștept, dar nu te cauți**, (vol. I, p. 315).

Te cauți nu este **reflexiv pasiv**, ci vb. **a se căuta** înseamnă **a se trata de o boală.** Autorii **Dicț. Acad.** citează locul și greșesc explicînd prin **a-și căuta dreptatea.** Poate în polemică tacită cu ei, poate independent, greșește și I. Iordan, cînd înțelege : **nu ești căutat de alții.** Socotesc că este o expresie ironică adresată cuiva care tot întreabă dacă n-are el dreptate. S-a pornit de la : **Ai dreptate, dar nu ți-o cauți**, care a derajat în **Ai dreptate, dar nu te cauți** (adică : ești prost, nebun etc., după caz). Contextul din Creangă, citat de Zanne, sub nr. 11 900 (cu trimitere și la Ispirescu) este interpretat de Zanne : „Se zice în bătaie de joc, de cel care se laudă că are dreptate, dar nu are". O altă formă, tot ironică, este : **ai dreptate, dar n-ai s-o ici !** Adică, cel care se plînge nu are dreptate (Zanne, 17 141). Se întîlnește și la aromîni (Papahagi, **Lit. pop. arom.**, nr. 1 113).

Florea Fugariu

POST RESTANT

TERCHILĂ LUCREȚIA VIRGINIA, Timișoara : ADELA VIȘAN, București : Poeziile le-am dat secției de poezie, care vă va răspunde, deocomdată, în absența „Poștei redacției", publicîndu-vă sau nu.

IONEL CHIRIȚĂ, Pitești : Reportajul-documentar despre orașul în care locuiți a fost transmis secției de publicistică, desigur, cu o mare întîrziere. Întîrzierea, însă, nu credem să fi schimbat prea mult cadrul dv. atît de minutios întocmit.

SANDRA CARA, Brăila : Scrisorile dv., dese la un moment dat, s-au rărit pînă la... dispariție. De ce ? Vă apreciem scrisul, nu și faptul că dv. credeți în puterea de convingere a fragmentului din alt fragment, care e posibil să fie la rîndul lui, un fragment dintr-o povestire. „Nu știu dacă acest fragment vă poate edifica îndestul, eu sper că da. Să fiu sinceră, părerea mea este că ar trebui să rescriu povestirea, dar cred că am să aștept întîi răspunsul dumneavoastră... „De ce ? Oricît am aprecia o asemenea sinceritate, nu înțelegem de ce nu ați avut răbdare s-o rescrieți. Cum adică, merge și așa, dacă merge ? Și să zicem că noi zicem „da", în timp ce dumneavoastră, mai exigentă, ziceți nu. Atunci, nu ar trebui să facem un schimb firesc de locuri. Ei bine, nu credem că ați crezut cu adevărat cînd v-ați declarat nemulțumită de ce ați scris ; ați solicitat doar un plus de bunăvoință. Ceea ce nu-i nici o nenorocire. Vă așteptăm cu proze noi și, mai ales, întregi. Chiar dacă ele, toate adunate, vor compune, de fapt, jurnalul unui personaj complex, Gilda.

EUGEN B., Dej : Să le luăm pe rînd : 1) Părerea dv. despre revistă este, cum ne așteptam, bună. 2) Povestirea „Lumina albastră" este însă proastă. 3) Studiul „Natura în creația narativă românească" este de tot harul, începînd așa : „Natura, de la înălțimile carpaților la marea Neagră, a constituit și constituie o sursă inepuizabilă în creația artistică, film, carte, arte plastice", etc. și sfîrșind hop ș-așa : «Dacă facem o incursiune în lirică, putem presupune că Mihai Eminescu a scris „Codrule, Codrutule", chiar într-o pădure. Abordînd același gen liric, poetul Adrian Păunescu face o incursiune în pădurea acoperită de zăpadă, în poezia „Noapte de unul singur", surprinzînd un posibil dialog al inconștientului uman cu natura adormită sub zăpadă...» (Va urma). 4) Despre traduceri nu avem nici o părere, în absența originalelor. 5) Despre poezia „Visul atomic", iată „...Lumina orbitoare ma (s.n.) îngrozit / Încă trăiești, îmi spune vocea necunoscută. / Și am adormit din nou". 6) «Dar visul meu actual rămîne „Delirul", mă obsedează ideea să termin acest roman, dar merge foarte greu, pentru că încerc să mentin linia lui Preda, exprimată în interviul din aprilie 1975. Categoric, este cel mai dificil roman istoric scris vreodată.» Pentru dv. este dificilă și gramatica : „doctorul Spurcaciu ieșii (s.n.) afară ...totul sa (s.n.) terminat... se puse în pat și adormii s.n)". 7) Nu publicăm rubrică „TOP", chiar și pentru că : „după cum ați observat îmi place muzica americană și britanică, dar ca și Eugen Barbu, pasiunea mea nr. 1, este muzica simfonică !". Încheiem cu „încheierea" dv. : «Acum - inchei „mica" mea scrisoare, și vă urez multă sănătate și putere de muncă, sper că nu am omis vreo greșală, îmi cer scuze, dacă cumva există.»

SEVER VIORICA, București : Reveniți, altfel nu avem cum să întrerupem o „tăcere atît de fosnitoare" pentru dv.

VASILE MĂRGEAN, Ploiești : Ce a fost „Urme în zăpadă" se numește acum „Un cal alb de vinzare" care poate fi debutul dv. în revista noastră. Deci, fotografia, cîteva date și... alte proze.

DOINA VALENTINA BOTOȘ, Rîmnicu Vîlcea : „De fapt structura mea este poetică, proza fiind o supapă pentru prea plin". Și „prea plin" slavă domnului, aveți în „Gong", o predică-pamflet la adresa pseudo-scriitorilor care nu au „spaimă de ridicol". Dumneavoastră aveți ?

MARIAN POPESCU, Tîrgoviște : „Sala" este o nebunie, un delir al cuvintelor cum rar ne-a fost dat să întîlnim. Faptul că are trei părți nu limpezește cu nimic lucrurile. Scrieți S.F.

LIVIU MOLDOVAN, Felmer, Brașov : „Tango d'amore", deși e dedicat prietenilor Doru și Aurel Antonie, nu-l dansează nimeni. Pentru „Marea aventură" vă recomandăm revista „Pentru patrie", deși nu ne-a plăcut următoarea scenă : „...Vasile îi cedează locul, nea Fane ridică cupa (n.n. atenție, cacofonia interzisă) sus (n.n. bine că n-o ridică jos), întoarce brațul și întinzînd cupa la rădăcina unui cireș din livadă îl ridică cu totul sub privirea stupefiată a paznicului și în aplauzele șoferilor ce veniseră la încărcat. — Zece minute pauză, fraților, strigă nea Fane, fac cinste ! Isprava s-a răspîndit repede pe santier. Paznicul a făcut plîngere adresată directorului I.A.S., acela a rîs zdravăn citind hîrtia și a trimis seara la cantina șoferilor un camion cu cireșe." Pentru cireș noi i-am fi dat afară pe șofer, pe director și pe dumneavoastră (pentru complicitate !). „Tanți Marichena e tristă" ar fi tot pentru revista „Pentru patrie", nefiind mai rău scrisă decît altele.

RAMONA ENESCU, Hunedoara : Bateți cîmpii cu grație în „Joc de cuvinte" : „Stii, însemni atît de mult pentru mine, că ai merita să trăiesc doar pentru tine, dar ar trebui să am sentimentul proprietății, ca la animalele inferioare".

DASCĂLU CLEMENTINA-EMANUELA, Tg. Neamț : Încă o ființă romantică, care crede pe bună dreptate că „iubirea nu trebuie să aibă nevoie de cuvinte... Sentimentele adevărate nu se strigă, nu se lipesc pe garduri... Fără dragoste nu putem trăi și am fi mai goi sufletește". Frumos, dar puțin. După ce creșteți, mai trimiteți.

THEA, București : „Cum te cheamă / Sorb de zeamă". Asta pentru pseudonim. Cît despre „Andrei îmi spune o poveste", ne-a plăcut, are umor, lucru rar în corespondența noastră. Deci, așteptăm numele, prenumele și alte proze.

ANCA BRATU, București : Ce mai faceți ? Nu mai scrieți ?

MATEI DUMITRU, Vășad : O fotografie, cîteva date biobibliografice și, sperăm noi, un debut de excepție. Așteptăm cu nerăbdare.

MIHAI SEGAL, Bacău : Deocamdată vă „jucați", ceea ce nu e rău la vîrsta dv. Așa că nu ne grăbim, e timp și pentru „jocuri" ceva mai serioase. Ce nu se continuă la 18 ani ? Mai trimite, nu-ți fă griji.

CONSTANȚA VĂICĂR, Craiova : «...În încheiere, cer îngăduința de-a solicita și pentru corespondenți un „avantaj" : dacă nu li se răspunde timp de un an, să li se returneze hîrtiile. Ați primit vreodată înapoi o lucrare refuzată ?... Copilul acela scrofulos ți s-a întors acasă. Nu poți fi minios, nu poți lovi într-un lovit, te apuci să-l vindeci, pe cînd pentru unul rătăcit în lume, îngrat, nu-ți rămîne decît o ușoară nostalgie și un regret ascuns. Încît...» Ne-au dat lacrimile de mila copilului.

EGO, București : Și dacă am dori să vă publicăm „Falsa parabolă", cum ați semna-o? Cine ați fi ? Cum ați arăta ? Deci...

MARIANA SÂRBU, Brașov : Credem că v-am răspuns, dar nu ați aflat dumneavoastră. Oricum, așteptăm provincia.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Zile de vară

1.

Pescuiam pe malul unui lac din apropierea Bucureștiului, lac sălbatic, nu crescătorie, ademenit mai degrabă de explozia albă a nuferilor legănați de briza ușoară. O familie de rațe sălbatice boleta pe oglinda de platină și doi pescărași rătăciți se lăsau purtați de un ostrov plutitor. Canicula pleoștise frunzele sălciilor și un soare necruțător amețea peștii făcîndu-i să coboare somnoleanți în adîncuri de răcoare.

Departe spre apus, firul unui nor alb ca un voal de mireasă dantela cerul. Soarele trecu prin dreptul său luminîndu-l și sfîrtecîndu-i simetria. În clipa aceea se iscă din senin o rafală de vînt scurtă ca o părere. În spatele nostru, un bătrînel cu sapa la spinare, salutîndu-ne cuviincios și privind cu oarecare milă mașina ocrotită inutil de o prelată cam zdrențuită zise : „cred c-ar trebui să cam plecați spre casă. Vine furtuna, se vestește ploaie grea, rupere de nori și nu veți putea ieși la drum. Cred c-ar trebui să stringeți undițele...".

L-am privit neîncrezători și-am ridicat încă o dată ochii spre cerul galvanizat de canicula Petecul acela de nor, subțire și destrămat adineaori, se învîrtoșase într-un ghem de culoarea mercurului.

Bătrînul puse sapa alături și se așeză cu fundul pe pămînt, stătu așa cîteva clipe apoi începu să pipăie țărîna cu palmele, palpînd-o atent. „Da, zise, vine furtuna, cred c-ar trebui să vă stringeți undițele". „De unde știi că vine furtuna ?". „Simt eu și știu eu ! Îmi spune pămîntul. Cere apă și uite, norul acela va acoperi cerul. Ascultați-mă pe mine că de-o viață știu să pipăi pămîntul și după căldura sau răcoarea lui știam înainte vremuri cînd trebuie semănată mazărea, cînd cartofii, cînd celelalte legume. Nu m-am înșelat niciodată".

A plecat încetișor purtîndu-și sapa în spinare ca pe-un catarg fără pînze. Nu l-am ascultat. Începură *să tragă* brusc peștii, să se arunce la momeală și, ocupați cu mulinatul, am observat deodată cum se lasă peste cîmpul întins un întuneric nefiresc.

Vîntul țîșni de nicăieri, violent, măturînd apa, încrețind-o, smulgînd-ne undițele din suporturile metalice. Un trăznet năprasnic se înfipse ca sabie de aur în mijlocul lacului și stropi mari și grei căzură spre pămînt. Am stat o vreme biciuiți de ploaia răcoroasă apoi ne-am virît în mașină sechestrați timp de două ore în interiorul încă încins de caniculă. A încetat ploaia. Am încercat să pornim, mai bine zis să mișcăm automobilul pe suprafața terbii aplecată de furtună dar a fost imposibil. Roțile se afundau în noroi și patinau în gol. Ne-am chinuit vreme de jumătate de ceas. Într-un tîrziu, aproape de amurg, dinspre satul ce se contura în depărtare am văzut venind un om cu doi cai. Erau înhămați și omul venea în spatele lor ținînd în mîini oștea grea. Îl recunoscurăm pe bătrîn. Se opri zîmbind și în timp ce meșterea încercînd să lege bara mașinii de oște, să ne remorcheze adică, ne-a mai întrebat o dată cu reproș : „De ce n-ați plecat cînd v-am spus ? Eu trăiesc aici de cincizeci de ani și cunosc mișcarea norilor și semnele pămîntului și vestirile vîntului. Și nu m-am înșelat niciodată"...

Călcînd desculț în urma mașinii, pînă la drumul asfaltat, auzeam în minte glasul sigur al crainicului care anunțase dimineață starea vremii : „cer senin în toată țara, temperatura în creștere, nu vor cădea averse de ploaie"...

Cînd am ajuns la șosea am observat cu uimire că asfaltul era uscat.

De acolo și pînă în București nu căzuse nici un strop de ploaie...

2.

Măgărușul Ghiță, așa îl botezase nu se știe cine, făcea ani de zile deliciul celor veniți la odihnă la Casa scriitorilor de la Valea Vinului. Se lăsa călărit de copii și maturi, minca din mînă pîine uscată morfolind-o cu gingiile lipsite de dinți, dădea semnalul trezirii de dimineață cu răgete specifice. Într-un sfîrșit de toamnă, căzu brusc într-o apatie ciudată. Nu mai vroia să mănince nici să bea apă, nici să se miște.

Stătea nemișcat în mijlocul curții cu ochii cuprinși de o peliculă umedă, plîngînd parcă, cuprins de o stranie presimțire. Am chemat un medic veterinar care l-a examinat și a ridicat mîinile neputincios.

Ce are ? l-am întrebat și doctorul a răspuns că nu are nimic, că e doar foarte bătrîn și simte apropierea sfîrșitului. Într-o dimineață devreme am ieșit încercînd să-l hrănesc cu biberonul, ca pe sugari, dar măgărușul Ghiță dispăruse. L-am căutat în împrejurimi, pe firul pîriului, în vechea galerie a minei părăsite dar nu l-am găsit niciodată...

3.

Timp de două ore am urmărit cu răbdare joaca unui motan gras și mustăcios care prinsese un amărît de șoarece. L-a amețit întîi cu o lovitură de labă după care s-a așezat pe picioarele din spate în fața lui așteptînd. Șoarecele nu dădea semne de viață. Motanul a întins o lăbuță și a început să-l rostogolească în țărînă. Mica victimă a țîșnit deodată în nădejdea unei evadări salvatoare dar experimentatul motan l-a înhățat dintr-un salt amețindu-l iar cu o lovitură de labă.

Acest joc bizar și crud într-un fel a durat multă vreme. Spre final cînd credeam că în sfîrșit victima va fi repede înghițită și cînd aceasta a dat ultimele semne de viață tîrîndu-se mai mult într-o direcție necunoscută, motanul s-a ridicat leneș, s-a întins încordîndu-și spinarea, i-a întors spatele disprețuitor lăsîndu-l în mijlocul prafului ca pe un obiect fără importanță. Iar șoricelul, nevenindu-i să creadă, s-a așezat cu picioarele-n sus, făcînd pe mortul, pînă cînd silueta motanului s-a pierdut undeva în spatele unui hambar. Abia atunci, cu o viteză neașteptată, s-a îndreptat glonț spre peretele unde-l aștepta găurica salvatoare.

4.

Paco este cîinele scriitorilor. Are de fapt un stăpîn, pe scriitorul de romane polițiste cu finaluri imprevizibile, Constantin Bărbuceanu. El l-a adus în urmă cu peste zece ani la sediul din Calea Victoriei. Corcitura de maidanez cu nu știu ce altă rasă are un instinct și un simț de orientare unice. Cunoaște pe fiecare scriitor, (chiar și pe membrii stagiari) și nu-i latră niciodată. Orice străin de calvarul scrisului, intrat pe poartă, este somat cu lătături dezaprobative. Odată pe săptămînă, *Paco* (despre care Fănuș Neagu susține că este reincarnarea unui coleg dus în lumea umbrelor) migrează spre locuința stăpînului său care stă pe undeva pe Slătineanu. Traversează stopurile reglementar, trece prin piața Amzei spre Romană, cotește pe lîngă A.S.E. și latră în dreptul blocului anunțîndu-și venirea. Scopul vizitei : baia cu șampon *bob* sau săpun *cheia*. De cînd prozatorul în cauză s-a pensionat și dă tot mai rar pe la fostul serviciu, Paco nu s-a mai prezentat niciodată să-și îndeplinească ritualul îmbăiatului și-l latră pe nea Costică certîndu-l parcă pentru lașitatea de-a-l fi părăsit. De, suflet de cîine...

Mircea Micu

Lîngă umărul țării

Urmare din pag. 1

nale, în ultimă analiză, asaltul care s-a dat atunci, în numele revoluției, împotriva marilor valori avînd alte obiective, cum s-a vădit ulterior.

Aderarea personalităților amintite, și a altora, la ideile noi și înnoitoare ale socialismului nu a fost minată de interese meschine și injositoare, cum s-a spus mai tîrziu, cum spun și astăzi cei ce dușmănesc cumplit ceea ce s-a săvîrșit și se săvîrșește aicea, la noi, valoarea neputînd să existe, după judecățile unor asemenea „ideologi", decît alături de vrăjmășie, pe bază de denigrare. Dacă îți desfășori activitatea aicea, în țară, dacă ai crezut în ideea de schimbare și de primenire a vieții în socialism și prin socialism, dacă ți-ai afirmat deschis convingerile pe care le ai, nu se poate să ai valoare, orice și oricît vei scrie. Iar dacă ți s-a recunoscut cîndva valoarea, recunoașterea ți se retrage numaidecît, dacă nu te „porți frumos", dacă nu joci cum ți se cîntă la anumite „oficine ideologice", dacă nu arunci cu noroi acolo unde ai pus, cinstit, o floare. Dar acesta e dogmatism curat, e o presiune ideologică mai mult decît dubioasă, intoleranța care a stat și stă dincolo de ea fiind de sorginte reacționară, fiind deci antipatriotică și nedemocratică, fiindcă nu l-a putea lua nimănui dreptul de a avea convingeri. Nimeni nu mă poate opri, dacă mi se îngăduie, să scriu aicea, în România, și să cred în ceea ce scriu, să stau cu cinste și cu sinceritate lîngă umărul Țării, să fiu convins că problemele reale și mari ale literaturii și culturii române se rezolvă aicea, și nu în altă parte. Au fost, desigur, scriitori și artiști care s-au realizat după ce au plecat pe alte meleaguri, vor fi și în viitor asemenea cazuri. În ce mă privește însă am crezut și cred, voi crede și de acum încolo, oricîte denigrări ar curge peste mine, că literatura română nu se poate făuri decît aicea, în România, și că scriitorul român a fost și este patriot prin naștere, formarea și afirmarea lui plenară neputîndu-se realiza în afara acestei coordonate esențiale.

Privită din acest unghi, aderarea la socialism a personalităților amintite, și a altora, de aceeași talie, ne apare altfel. Ea s-a înscris și se înscrie într-o tradiție, neavînd nimic comun, în orice caz, cu dezicerea de sine sau cu trădarea „unor idealuri", așa cum nu a avut și nu are nimic comun cu asemenea decăderi patriotismul celor mai buni scriitori de azi, de aici, din România, țara socialistă, ce-i drept, țară în care s-a făurit și se făurește o mare și foarte interesantă literatură, cu eforturi multe, e adevărat, întîmpinînd dificultăți de tot felul, obiective sau subiective, dar ce s-a realizat în lume fără eforturi și fără dificultăți ! ? Literatura aceasta nu e cunoscută prea bine în afară, asta nu înseamnă însă cu ca nu există și că nu a cunoscut și nu cunoaște momente de mare efervescență. Înseamnă doar că unii, unii și cam aceiași — toți cei ce mizează pe sciziune și pe denigrare, pe antipatriotism — au boicotat-o și o boicotează cu o fervoare care le la dreptul de a se numi români, cu toate că ei, sau dumnealor, cum doriți să le spuneți — dumnealor cu arginții, dumnealor cu microfoanele — au făcut și fac mare caz de românism, de parcă nu s-ar ști cine și de ce îi stipendiază, parcă nu s-ar vedea că sînt simpli pioni într-o bătălie îndelungă și dură, în morile căreia s-a ars multă valoare, mult efort creator, nu din cauza noastră însă, a celor care am stat și stăm, cum ziceam, lîngă umărul Țării, iubind-o la fel de intens și de sincer, de e bine, de e rău, visînd cu ochii deschiși la viitorul ei de aur, fiind siguri că viitorul acesta va deveni, mîine, prezent.

De fapt, patriotismul nu a avut și nu are nevoie de explicitări și de motivații, așa cum nu are nevoie de explicitări și de motivații iubirea, orice iubire. El există sau nu există, nefind totuși egal cu ginguritul paserei pe ram, producerea de declarații patriotice neavînd nici o tangență cu patriotismul, chiar dacă declarațiile acestea sînt sincere. Patriotismul adevărat e gînd întrupat în faptă, e vrere concretizată într-o dăruire care nu mai ține seama de interesul îngust și mărunt, e dragoste mărturisită, în principal, prin tot ceea ce ai săvîrșit și săvîrșești, prin întreg felul tău de a fi. Convingerea că faci parte integrantă dintr-un popor cum nu se mai află altul în lume și că ești fiul unei Țări cum nu mai există alta pe pămînt e dătătoare de puteri, e determinantă pentru ducerea pînă la capătul izbînzii a celor mai intime și mai nobile năzuințe, mai ales atunci cînd poporul de care aparții a fost și este nevoit mereu să-și apere dăinuirea. A sta deoparte în asemenea împrejurări, a te situa în afara unor cerințe vitale, e tot una cu a te dărui singur și de bună voie nimicniciei, pierderea de sine fiind inevitabilă, în caz că a existat o înzestrare anume.

Patriotismul a căpătat și capătă noi valențe, în condițiile noastre, ca și antipatriotismul de altfel. Fiindcă nu o dată se face confuzie între patriotism și naționalism, iubirea de patrie fiind asimilată adeseori, în chip insistent și provocator, cu ura șovină, ba chiar cu rasismul. Dacă îți iubești Țara și dacă îți slujești cu sinceritate poporul, ești un rătăcit, ești, după socoteala unora, un simplu neofascist, sau neolegionar. Iar dacă nu-ți iubești Țara și nu-ți slujești pînă la capăt poporul, dacă persiflezi și denigrezi patriotismul, devii deodată elevat și luminat, ești înzestrat peste noapte cu calități pe care nu le-ai avut niciodată, ești preschimbat în apostol care luptă pentru „binele omenirii" chiar dacă ești o simplă căzătură umană. Aspectul acesta, diferența aceasta de tratament relevă, fără putință de tăgadă, dedesubtul acuzațiilor amintite adineauri, care au fost și sînt vehiculate de șoviniștii de meserie.

Patriotismul trebuie ferit, bineînțeles, de orice exacerbare. Exemplari rămîn în acest sens — și în acest sens — toți marii noștri creatori, cei pe care i-am pomenit, dar și alții, atîția, al căror patriotism s-a împletit firesc cu democratismul, s-a întemeiat pe umanism, a fost expresia cea mai vie a nepieritoarei noastre omenii, care a fost plasată astfel, prin tot ceea ce nu săvîrșit ei, în universalitate, veșnicind o vrere și un popor.

Revenind la „semințele lui Lucian Blaga", dar nu pentru a rotunji cu orice preț o vorbă, ci pentru a scoate încă o dată în lumină grăuntele iradiant al unor înțelesuri esențiale, aș spune că e mult mai bine să fii, întotdeauna și fără greș, alături de **b i n e** ; să fii alături de tot ce-i devenire în patrie, să fii tu însuți o devenire vie și pilduitoare ; să lauzi stropul de sudoare care se preface în lacrimă de lumină, fiind gata oricînd să te prefaci tu însuți în lumină dătătoare de puteri, cum au făcut cei ce ne-au precedat, marii creatori, dar nu numai ei, cum a făcut-o și o face poporul însuși, fără a aștepta laude și încurajări de nicăieri.

„Cel mai frumos poem al meu"

(Concurs al bibliotecii municipale „Mihail Sadoveanu" București)

În cadrul Festivalului național „Cîntarea României" și în întîmpinarea Conferinței Naționale a P.C.R., Cenaclul literar „Nichita Stănescu" al Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu", organizează un concurs de poezie sub genericul „Cel mai frumos poem al meu", la care poate participa orice creator din acest gen literar.

Aria tematică este amplă : dragostea de patrie și de partid, idealurile și aspirațiile tineretului, lupta pentru pace și dezarmare.

Fiecare participant va prezenta un singur poem (în versuri sau în proză), dactilografiat în cinci exemplare. Lucrările (semnate cu un motto ce va fi reprodus pe un plic conținînd datele personale ale autorului) se primesc pînă la data de 1 octombrie a.c. pe adresa Bibliotecii Municipale (str. Nikos Beloiannis nr. 4, sectorul 1 cod. 70 166) cu mențiunea „Pentru concurs".

LIRICĂ GREACĂ

K. P. KAVAFIS

Atît de mult am admirat

Atît de mult am admirat frumusețea
încît privirea-i plină de splendoarea ei.
Trup statuar. Buzele roșii. Picioare și brațe superbe.

Cu plete ca în vechile statui eline
frumoase chiar nepieptănate,
ușor căzînd pe frunțile senine.
Figuri iubite încă din copilărie
cînd noaptea le întîlneam în taină
și le vorbeam în poezie !

ANDREAS EMBIRIKOS

Schiță

Beția valurilor e mesajul
navigatorului trimis iubitei sale.
noapte blindă în catifeaua tăcerii
balansul stelelor în valurile stîrnite
la pupă într-o călătorie temerară,
panoplie de fringhii și vîrfuri de catarge,
un car cu patru cai în iureș
spre bucuria șatrei cu focioare
cu ochii mai strălucitori
cînd saltă pe roua dimineții !

KOSTAS URANIS

Călătoric în Cytera

Corabia așteaptă gătită de plecare
cu steaguri, flori și visul stindard semeț la proră,

e-atîta veselie și-atîta nerăbdare
să ne-avîntăm în larguri, nimbați de aurora !

S-ajungem în Cytera miraculoasă,unde
statuia Afroditei scăldată-n flori și raze,
înaltă, orbitoare, să ne prefacă visul,
iubirea frumusețea, în cîntec și extaze.

Dar vai, pe neașteptate sosi din urmă iarna :
culorile sînt șterse, visările deșarte,
stindardele cîrpite, rămase-n vînt ca după

cel mai cumplit dezastru, cuprinsă ca de moarte
corabia, sub cerul posomorît se zbate,
de valuri biciuită, cu visul mort la pupă !

În românește de
Atanasie Nasta și Sotir Haiduli

NUMELE POETULUI

Mircea Zamfir

Poeziile pe care Mircea Zamfir le-a selectat în manuscrisul *Întîiul testament* ni-l revelează ca pe un voiculescian conștient, evoluînd de la pastișă la încercarea de articulare a unui discurs original, îndrăgostit, ca și maestrul său, de expresia clară de sorginte parnasiană care face din poezie un vehicul al ideilor politice, morale, religioase, tentat de epicitate și explicitare și refuzînd (sau ignorînd încă) lecția modernistă care i-a obligat chiar și pe traditionaliștii autentici să-și regîndească poezia...

Poemele lungi, „filosofice", deși conțin unele versuri frumoase, sînt pînă la urmă fastidioase și nu-l pot duce pe Mircea Zamfir spre un lirism esențializat așa cum ni se pare că tinde în unele compoziții mai scurte în care erotismul este proiectat pe o zariște originară : „Din gîndul osîndit, rotund / Ți-am plămădit un chip de ape, / Cu pești umbriți de grele pleoape / Și raze strălucind în prund, // Pe maluri strîns-am iarba-n fald / Și arbori mici ca de savană / Să-ascundă turmele în goană / Cînd vreau cu ele să mă scald, // Apoi de fruntea ta am prins / O diademă de albastru / Plutind pe creștet galben astru / Și dezmierdînd obrazul nins // Așa te-am vrut cu gînd rotund, / Așa te-am plămădit din ape... / Vedea-voi oare pești sau pleoape ? / Vedea-voi soarele în prund ?" ; „Mai știi, iubito, mica noastră barcă ? / Cu poala ta slujindu-mi căpătîi, / Adesea mă visam plutind în Arcă / Spre țărmul bucuriilor dintîi ; // Tu învîrteai lopețile, vitează, / Și zău, credeam că apa toată-i gropi, / Dar cum aveai mereu privirea trează / Rideam ascuns cînd mă-nveleai cu stropi ; // Și ne lăsam apoi în unde calme / Pornind la drum cu turmele pe cer / Și ochii mi-i stingeai domol sub palme / Să simt cum mă înalț, descresc și pier... // Trăia atunci prin noi întreaga fire / Istoria plămădirilor în doi / Căci gîndul ce se naște din iubire / Pe-al veșniciei trunchi e sfînt altoi ; // Și nu era nimic să ne despartă. / N-aveam nici viitor și nici trecut ; / Curgeam cu fiecare clipă moartă / Către lumina de la început...".

Învingîndu-și timiditatea epigonică și sentimentalismul adesea penibil, Mircea Zamfir poate accede la o expresie proprie, rafinată, lucrînd în sensul desăvîrșirii frumoasei limbi poetice pe care o posedă.

Cezar Ivănescu

Cuvînt de naștere

Urmare din pag. 1

O pîine muncită, o pîine luptată — istoria, stropită cu sudoare și sînge. Unirea, prima ; dar și cea de a doua — ca întregire, ca biruință a unor aspirații și idealuri seculare — au înflorit în plină iarnă. Se dăduse proba de foc la Mărășești, Mărăști și Oituz, se împlinesc șaptezeci de ani de atunci, iar pe cîmpiile, în munții și văile istoriei noastre s-a ridicat un adevărat pantheon al întregirii de neam și de țară, un pantheon al ideii și-al iubirii de libertate. Erau în august, într-un august al bunicilor și părinților noștri toate acestea, după cum tot în august, într-un august al părinților și al copilăriei noastre a fost acel an 1944 : revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Vară adică, vară a memoriei luptei, miros de grîu și miros de struguri care se coc. Vară a destinului, cap de pod din vechime ce se leagă cu văzul și-auzul a toate cîte s-au clădit și se clădesc. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el leagănă toate gîndurile, toate zbaterile, toate aspirațiile din noi. Vara, într-o vară a fost, acum 22 de ani, Congresul al IX-lea al partidului, vara, într-o vară a fost ales în fruntea forței politice conducătoare a țării cel ce prin nume, prin operă, prin viață și luptă avea să ne exprime însăși cauza libertății și să consacre o epocă nouă a destinului național. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el face să pulseze stele de vară pe amintiri.

Roșul de Corund

Corundul văzut pe hartă pare un punct de echilibru al unei pîrghii care își are capetele proptite la Sovata și Odorheiul Secuiesc. Așterea localității se pierde în veacuri ; documentele spun că totul ar fi început pe la anii 1300 și ceva. Dar, un alt gen de documente arată că românii au întemeiat aici o cetate. Conturul zidurilor mai poate fi văzut și astăzi undeva sus pe Munții Harghitei. Un alt gen al mărturiilor, ajunse pînă la noi precum testamentele, sînt vasele. Este suficient să sapi o palmă de pămînt ca să găsești cioburi de tot felul. Precum timbrele răvășite de copii într-un clasor imens. Cioburi din cele mai vechi timpuri pînă înspre zilele noastre. Și, atunci cînd ele sînt găsite sînt duse și puse în locuri de mare cinste în casele oamenilor de aici și așezate lîngă ceea ce ei, țăranii, fac în continuare ducînd tradiția mai departe. Sînt exact ca niște vederi venite de undeva de departe. Și prin toate acestea fiecare casă reprezintă și chiar este în miniatură un muzeu. Pămîntul este cel care a făcut din Corund o localitate cu faimă. Este variat și are în sufletul lui tot ce-i trebuie ca atunci cînd i se dau diferite forme și este ars poate să țină, în îmbrățișarea sa, apa și mincarea. Altfel spus, pămîntul din Corund este bun pentru olărit. Ceramica de Corund s-a făcut celebră transformînd localitatea, fără să spunem cuvinte mari, într-un centru al olăritului european. Corundul, mulți poate nu cunosc acest fapt, este trecut în tot felul de hărți, ghiduri și în diferite cărți de specialitate. Și toată această faimă au dus-o și amplificat-o, prin veacuri, țăranii de aici care au știut să frămînte pămîntul, să-l modeleze în fel și fel de chipuri și forme. Cu alte cuvinte pămîntul de aici își are viața lui, își are trăirea lui care a traversat veacurile cu demnitate și personalitate... Și dacă ar fi să dăm o cifră atunci trebuie să spunem că datorită grijei pe care o are și o manifestă societatea noastră față de acest gen de artă și de artiști, în Corund sînt autorizați să practice meseria de olar peste șase sute de țărani. Dintre aceștia mai mult de jumătate sînt celebri. Este foarte greu pentru un reporter să se decidă la care poartă să bată. Firme mari, firme mici, de diferite dimensiuni, colorate și modelate în fel și fel de chipuri te invită să calci pragul caselor. Poate și acesta-i motivul pentru care Corundul pare în fiecare zi a anului și în fiecare ceas al zilei o sărbătoare și o invitație...

Firma lui Józsa János este prima pe care o întîlnești cînd pasul te aduce în Corund venid dinspre Odorheiul Secuiesc. Aici, într-o casă mare în care artistul își are atît atelierul cît și cuptoarele de ars pămînt, expoziția cu vînzare și cea care se păstrează (cîteva sute de farfurii și vase de toate mărimile și formele — multe dintre ele vechi de sute de ani) am zăbovit preț de cîteva ceasuri. Józsa János își are vîrsta proptită în cumpăna unei jumătăți de veac. Dar, acest fapt nu l-a împiedicat să devină și să fie unul dintre cei mai vestiți ceramiști din Corund și din țară. Faptul îl demonstrează autocarele care opresc zilnic la poarta lui. Turiștii se plimbă exact ca-ntr-un muzeu în aer liber admirînd tot ceea ce poate stoarce Józsa János pămîntului. Nu-l deranjează prezența turiștilor, poarta lui este deschisă tot timpul, și el frămîntă fără nici un fel de pauză pămîntul. El nu merge cu arta sa pe piață. Spune că vremea sa este grămuită. La toate edițiile Festivalului național „Cîntarea României" a obținut cîte un premiu. A avut expoziții în multe orașe ale țării și în cîteva capitale europene. Artistul, vrăjit și fermecat de pămînt, a încercat, pe cît de omenește a fost posibil, să înțeleagă și să dezlege mai toate tainele legate de facerea vaselor. O perioadă le-a confecționat cu forme de ghips și să se ocupe de porțelan. Să-l fabrice la el acasă. În laboratorul său, care se deosebește de atelier, găsești tot felul de eprubete și substanțe de toate mărimile și dimensiunile, de toate culorile. De aici a pornit drumul dezlegării secretului mult rîvnitului porțelan... A decorat mii și mii de vase de porțelan. Pentru o vreme, spune, a renunțat la fabricarea porțelanului fiindcă consideră că mai are încă multe de descifrat și mîinile lui, acum, la această vîrstă, trebuie să frămînte pămîntul care se află pe un drum cunoscut. Este vorba de Roșul de Corund. A găsit și încă mai caută prin pămînt frînturi de cioburi ale veacurilor trecute.

Sorin Postolache

Construcția demnă

Urmare din pag. 1

tății pulsînde, simți acea trăinicie sentimentală pe care o dă armonia celor înconjurătoare. O grădină mare țara în care fiecare părticică a fost îngrijită, în care ceva s-a mișcat din profunzime, aceași profunzime care în lumea vegetală dă neapărat floare și fruct. Numeam la început cîteva dintre mirările și mîndriile unor inși care, purtați de fel de fel de interese, au trecut niște ceasuri împreună într-un compartiment de tren. Vorbeau în termeni de istorie prezentă. Mai exact despre clipa care tocmai trecuse peste ei și peste lume. Și bătuse la fel de semnificativ peste toți. Orice călătorie, chiar și pe cea mai lăturalnică panglică de asfalt (ieșiți acești zeci și zeci de mii de kilometri de asfalt au produs mutații nu lipsite de însemnătate în calitatea vieții noastre cotidiene) e un plonjon prelungit într-un tumult, într-o morișcă a vieții care pentru mii și milioane de oameni, acum, adică de cinci ani, de zece ani sau de douăzeci, se mișcă incomparabil mai repede decît cîndva. Și acest cîndva nu încape în el nici măcar o generație. Sau poate doar o generație care le-a trăit pe toate, de la zidirea unei case de zece etaje, a unui cartier cît un oraș, pînă la împămîntenirea unui combinat ce mută o geografie și cîteva mii de concepții și moduri de a vedea lumea. Fiecare colț de țară, Sulina sau Jimbolia, Halmeu sau Călărași, Galați sau Sighetu Marmației, Darabani sau Corabia, Drobeta-Turnu Severin sau Vaslui s-a bucurat și se bucură, precum toți cei ce se cuprind într-o românească horă, de tot ce înseamnă condiție omenească superioară, stil nou de viață. Aspecte date de o întreagă sumă de condiții materiale create, de la asfalt, apartament și automobil pînă la calificare într-o tehnică de vîrf într-o unitate economică avînd ca principiu economic munca eficientă, înalt productivă. Sînt, toate acestea, evenimentele noastre de zi cu zi, indiferent cum le numim și indiferent că locuim și muncim în București sau Timișoara sau Bechet sau Baia Mare sau Petroșani, evenimente ai căror protagoniști noi sîntem și care pentru noi toți sînt. Avem, astfel, o altă concepție și alt mod de raportare la istorie. Istorie sînt astăzi salbele de fapte minunate desfășurate pe toată cuprinderea patriei, ele însemnînd construcție demnă. Orice ilustrată, din orice loc al țării, este o sărbătoare a privirii și-a sufletului.

Valentin Rasputin: „Cred că sînt un scriitor cinstit. Şi a fi cinstit este şi mult şi greu"

La 15 martie Valentin Rasputin a împlinit 50 de ani. Publicăm în versiune românească relatările ziaristei sovietice Tatiana Zemskova despre întîlnirile şi discuţiile ei cu scriitorul, la Irkutsk, unde acesta locuieşte.

Grupa de televiziune a sosit la Irkutsk pentru a filma un subiect despre Alexandr Vampilov, dramaturgul cu care Rasputin era prieten şi despre care a fost de acord să spună cîteva cuvinte pentru televiziune. Despre sine ne-a povestit mai tîrziu, lăsîndu-se înduplecat de rugămintile noastre. Primul lucru pe care l-am văzut şi l-am filmat la Irkutsk a fost cimitirul în care este îngropat Alexandr Vampilov, un cimitir obişnuit de la marginea oraşului.

...«Eu am terminat universitatea în 1959, iar Vampilov în 1960, — începe Rasputin povestirea sa fără convingere. Şi pînă la terminarea universităţii amîndoi am lucrat la redacţia ziarului „Sovetskaia molodioj". El la început scria povestiri, şi prima lui cărticică, „Concurs de împrejurări", a apărut sub pseudonim. El parcă nu avea încă încredere în sine, intuitiv considera că nu aceasta este menirea sa principală... Piesele însă, chiar primele, le semna cu numele său...»

Pe mormîntul lui Vampilov este aşezată o piatră de o formă nedefinită, adusă din Baikal. Rasputin tace cîteva secunde, apoi aşează la picioarele pietrei florile de cîmp pe care le-a cules pe drum.

— Şi totuşi cum a murit Vampilov, întîmplător ?

— Era în ajunul aniversării sale de 35 de ani — spune Rasputin. Vampilov cu un prieten au ieşit la pescuit în Baikal, dar acolo erau valuri mari şi au vrut să se întoarcă. Deodată barca s-a lovit de un smîrc şi s-a răsturnat. Pînă la mal mai rămăseseră doar doi metri, o nimica toată. Tovarăşul cu care plecase la pescuit se tîrîe de barcă, iar Vampilov care înota bine a pornit-o spre mal. I se păruse că a dat deja de fundul tare, şi probabil a făcut ultimul salt înainte de-al înghiţi apa... N-ai rezistat inima. Cum să spun, întîmplător sau nu întîmplător ? — se corectează Rasputin. În fiecare întîmplare este o legitate.

Apoi am pornit spre vechiul Irkutsk. Am filmat căsuţele de lemn îmbrăcate în dantelă fină transparentă — verde, albă, albastră. Aici nici o căsuţă nu seamănă una cu alta, fiecare are chipul său, specificul său, în fiecare se vede mîna unui meşter priceput. O străduţă îngustă de pămînt acoperită de iarbă înaltă parcă zboară în sus. Locuitorii coboară pe o scară de lemn cu balustradă rotunjită.

— Acesta este un colţişor al bătrînului Irkutsk — povesteşte Rasputin, din fericire încă neatins, dar fireşte va trebui umblat la el. Trebuie puse la punct casele de lemn, porţile, dar nu trebuie totul acoperit cu beton. Fie ca aici lemnul să se păstreze, să crească urzicile, nu trebuie să ne fie teamă de urzici. Copiii care cad în urzici vor plînge puţin, dar vor şti ce sînt urzicile. Doar nu în toate oraşele s-a mai păstrat urzica. Trebuie să menţinem legătura cu pămîntul, cu ce creşte pe acest pămînt...

În faţa noastră este clădirea Universităţii din Irkutsk.

— Este primul oraş în care am sosit la vîrsta de 17 ani pentru a da examen la Universitate — îşi aminteşte scriitorul.

— Şi aţi intrat din primul foc ?

— Ce era pe vremea aceea admiterea ? Ştiam să-l deosebesc pe Puşkin de Maiakovski şi asta era suficient — glumeşte Rasputin. Concursul nu era prea mare.

Alături este clădirea primitoare a bibliotecii universitare.

— Atunci se obişnuia să mergi la bibliotecă. Zi şi noapte stăteam la bibliotecă, fugeam de la cursuri... Principalele contacte se stabileau acolo : se făceau cunoştinţe, se îndrăgosteau, se transcriau cursurile. Era locul de întîlnire, dar şi de discuţii inteligente. Trăiam într-adevăr ca într-o familie.

Rasputin a povestit că şi-a petrecut copilăria în satul Atalanka. Denumirea satului a rămas, dar acum nu mai este un sat, ci o aşezare mare constituită din mai multe sate. Mama lui şi acum locuieşte acolo, numai iarna este adusă la oraş. El descinde din ţărani şi nimeni din precursorii lui nu s-a ocupat de literatură.

A doua zi am filmat pe malul Angarei, în drum spre lacul Baikal. Locul este minunat de frumos ! Pe malul verde sînt pini de formă ciudată parcă îndoiţi, iar apa se uneşte cu cerul, liniştea este neobişnuită, se aude zgomotul aparatului de filmat al operatorului. Dacă priveşti în depărtare se văd profilurile unui săţuleţ ascuns în ceaţă pe mal. Ai impresia că satul se află jumătate în apă şi seamănă cu Matiora din povestirea lui Rasputin. L-am întrebat :

— Matiora. Există într-adevăr un asemenea sat sau este o imagine generalizatoare ?

— Este totuşi generalizatoare, deşi la noi, pe Angara, au fost multe sate pe insulă şi există chiar şi denumirea Matiora. În general, printre denumirile ruseşti cele mai răspîndite, înrădăcinate, de obîrşie, denumirea Matiora există pe tot întinsul Rusiei, este şi la noi în Siberia şi a fost şi pe Angara. Fireşte am ales această denumire cu un scop : denumirea trebuie să însemne ceva, ca şi numele de familie care trebuie să însemne ceva. Denumirea nu trebuie să fie ceva întîmplător, cu atît mai mult denumirea unui vechi sat, unui vechi pămînt, al rădăcinilor care sînt specifice acestui sat şi acestui pămînt şi care acum se pierd. Povestirea „Despărţirea de Matiora" am scris-o pe baza materialelor aşezării Usti-Ilimsk, acolo unde nu a mai rămas nimic, unde totul s-a ars. Toate acestea s-au petrecut în faţa ochilor mei : eu tocmai trecusem prin aceste locuri în ajunul dispariţiei lor sub apă. Un spectacol cu adevărat tragic, mai ales cînd mergi seara... Am mers uneori şi noaptea pe vechile drumuri : pe Angara, pe Ilim... Ilim este un rîu care se scurge în Angara, acolo au fost pămînturi minunate şi rodnice. Păşunile din Ilim însemnau un pămînt bogat, un pămînt rodnic, care hrănea nu numai regiunea Irkutsk, ci şi Iakutia. Şi ţăranii trăiau acolo bine. Şi, iată, mergi pe Ilim şi vezi cum aceste sate puternice ard în întuneric. Este un spectacol care îţi rămîne în memorie pentru toată viaţa. Această tragedie a despărţirii de vechiul mod de viaţă am încercat să-l redau pe cît am putut în povestirea „Despărţirea de Matiora".

— Dumneavoastră credeţi că Matiora va reveni cîndva la suprafaţă ?

Rasputin a rămas pe gînduri.

— Pe Usti-Ilim, înainte de baraj, erau cîteva mici insule inundate, de pe ele însă nu fusese tăiată pădurea, şi iată, că, apoi, ele împreună cu pădurea au ieşit la suprafaţă. Au trebuit să fie bombardate pentru a nu afecta barajul. Cum să spun ? Va reveni sau nu va reveni la suprafaţă pe Matiora mea ? Eu cred că Matiora nu va reveni la suprafaţă, dar ea va renaşte într-o nouă calitate, într-o nouă formă. Cel mai mult cred într-o Matiură spirituală şi morală, care va fi neapărat... Altfel la ce-ar servi toate strădaniile noastre, doar ca să ne lovim ca peştele pe gheaţă ? În aceasta trebuie să credem, şi am convingerea că această credinţă a mea nu este inutilă.

— Povestirea dumneavoastră „Incendiul" este parcă o continuare a „Despărţirii de Matiora"... Ce intenţii aveţi ? Aveţi de gînd să continuaţi această temă ?

— „Incendiul", convenţional vorbind, este ceea ce s-a întîmplat cu această nouă aşezare, cînd au fost tăiate toate rădăcinile, cînd nu a rămas nimic din pămîntul pe care au trăit oameni, care s-au strămutat complet pe un pămînt nou, au durat case noi, au introdus obiceiuri noi. Cum s-a reflectat aceasta asupra vieţii oamenilor, asupra obiceiurilor noastre, asupra atitudinii faţă de pămînt ? Pămîntul este în esenţă unic, este tot pămîntul nostru. Dar iată că judecînd după atitudinea faţă de el îl considerăm tot mai puţin al nostru, îl apreciem tot mai puţin. Iată tocmai aceasta am vrut să arăt : în ce măsură ne influenţează istoria noastră, trecutul nostru, cum se reflectă ea în prezentul nostru şi cum se va reflecta în viitor...

L-am întrebat pe scriitor despre caracterul publicistic al povestirii „Incendiul" : este într-adevăr o nouă manieră în activitatea scriitorului sau pur şi simplu o chestiune de timp ?

— Pentru mine a fost întotdeauna foarte importantă influenţa emoţională asupra cititorului — spune Rasputin. Nu numai influenţa prin evenimente, prin soarta eroilor, cuvîntul, dar şi prin felul cum este construit cuvîntul, cum va fi perceput emoţional de cititori, să spunem electrizant. Poate sună cam grosolan, dar este necesară o asemenea influenţă, este necesar chiar şocul. Pentru aceasta mi s-a părut cea mai potrivită limba pe care am ales-o. Nu mi-a fost uşor de la început. Asupra acestei lucrări am zăbovit foarte mult, în special la început, tocmai pentru a găsi acel sunet, acel cuvînt, acel stil, care să se potrivească cel mai bine evenimentelor. În final am hotărît că cea mai potrivită va fi tocmai discuţia publicistică. Firesc există aici o oarecare suprasaturaţie publicistică, o simplitate excesivă care, probabil, nu trebuie să existe în operele literare. Dar eu nu am renunţat pentru că aşa o cere acum timpul.

— Cititorii discută despre eroul principal din „Incendiul". El este doar şofer la o gospodărie silvicolă, un om simplu, cum se obişnuieşte să se spună, dar toate enunţurile lui despre viaţă sînt foarte complexe şi uneori filozofice... Oare nu gîndeşte prea complicat eroul dumneavoastră, Ivan Petrovici ?

— Ştiţi, nu este nici pentru prima, nici pentru ultima oară cînd mi se reproşează că eroul meu simplu este excesiv de complicat. De ce să considerăm că eroul simplu este un erou primitiv ? El, chipurile, trebuie numai să lucreze bine şi toată complexitatea lui trebuie să se rezume la munca pe care o îndeplineşte ? Dar spiritual, sufleteşte, el trebuie să reprezinte o entitate simplă strict delimitată ? Nu, fireşte că nu. Îmi amintesc că aceleaşi reproşuri mi s-au făcut şi cînd am scris : „Ultimul termen" cu bătrîna Anna şi în „Despărţirea de Matiora" cu bătrîna Daria. Spuneau că Daria filozofează cam prea mult, este excesiv de complicată şi de dreaptă. Noi pur şi simplu nu le cunoaştem pe aceste bătrîne, nu-i cunoaştem pe aceşti oameni simpli care ne par primitivi. Ei sînt departe de a fi primitivi. Ei judecă şi vorbesc atît de înţelept că-ţi tae răsuflarea. Şi apoi, la urma urmelor, chiar dacă eroul este simplu, cum ni se pare nouă, de ce să nu-i transmitem grijile noastre, gîndurile noastre ? De ce trebuie luat în starea fizică şi morală în care el există ? Atunci de ce mai e nevoie de literatură ? Adevărul literaturii nu este în mod obligatoriu adevărul vieţii în starea pe care o luăm, pe care parcă o extragem din cursul obişnuit al evenimentelor.

— Ce speranţă vă puneţi astăzi în literatură ? Cum poate ea să ajute ca omul să devină mai bogat, mai înzestrat spiritual, mai moral ?

— Literatura, mi se pare, poate face foarte mult — a răspuns Rasputin cu convingere — dacă literatura ar fi şi ea ajutată. Am în vedere şi propaganda şi latura economică, pentru că în viaţă totul este interdependent. Moralitatea este în primul rînd legată de economie, iar spiritualitatea de asemenea. Şi ceea ce se dobîndeşte prin literatură se pierde uneori datorită unei activităţi economice prost îndrumate.

Să luăm, de exemplu, omul de pe malul Baikalului. Însuşi faptul că trăieşte pe malul Baikalului poate presupune că este un om pur şi moral. Natura ne influenţează mai mult decît ne închipuim. Omul devine mai curat cînd trăieşte în mijlocul naturii virgine, iar cînd natura este strivită şi încă în chip tragic, eu cred că aceasta îl influenţează în primul rînd pe om. Dar ce spun, cred, asa şi este. Să luăm, de exemplu, omul de pe malul Baikalului... El trăia într-o anume stare morală şi spirituală, şi iată că alături de el şi-a făcut loc Combinatul de celuloză din Baikal. Vechea stare încet, încet dispare, ea trece într-o calitate nouă, combinatul nu aduce folos nici Baikalului, nici economiei, este un combinat deficitar şi din punct de vedere economic. El aduce daune uriaşe statului nostru, fără să mai vorbim despre alte pierderi.

— Ultima dumneavoastră carte se numeşte „Trăieşte un secol — iubeşte un secol". De ce aţi ales acest titlu ?

— Ştiţi, există un proverb „trăieşte un secol — învaţă un secol". Şi aceasta este foarte important, să nu obosesti şi să nu încetezi să înveţi. Dar acum important este altceva. Acum toţi sîntem învăţaţi şi poate chiar prea învăţaţi. Acum, în viaţă, nu ne ajunge dragostea. Însuşindu-ne ştiinţa, învăţînd tot ce se poate şi tot ce nu se poate, explicînd totul, noi nu putem totuşi deveni mai buni. Nu putem folosi uriaşele noastre posibilităţi morale. E bine „trăieşte un secol — învaţă un secol", dar şi mai bine este — „trăieşte un secol — iubeşte un secol"...

Seara am intrat în căsuţa lui Rasputin aşezată în apropierea lacului, pe malul Angarei.

L-am întrebat pe scriitor dacă lucrează seriile.

— Nu. Seara îmi place să citesc, sînt deja la vîrsta cînd pentru citit trebuie afectat un timp anume, mai ales atunci cînd îl citesti pe Dostoievski sau pe Tolstoi sau pe Nicolai Fiodorov. Trebuie ca acest timp să fie liber, aproape timp sacru, asa că seriile le dedic cititului.

— Ce calităţi apreciaţi la oameni ?

— Eu apreciez la om corectitudinea, acel loc unde la om trebuie să fie conştiinţa. Adeşea însă conştiinţa dispare undeva şi nu pot înţelege cu ce se umple acest loc.

— Vă scriu mult cititorii şi le răspundeţi la scrisori ?

— Îmi scriu mult dar, fireşte, e imposibil de răspuns la toate scrisorile. Sînt însă unele scrisori la care este imposibil să nu răspunzi, pentru că sînt foarte deschise, foarte sincere. E foarte plăcut că în ultima vreme vin scrisori cu probleme, care nu mă frămîntă numai pe mine; nu numai literatura noastră, ci în general societatea noastră. Sînt probleme ecologice, probleme legate de ceea ce noi numim calitatea umană. Toţi vorbim despre perfecţionarea omului, dar cum să devii mai bun ? Adică unde să găseşti forţele şi de unde să iei acele particularităţi care lipsesc, cu ajutorul cărora omul trebuie să devină mai bun ? Sînt unele scrisori foarte interesante. Mai mult, sînt scrisori, aş spune, de interes de stat, de gîndire de stat. Nu ar fi rău, cîndva, să se editeze o carte din scrisorile cititorilor către scriitori. Sînt convins că s-ar bucura de succes.

La sfîrşitul discuţiei, l-am întrebat pe Rasputin cum îşi petrece timpul liber.

— Îmi place în acest timp să nu fac nimic — a răspuns scriitorul. Îmi place s-o pornesc haihui. Nu am nici un fel de hobby. Nu sufăr niciodată de singurătate... Oriunde m-aş afla, în taiga, sau în altă parte — nu am nevoie nici de tranzistor, nici de televizor, uneori chiar nici de carte.

— Dar de interlocutor nu aveţi nevoie ?

— Absolut deloc. Eu consider că omul trebuie stie să converseze cu sine însuşi pentru că discuţia cea mai importantă, cea mai sinceră, cea mai utilă se produce în intimitate cu tine însuţi.

— Credeţi că sînteţi un mare scriitor ? l-am întrebat în treacăt, în pauza dintre filmări.

— Nu... — a zîmbit Rasputin. Cred că sînt un scriitor cinstit. Şi a fi cinstit este şi mult şi greu.

În româneşte de C. Tutoveanu

Balcanice

BAKI YMERI

Gazel de dragoste

Cununi de sărutări azi noapte ne-am pus.
Greul lor aur ne-a îmbătat.

Aşternutul dorinţei a-nflorit în extaz.
În alba lui iasomie-am plutit.

Fragi date-n pîrgă ca-n miezul de vară
De pe buzele tale-am cules.

Sînii tăi mi-au rotunjit palmele
Aidoma gutuilor, toamna.

Gura ta strivea o mireasmă
De busuioc înfocat.

Dragostea ta mă făcuse să uit
Cît de fidelă e moartea.

DINA CUVATĂ

Leacul la timp trebuie căutat

Azi am vorbit la telefon cu vecina din sat :
Mi-a spus că mama se simte mai bine,
Că au să aibă ei grijă de dinsa.
Au să aibă ei grijă de ea — la ce bun grija lor ?

Ferească-te Domnul de grija vecinilor —
Dar, uite, mamă, că mai există cîte un om
Bun la suflet pe lume şi de aceea
Nici nu-ţi mai port uneori atîta de grijă.
Dar omul la timp trebuie să-şi caute leacul !

Gînduri ce duc către mama

Stai acasă, draga mea mamă, şi eu n-am cum afla
La ce te gîndeşti — adeseori mi-ai vorbit
De greutăţile duse pe macedonene cărări.
Te gîndeşti poate că au şi aromînii acum
Parte de frumuseţea rîvnită — te gîndeşti poate
Că a venit vremea cînd nurorile nu mai vor
Să mai stea cu bătrînii, că nici tu
N-o să ai o soartă mai bună.
Să ştii că şi eu mă gîndesc
La alte o mie de lucruri.

În româneşte de Dumitru M. Ion

POEZIE CUBANEZĂ

PABLO ARMANDO FERNANDEZ

Eroii

Încă din vise prăfuita inimă
a pădurii ardea
şi din nou prindea să trăiască
printr-o pură-ntîmplare.
Cîntece şi bătăile orologiului
în bătrîna casă a lumii
şi cei născuţi în ajunul sfîrşitului.
Trăiesc întru veşnicie eroii.
Pentru ochii lor numeroşi de minuni
pădurea păstrează unica floare
pe care timpul nu o pălămăreşte
pe care n-o vatămă moartea.
Erau încă din vise, egali şi feluriţi.

ROBERTO FERNANDEZ RETAMAR

Celălalt

(IANUARIE 1, 1959)

Noi, supraviţuitorii
cui datorăm a noastră
supraviţuire ?
Cine-a murit în locul meu
în închisoare,
inima cui a primit glonţul
mie menit ?
Deasupra cărui mort
sînt eu în viaţă,
oasele lui într-ale mele
ochii ce i-au fost smulşi,
văzînd cu chipul meu
şi mîna ce nu-i mina lui
şi nici măcar a mea,
mîna ce-aşterne sfîşierea
de cuvinte-n care
el nu se află
în supraviţuirea
mea, a noastră ?

ROLANDO ESCARDO

Familia

Mama mă primeşte la pieptu-i cald
în fiecare zi.
Bunicul şi schiopătatul lui
huruie pe podea.
Aurora e tînără,
nu se gîndeşte la măritiş ;
visează.
Olema a şi-nceput
să-şi facă unghiile.
(Perucho încă n-a murit)
Mama din cînd în cînd
încearcă clapele pianului
Antonio e bucătar
iar Salvatore duce greul
salvîndu-ne.,
Enrico lipseşte !...
(Oare Enrico să fi risipit
banii familiei...?)

MIRTA AGUIRRE

Cîntec vechi pentru Che Guevara

„Sans peur et reproche..."

— Unde eşti, cavalere Bayard,
cavaler fără teamă şi fără prihană ?
— În vînt, doamnă, -n rafala
ce-nvolbură flacăra în care ard.
— Unde eşti, cavaler temerar,
cavaler fără teamă şi fără prihană ?
— În floarea ce o-ngădui vieţii mele :
în spini, în spini, nobilă doamnă.
— Unde eşti cavaler nesupus,
cavaler al destinului tuturor ?
— Cu spada luminez un drum în sus
spre viitor, doamnă, spre viitor.
— Unde eşti, cavalere, tu cel mai pur,
cavalere, cel mai bun cavaler ?
— Făclia luptei aprind împrejur
în întuneric, doamnă, în întuneric.
— Unde eşti, cavalerule, cel mai puternic,
cavaler al zorilor incendiate ?
— În sînge, pulbere, în rană,
în moarte, doamnă, în moarte.
— Unde eşti, cavaler fără viaţă acum,
cavaler stăpînit şi răţăcitor ?
— În cel ce-n zbor mi-a prins mănuşa
şi destinul, doamnă, cel izbînditor.
— Unde eşti, cavaler al victoriei,
cavaler cel dintîi între mulţi ?
— Prin moarte am trecut în legendă
în istorie, doamnă, în cartea istoriei.

În româneşte de Narcis Zărnescu şi Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **CE ESTE NOU ÎN LITERATURA CUBANEZĂ?** a fost întrebat Cira Romero, director adjunct al Institutului pentru literatură şi lingvistică al Academiei cubaneze de ştiinţe. Iată răspunsul lui : „Interesante sînt în prezent la noi poezia şi teatrul. A apărut o valoroasă poezie de dragoste a unor autori tineri, născuţi în jurul anului 1950, cum sînt : Reira Maria Rodriguez, care a cîştigat premiul Casa de las Americas pe anul 1986, Oswaldo Sanchez, Raul Hernandez Novas. Aceştia scriu o lirică foarte intimă, dar şi o poezie inspirată din viaţa de toate zilele a poporului nostru.

Contrar poeziei, teatrul nostru nu este deloc poetic, el impune prin modul de abordare directă a problemelor sociale, a realităţii. De aceea are un ecou atît de viu în rîndul concetăţenilor mei.

În proza cubaneză a ultimilor ani predomină romanul istoric. Este vorba mai degrabă de o dominare cantitativă pentru că opere de certă valoare nu sînt prea multe în acest sector".

Referindu-se la preocupările Institutului pentru literatură şi lingvistică al Academiei de ştiinţe cubaneze, Cira Romero a spus : „Institutul are două sarcini principale : studierea spaniolei cubaneze şi a literaturii cubaneze. Deocamdată nu ne ocupăm de studiul altor literaturi, dar ne gîndim s-o facem în viitor. Lucrătorii secţiei pentru literatură pregătesc în prezent «Istoria literaturii cubaneze». Nu este vorba despre o istorie atotcuprinzătoare, ci de o scurtă privire intitulată «Profilul istoric al literaturii cubaneze». Primul volum, care merge pînă în anul 1898, a şi apărut".

● **SCRIITORUL POLONEZ ANDRZEJ PRZYPKOWSKI**, în vîrstă de 57 de ani, a debutat în literatură în anii '60. Cu toate că prin formaţie este jurist, creaţia sa este în întregime închinată mării, călătoriilor efectuate în jurul lumii sau pe diferite alte suprafeţe de apă ale mapamondului. Cele mai cunoscute dintre lucrările sale sînt : „Călătorie obişnuită", „Undeva în Franţa", „Ei erau peste tot", „Dacă ai să revii la Montpellier", „St. Lazaire nu are mîine", „Luna peste Sierra Leone".

Ani la rînd a fost secretarul general şi vicepreşedinte al Asociaţiei marinăştilor polonezi, formaţiune care cuprinde pe toţi creatorii care în operele lor abordează tematica mării.

„Cum se face că din jurist aţi ajuns să abordaţi tematica exotică a mării ?" a fost întrebat scriitorul. „De bună seamă că totul mi se trage din copilărie. Aveam cinci ani cînd, împreună cu tatăl meu, m-am urcat pe remorcherul «Lupul», care ne-a dus din Gdynia într-un port militar unde părintele meu, arhitect, construia un obiectiv militar. Aceasta a rămas cea mai puternică amintire a mea din copilărie. Ea mi-a fost întărită în anii războiului, pe care i-am trăit la Varşovia. Tînjeam după mare pentru că ea devenise pentru mine simbolul libertăţii...

După război, după primele mele încercări literare, în Polonia a fost reînviată mişcarea marinăştilor. Această Asociaţie organiza, pentru creatori, expediţii pe toate mările lumii la bordul vaselor poloneze. Primul meu mare drum pe apă l-am făcut în Japonia după care a urmat altul în Asia de Sud-Est.

● **ÎN POFIDA FAPTULUI CĂ ÎN ŢARA SA NATALĂ**, Anglia, este foarte populară, Elizabeth Berridge este aproape necunoscută în afara graniţelor ei. Activitatea ei literară este definită de cele şapte romane apărute pînă în prezent, de cîteva volume de povestiri, în afra celor publicate prin reviste literare, precum şi de cronicile literare pe care le semnează în paginile lui „Daily Telegraph".

Elizabeth Berridge nu face parte din rîndul scriitorilor care filozofează mult, arma ei cea mai puternică constă în ştiinţa de a creea atmosferă, de a crea personaje memorabile, pe care le întîlnim mai ales în romanul „Traversînd parcul", ca şi în majoritatea povestirilor sale cuprinse sub titlul „Probleme de familie".

Tema fundamentală a scrisului ei este familia, „o lume în microcosmos", cum o defineşte autoarea, şi aceasta este una din explicaţiile pentru care volumele ei se bucură de o largă audienţă în rîndul cititorilor. În cadrul acestei teme un loc important îl ocupă relaţiile părinţi-copii, altfel spus, conflictul dintre generaţii. Aşa este cazul povestirii „Fringere" în care problema dezbătută este cea a lipsei de înţelegere a părinţilor faţă de copii, fenomen caracteristic nu numai prozei ei, ci literaturii universale contemporane. Şi, din păcate, nu numai literaturii.

Vîrsta a treia nu scapă nici ea observaţiei ascuţite a prozatoarei. În povestirea „Înainte de a adormi", eroii sînt soţii Mathews, oameni în vîrstă, la care egoismul exacerbat şi înstrăinarea pun în faţa cuplului probleme de nerezolvat.

Autoarea ia în vîrful cătării nu numai racilele societăţii moderne, dar şi slăbiciunile şi defectele individului, din care cauză scrierile ei au o importanţă general-umană.

ACASĂ

Căderi de văzduhuri

Nopţi legănate cu ierburi şi-n lac cu nuferi galbeni. O vislă aiurită suspină şi cîntă.

În iulie, seara, cînd se sting viorile aşteptării, sînt ca un pahar de cristal în care o fată, culcîndu-şi oboseala, şi-a îngrămădit podoabele — cerceii păstrînd încă dogoarea obrajilor, şiragul de perle înflorate de atingerea sînului, brăţările zvîcnind de cîntecul ce-l spune sîngele cînd braţele se încing de iubire.

În aceste seri, nici o ţipenie de gînd rău în preajma tîmplei.

Iar cuvintele pe care le-am căutat toată ziua răsar de sub coviltire albe, tefere, nezdruncinate şi se apucă să ciopească-n lemn de trandafir.

Sînt seri ca nişte păduri de lemn întinse de la un munte la altul ca să treacă pe umerii lor pîlcuri de căruţe cu fîn vioriu.

Sus, se schimbă gărzile la palatul Lunii, dedesubt, rîurile schimbă între ele zăvoaie, peşti nemuritori, sălcii şi hore în care se-nvîrt, pînă la pierderea minţii, flăcăi amăgiţi de zînele apelor.

Trec din asfinţit în mine fluturi de laur şi descîntece vechi cad din înălţuri în ploaia de stele ce se închipuie perdea la geamul dinspre lume. Un cal de frunză bate din copită. Cu botul scufundat într-o fîntînă de struguri, el umblă să bea din vina de argint a pămîntului şi din izvorul vrăjilor.

În iulie, seara, clipa e albă, cu ochi leneviţi, anii au fruntea lungă, prelinsă de sub coif de aur şi eternitatea, negeroasă, risipeşte pietre rare.

În iulie, seara, totdeauna va zbura o fată la un bal, într-o trăsură purtată de cărăbuşi.

În iulie, seara, totdeauna o luntre se va pierde în stele, cu visla frîntă, ca un duh al nefiinţei, ca o rană plecînd să se spele-n moarte.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zainescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII